

**Vierasvelkavakuudella turvatun velan maksusta johtuva takaisinsaatiriski ja
osapuolten keskinäinen vastuunjako**

Gustafsson Nils

Prosessioikeuden eurooppalaistuminen

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta

5.5.2021

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti
tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Tutkielma

Oppiaine: Oikeustiede

Tekijä: Nils Gustafsson

Otsikko: Vierasvelkavakuudella turvatus velan maksusta johtuva takaisinsaantiriski ja osapuolten keskinäinen vastuunjako

Ohjaaja: Tuomas Hupli

Sivumäärä: X + 84 sivua

Päivämäärä: 5.5.2021

Tutkielmassa käsitellään velkojalle ja vierasvelkavakuudenantajalle syntyviä takaisinsaantiriskejä tilanteessa, jossa konkurssiin menneen velallisen maksama päävelka on tullut velan maksulla suoritetuksi ja tätä velkaa turvaava maksu palautetuksi vierasvelkavakuudenantaneelle kolmannelle. Velan maksu velkojalle, jonka turvana on ollut vierasvelkavakuus, on velallisen konkurssivelkojiston kannalta vahingollista, sillä pesään ei tule vastaavaa omaisuutta maksulla takaisin. Konkursipesän intressissä on näin ollen tämänkaltaisten maksujen takaisinsaantilain mukainen peräyttäminen, velkojan intressissä puolestaan maksun voimassa pysyminen tai mahdollisuus kääntyä vierasvelkavakuudenantajan puoleen ja vierasvelkavakuudenantajan intressissä taas puolestaan vakuuden vapautuminen. Lisäksi tutkielmassa arvioidaan takaisinsaantiriskiin varautumista ja sen mielekkyyttä.

Käytetty tutkimusmetodi on lainopillinen. Tutkielman tarkoituksena on muun muassa takaisinsaantilain säännösten ja oikeuskäytännön sekä oikeuskirjallisuudessa esitettyjen tulkintakannanottojen avulla arvioida takaisinsaantiriskiä ja sitä, kenelle lopullinen vastuu takaisinsaannissa kuuluu: velkojalle, vierasvelkavakuudenantajalle vai konkurssipesälle. Tutkielmassa pyritään sovittamaan varallisuusoikeudellinen kolmikanta-asetelma konkurssitakaisinsaantitilanteeseen, ja tällä tavoin pyrkiä arvioimaan takaisinsaantilain erityisesti kolmannen asemaa koskevia säännöksiä, joissa maksun peräytys, vakuuden palauttaminen tai arvon korvaaminen ja velkojan vähennysoikeus on sovitettu yhteen. Aihepiiriin liittyviä kysymyksiä on oikeuskirjallisuudessa pääsääntöisesti käsitelty tiettyjen osakysymysten osalta, mutta kokonaisvaltaisempaa, takaisinsaantiasian osapuolten vastuita ja riskejä havainnollistavaa tutkimusta ei ole tehty.

Tutkielman johtopäätös on, että takaisinsaantilain kolmannen asemaa koskevat säännökset jakavat pääsääntöisesti vastuun oikeille osapuolille. Velkoja harvemmin kantaa viimesijaisen vastuun suorituksen peräytyessä ja vilpittömässä mielessä ollutta velkojaa suojataan tehokkaasti. Vakuudenantajan todetaan lähtökohtaisesti ja aiheellisesti kärsivän viimesijaisen vastuun. Takaisinsaantilain voidaan katsoa olevan varsin pesämyönteinen ja konkurssipesän voivan peräyttää suorituksia niin velkojalta kuin myös vierasvelkavakuudenantajalta. Vierasvelkavakuuden päävelkaan nähden liitännäisen luonteen kuitenkin havaitaan rajaavan konkurssipesän mahdollisuuksia saada suorituksia pesään. Velkoja ja vierasvelkavakuudenantaja voivat lisäksi riskin kannalta sopia vakuusehdoissaan keskinäisestä vastuunpalautumisesta. Osapuolten huolellisen menettelyn ja takaisinsaantiriskiin varautumisen todetaan olevan perusteltua.

Avainsanat: takaisinsaanti, vierasvelkavakuus, vieraasta velasta annettu pantti, takaus, velan maksu, konkurssi, riski,

SISÄLLYS

Sisällys.....	III
Lähteet	V
Lyhenteet	X
1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkielman tausta, tutkimuskohde ja kysymyksenasettelu	1
1.2 Tutkimusmenetelmät ja lähteaineisto	4
1.3 Tutkielman rakenne.....	6
2 TAKAISINSAANTI KONKURSSISSA	8
2.1 Takaisinsaantilain muodostumisesta ja taustasta	8
2.2 Takaisinsaantisäännösten tulkinnasta	9
2.3 Takaisinsaanti osana konkurssia	11
2.3.1 Takaisinsaantikanteen vaatiminen	11
2.3.2 Takaisinsaantikanteen nostamisen määräajat	13
2.3.3 Takaisinsaantilain mukainen läheinen	15
2.4 Millä perusteella takaisinsaantia voi vaatia?.....	17
2.4.1 Mitkä velallisen omaisuutta koskevista oikeustoimista voidaan peräyttää?	17
2.4.2 Yleinen takaisinsaantiperuste	20
2.4.3 Erityiset takaisinsaantiperusteet	22
3 VIERAASTA VELASTA ANNETTU PANTTI TAI TAKAUS.....	26
3.1 Vierasvelkavakuudet ja niiden sääntely	26
3.2 Vierasvelkavakuus maksun turvana	28
3.3 Vierasvelkavakuuksien liitännäisyys.....	31
4 TAKAISINSAANTILAIN MUKAISET KANTEET VELKOJAN JA VAKUUDENANTAJAN VASTUUN KANNALTA.....	34
4.1 Kolmannen asettamat vakuudet takaisinsaantilain säännöstyössä.....	34
4.2 Vakuusvelkojan vastuu konkurssipesälle	36
4.3 Vierasvelkavakuudenantajan vastuu konkurssipesälle.....	38
4.4 Konkurssipesän kanteet suorituksen takaisinsaamiseksi pesään	47
4.4.1 Kanteen kohdistaminen	47
4.4.2 Kanteen nostamisen määräaika	51
4.5 Velkojan kanteen vierasvelkavakuudenantajaa kohtaan.....	53
5 KONKURSSITAKAISINSAANNIN RISKIEN ENNAKOINTI JA NIIHIN VARAUTUMINEN	58
5.1 Riskien merkityksestä ja sallitusta varautumisesta	58
5.2 Maksun vastaanottamisen riskialttius verrattuna kolmannen vakuuteen	59
5.3 Vakuuden palauttamiseen liittyviin riskeihin varautuminen	62
5.4 Osapuolten toiminnasta johtuvat riskit maksun jälkeisessä vastuuarvioinnissa....	66
5.5 Velkojan ja vakuudenantajan tietoisuuden ja henkilöiden merkitys riskiarvioinnissa.....	72
5.5.1 Riskin lisääntyminen tietoisuuden kasvaessa	72
5.5.2 Läheisyyden aiheuttama erityinen riski takaisinsaannille	75

6	JOHTOPÄÄTÖKSET	79
6.1	Kokoavia huomioita takaisinsaanteriskistä ja osapuolten vastuunjaosta	79
6.2	Lopuksi.....	83

LÄHTEET

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis, Laintulkinnan teoria. Werner Söderström Osakeyhtiö 1989.

Aurejärvi, Erkki, Takaos. Condictio 2001.

Hautamäki, Veli-Pekka, Teleologisk tolkningsinställning och judiciell aktivism – några teoretiska synpunkter. Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 2/2004, s. 133–150.

Havansi, Erkki, Suomen konkurssioikeus. Kolmas, uudistettu painos. Lakimiesliiton kustannus 1992 (Havansi 1992a)

Havansi, Erkki, Esinevakuusoikeudet. Panttioikeus, pidätysoikeus, omistuksenpidätys, vakuusluovutus. Toinen, uudistettu painos. Lakimiesliiton kustannus 1992. (Havansi 1992b)

Havansi, Erkki, Määräajat ja oikeudenkäynti. Alma Talent Oy 2004.

Hirvonen, Ari, Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki 2011.

Hupli, Tuomas, Konkurssitakaisinsaanti oikeudenkäyntinä. WSOYpro 2006.

Kaisto, Janne, Oikeustoimen peräyttämisestä konkurssitakaisinsaannissa. COMI 2006

Keay, Andrew, The Harmonization of the Avoidance Rules in European Union Insolvencies. The International and Comparative Law Quarterly 66 (1) 2017, s. 79–105.
(<https://doi.org/10.1017/S0020589316000518>)

Koulu, Risto, Palautus- ja korvausvastuu konkurssitakaisinsaannissa. Kauppakaari Oy 1999.

Koulu, Risto, Takaisinsaannin kohdistaminen – Lainsäätäjän vai tutkimuksen ongelma? Edilex 2.2.2006. (www.edilex.fi/lakikirjasto/3004.pdf, Luettu 3.5.2021)

Koulu, Risto, KKO 2000:110 Oikeustapauskommentti. Teoksessa KKO:n ratkaisut kommentin 2000:II. Toim. Pekka Timonen. Alma Talent Oy.

Koulu, Risto, KKO 2004:28 Oikeustapauskommentti. Teoksessa KKO:n ratkaisut kommentin 2004:I. Toim. Pekka Timonen. Alma Talent Oy.

Koulu, Risto, KKO 2009:21 Oikeustapauskommentti. Teoksessa KKO:n ratkaisut kommentin 2009:I. Toim. Pekka Timonen. Alma Talent Oy.

Koulu, Risto, KKO 2009:69 Oikeustapauskommentti. Teoksessa KKO:n ratkaisut kommentin 2009:II. Toim. Pekka Timonen. Alma Talent Oy.

Koulu, Risto: Kanteen määräaika. Teoksessa Koulu, Risto – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna: Insolvenssioikeus. Alma Talent Oy (jatkuvatäydenteinen, Risto Koulu päivittänyt

jakson 26.1.2016) (<https://verkkokirjahlly-almatalent-fi.ezproxy.utu.fi/teos/FAGBGXC-TDG#kohta:INSOLVENSSIOIKEUS/>)

Könkkölä, Mikko – Linna, Tuula, Konkurssioikeus. 2., uudistettu painos. Alma Talent Oy 2020.

Lehtonen, Yrjö – Laitinen, Erkki K. – Immonen, Raimo, Konkurssiyrityksen tunnistaminen ja saatavan takaisinsaanti. Tietosanoma Oy 1991.

Lennander, Gertrud, Återvinning i konkurs. Fjärde, omarbetade upplagan. Norstedts Juridik AB 2013.

Leppänen, Tatu, Vahinkoedellytys konkurssitakaisinsaannissa. Lakimiesliiton kustannus 1992.

Maljonen, Juhani, Epätavallisesta maksuvälineestä takaisisaantiperusteena. Lakimies 7/1966, s. 832–862.

McCormack, Gerard – Keay, Andrew – Brown, Sarah, European Insolvency Law: Reform and Harmonization. Edward Elgar Publishing, 2017.

Mellqvist, Mikael – Welamson, Lars, Konkurs och annan insolvensrätt. Tolfte upplagan. Wolters Kluwer 2017.

Niemi, Marja-Leena, Luotto-oikeus. Luottotyypit, perintäprosessit ja takaisinsaanti. Alma Talent Oy 2014.

Niemi, Matti Ilmari, Maakaaren järjestelmä III. Kiinnitys ja panttioikeus. Toinen, uudistettu painos. Alma Talent Oy 2020.

Norros, Olli, Velvoiteoikeus. Toinen, uudistettu painos. Alma Talent 2018.

Palmér, Eugène – Savin, Peter, Konkurslagen. En kommentar. Del I. 2006. Wolters Kluwer, täydennyksin nro 35 asti, lokakuu 2017.

Raulos, Kari, Hajahavaintoja korkeimman oikeuden oikeuskäytännöstä konkurssiasioissa 1980–1984. Lakimies 6/1986, s. 796–828.

Saarnilehto, Ari: Vastasitoumus. Teoksessa Saarnilehto, Ari – Annola, Vesa – Hemmo, Mika – Karhu, Juha – Kartio, Leena – Tammi-Salminen, Eva – Tolonen, Juha – Tuomisto, Jarmo – Viljanen, Mika: Varallisuus-oikeus. Alma Talent Oy. (jatkuvatäydenteinen, Ari Saarnilehto päivittänyt jakson 28.11.2011) (<https://verkkokirjahlly-almatalent-fi.ezproxy.utu.fi/teos/EAIBGXCTDG#piste:t1J/kohta:VARALLISUUSOIKEUS>)

Siltala, Raimo, Johdatus oikeusteoriaan. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut 2001.

Tammi-Salminen, Eva, Vakuussitoumuksen liitännäisyys, takaisinsaantilain tulkintaperiaatteet ja luottamuksensuoja – näkökohtia vierasvelkavakuuden antajan vastuusta konkurssipesälle korkeimman oikeuden käytännön valossa. Lakimies 4/2010, s. 582–607.

Tammi-Salminen, Eva, Esinevakuusoikeuden perusteet. Alma Talent Oy 2015.

Tammi-Salminen, Eva – Tuomisto, Jarmo: Panttaukseen sovellettavista säännöksistä. Teoksessa Saarnilehto, Ari – Annola, Vesa – Hemmo, Mika – Karhu, Juha – Kartio, Leena – Tammi-Salminen, Eva – Tolonen, Juha – Tuomisto, Jarmo – Viljanen, Mika: Varallisuusoi-
keus. Alma Talent Oy. (jatkuvatäydenteinen, Tammi-Salminen – Tuomisto päivittäneet jak-
son 1.2.2019) ([https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.utu.fi/teos/EAIBGXC-
TDG#piste:t1J/kohta:VARALLISUUSOIKEUS](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.utu.fi/teos/EAIBGXC-TDG#piste:t1J/kohta:VARALLISUUSOIKEUS))

Tepora, Jarno – Kaisto, Janne – Hakkola, Esa, Esinevakuudet. Kauppakamari 2016.

Tuominen, Markku, Takaisinsaantilain läheissääntely. Turun yliopiston oikeustieteellisen tie-
dekunnan julkaisuja. Yksityisoikeuden julkaisusarja B:34, 1997.

Tuomisto, Jarmo, Vierasvelkavakuus, velanmaksu ja konkurssitakaisinsaanti. Lakimies
5/1998, s. 789–805.

Tuomisto, Jarmo, Kommentteja. KKO 2000:110. Lakimies 4/2001, s. 745–756.

Tuomisto, Jarmo, Vierasvelkavakuus ja velallisen insolvenssista johtuva takaisinsaantiriski.
Omistus, sopimus, vaihdanta. Juhlakirja Leena Kartiolle s. 223–249. Turun yliopisto 2004.

Tuomisto, Jarmo, KKO 2008:46 Oikeustapauskommentti. Teoksessa KKO:n ratkaisut kom-
mentein 2008:I. Toim. Pekka Timonen. Alma Talent Oy.

Tuomisto, Jarmo, Sopimus ja insolvenssi. CC Lakimiesliiton kustannus 2010.

Tuomisto, Jarmo, Takaisinsaanti. Kolmas, uudistettu painos. Talentum 2012.

Walín, Gösta, Materiell konkursrätt. Konkursfordringarna, solidariskt ansvar, kvittning, kon-
kursegendomen, återvinning m m. Andra, omarbetade upplagan. Norstedts 1987.

Walín, Gösta – Ingvarsson, Torbjörn, Borgen och tredjemanspant. Fjärde upplagan. Norstedts
Juridik AB 2013.

de Weijs, Roelf Jakob, Towards an Objective European Rule on Transaction Avoidance in In-
solvencies. International Insolvency Review 20 (3) 2011, s. 219–244.
(<https://doi.org/10.1002/iir.196>)

Wuolijoki, Sakari – Hemmo, Mika, Pankkioikeus. Toinen, uudistettu painos. Talentum 2013.

Ämmälä, Tuula, Oikeustapauksia. Kommentteja. KKO 1992:114. Lakimies 4/1993, s. 609–
616.

Virallislähteet

HE 102/1990 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle takaisinsaantia konkurssipesään koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 189/1998 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle takausta ja vierasvelkapanttausta koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 86/2012 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi konkurssilain sekä takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 24 §:n muuttamisesta.

HE 46/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren 17 luvun ja siihen liittyvän todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

Ltk N:o 3/1989. Laintarkastuskunnan lausunto: Takaisinsaanti konkurssipesään. Helsinki 1989.

Prop. 1975:6. Regeringens proposition om ändring i konkurslagen (1921:225) m.m.

Prop. 1986/87:90 Regeringens proposition om ny konkurslag

SOU 1970:75. Utsökningsrätt X. Konkursgrunderna, gäldenärens legitimation, återvinning, kvittning, solidariska skuldförhållanden m.m. Förslag av lagberedningen.

Internetlähteet

Kielitoimiston sanakirja. 2018. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.

URN:NBN:fi:kotus-201434. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 6.6.2018 [viitattu 5.5.2021]. (<https://mot-kielikone-fi.ezproxy.utu.fi/mot/turkuyo/net-mot.exe?motportal=80>)

PANTTAUSEHDOT. Yritys tai yhteisö pantinantajana. OP Ryhmä. (<https://www.op.fi/documents/20556/1626184/Panttausehdot%C3%B6+yritys+tai+yhteis%C3%B6+pantinantajana.pdf/0b105cf0-478e-4605-bfc2-970615428097>) (Luettu 5.5.2021)

TAKAUSEHDOT. Takaajana yritys tai yhteisö. OP Ryhmä. (<https://www.op.fi/documents/20556/1626184/Takausehdot%C3%B6+yritys+tai+yhteis%C3%B6+takaajana.pdf/679e40cc-c9d7-42d9-a01c-7ac83683a821>) (Luettu 5.5.2021)

Oikeustapaukset

Korkein oikeus	KKO 2002:53
KKO 1984 II 121	KKO 2002:114
KKO 1987:76	KKO 2004:28
KKO 1992:114	KKO 2004:69
KKO 1995:87	KKO 2008:46
KKO 1995:208	KKO 2009:21
KKO 1996:93	KKO 2009:69
KKO 1997:198	KKO 2011:24
KKO 1998:38	KKO 2016:100
KKO 1998:92	KKO 2021:8
KKO 1998:94	
KKO 2000:76	Ruotsin korkein oikeus (HD)
KKO 2000:110	NJA 1974 s. 52
KKO 2000:125	NJA 1997 s. 240

LYHENTEET

HE	hallituksen esitys
KKO	korkein oikeus
KonkL	konkurssilaki (120/2004)
KS	konkurssisääntö (31/1868)
Ltk	laintarkastuskunta
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv (Ruotsi)
OikTL	laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (228/1929)
OK	oikeudenkäymiskaari (4/1734)
Prop.	proposition (Ruotsi)
RKonkL	konkurslag (1987:672) (Ruotsi)
SanL	laki yrityksen saneerauksesta (47/1993)
SOU	Statens offentliga utredningar (Ruotsi)
TakL	laki takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta (361/1999) (takauslaki)
TakSL	laki takaisinsaannista konkurssipesään (758/1991) (takaisinsaantilaki)
UK	ulosottokaari (705/2007)
VJL	laki yksityishenkilön velkajärjestelystä (57/1993)
vp	valtiopäivät

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman tausta, tutkimuskohde ja kysymyksenasettelu

Yritystoiminnassa ei ole harvinaista, että velallinen, joka esimerkiksi toimintaansa rahoittaakseen on ottanut luotonantajalta lainaa, sitoutuu velkojaan nähden niin sopimukseen perustuvan maksuvelvoitteeseen kuin myös vakuussitoumukseen. Vakuuden avulla velkoja voi turvata saamisiaan velallisen maksukyvyttömyyden varalta ja velallinen saada hyväkseen tavanomaista paremmat tai ylipäänsä sopimuksen mahdollistavat sopimusehdot. Velkoja voi kuitenkin katsoa, että velallisen itsensä antamat vakuudet eivät riitä kattamaan sopimukseen liittyviä riskejä, jolloin velallisen antamien vakuuksien lisäksi tai niiden sijasta saatetaan edellyttää käytettävän kolmannen osapuolen antamia vakuuksia. Näistä kolmannen antamista vakuuksista, kuten vierasvelkapantista tai takauksesta, jotka liittyvät antajaan nähden vieraaseen velkaan, käytetään tässä tutkielmassa myös oikeuskirjallisuudessa vakiintunutta termiä *vierasvelkavakuus*. Jos velallinen ei kykene suoriutumaan velastaan, voi velkoja pääsääntöisesti tällöin vaatia suoritusta suoraan vierasvelkavakuudenantajalta¹, joka puolestaan voi kääntyä velallisen puoleen regressisaatavansa vuoksi. Jos taas velallinen suorittaa maksun velkojalle, vapautuu vakuudenantaja päävelan lakkaamisen seurauksena vastuustaan velkojaan nähden.

Kun velallinen asetetaan konkurssiin, pesänhoitaja ottaa haltuunsa muun muassa pesään kuuluvan omaisuuden ja ryhtyy tarpeellisiin toimiin velallisen saatavien perimiseksi. Keskeinen osa pesänhoitajan tehtäviä on myös selvittää pesän laajuus sekä mahdollisuudet *peräyttää* oikeustoimia ja *palauttaa* omaisuutta pesään, jotta hän voi laatia jakoluetteloehdotuksen, jonka perusteella pesän varat voidaan jakaa saatavansa valvoneille velkojille. Tätä tuomioistuimen päätöksellä kanteen takia tapahtuvaa oikeustoimen peräyttämistä ja omaisuuden palauttamista konkurssipesään kutsutaan *takaisinsaanniksi*². Takaisinsaannin kohteena voi olla – ja usein

---

¹ Vierasvelkavakuudenantajasta käytetään tässä kirjoituksessa myös nimityksiä vakuudenantaja ja takaaja. Takauslaissa *takauksella* tarkoitetaan sitoumusta, jolla sitoumuksen antaja eli takaaja ottaa vastatakseen velkojalle toisen henkilön eli velallisen velvoitteesta ja *vierasvelkapanttauksella* sitoumusta, jonka perusteella sitoumuksen antaja eli pantinantaja antaa omaisuuttaan eli toisin sanoen pantin velkojalle toisen henkilön velvoitteen suorittamisen vakuudeksi. Takauslain 41 §:n mukaan takausta koskevat lainsäädännökset soveltuvat osin myös vierasvelkapanttaukseen.

² Täsmennettäköön, että takaisinsaanti-termillä voidaan konkurssitakaisinsaannin lisäksi viitata myös esimerkiksi OK 12:15:ssä mainittuun asianosaisen oikeuteen hakea muutosta tätä vastaan annettuun yksipuoliseen tuomioon. Tässä tutkimuksessa termillä tarkoitetaan vain konkurssitakaisinsaantia.

onkin – velvoiteoikeudellisesti sinällään pätevä ja velkojia sitova *oikeudellinen määräämis-toimi*³, joka on esimerkiksi tehty konkurssia ajallisesti lähellä ja joka on tämän vuoksi peräytettävissä. Takaisinsaannilla tämä sitova määräämistoimi julistetaan tehottomaksi velkojia kohtaan.⁴ Takaisinsaannista säädetään laissa takaisinsaannista konkurssipesään (758/1991). Vaikka tässä tutkielmassa keskitytään takaisinsaantiin velallisen konkurssissa, mainittakoon, että takaisinsaanti on mahdollista kuitenkin myös ulosoton, yrityssaneerauksen ja yksityishenkilön velkajärjestelyn yhteydessä.⁵

Kuten havaitaan, takaisinsaannilla puututaan olennaisesti velallisen ja tämän vastapuolten kanssa tehtyjen oikeudellisten määräämistoimien lopullisuuteen, mikä onkin perusteltua, kun tehdyllä määräämistoimella on vahingoitettu konkurssivelkojistoja: muiden velkojen maksamiseen käytettävissä olevat velallisen varat ovat maksun seurauksena vähentyneet. Kun velka on maksettu velkojalle, jonka turvana on ollut kolmannen antama vakuus, on velan maksu konkurssivelkojiston näkökulmasta vahingollista, kun pesään ei maksun seurauksena ole tullut varallisuutta, toisin kuin tilanteessa, jossa velallinen itse on antanut velkojalle velan.⁶ Konkurssipesä saattaa vaatia velallisen velkojalle tekemän velan maksun takaisinsaantia, jolloin velkojalle, joka on ottanut velan maksua turvaavan vierasvelkavakuuden kolmannelta, saattaa herätä kysymys siitä, mitä tälle vakuusvastuulle ja hänen suojatulle asemalleen tapahtuu, jos velan maksu joudutaan palauttamaan pesään. Samalla tavoin vierasvelkavakuudenantajan intressissä on arvioida sitä, onko hänen vastuunsa jo päävelan maksun seurauksena lopullisesti lakannut tai aiheutuuko myös hänelle seurauksia velan maksun peräytymisestä. Konkurssipesän tavoitteena taas on saada konkurssivelkojistoja vahingoittanut määräämistoimi varojen takaisinsaamiseksi peräytettyä, ja pesän kannalta saattaisi olla epäasianmukaista, jos se ei voisi vakuuden tultua palautetuksi enää vaatia takaisinsaantia.

---

³ Tässä tutkielmassa oikeudellisella määräämistoimella tai määräämistoimella tarkoitetaan oikeustoimia ja sellaisia muita vaikutukseltaan oikeustoimeen rinnastettavia menettelyjä, järjestelyjä ja muita toimenpiteitä, joihin TakSL 1 §:ssä viitataan. Oikeudellisen määräämistoimen kriteeriin sisältyy myös velan maksu. Velan maksun käsite sisältyy tässä työssä myös oikeustoimen käsitteeseen, sillä esitöiden mukaan oikeustoimen käsitettä tulkitaan takaisinsaantilaissa laajassa merkityksessä. HE 102/1990 vp, s. 44.

⁴ Tuomisto 2012, s. 1.

⁵ Ulosmittaustakaisinsaantia säännellään UK 3 luvun 84–91 §:issä, kun taas takaisinsaannista saneerausmenettelyssä on säännelty SanL 6 luvussa ja yksityishenkilön velkajärjestelyssä toteutettavasta takaisinsaannista puolestaan VJL 60 §:ssä.

⁶ Tuomisto 2012, 352–353.

Takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta annetun lain (361/1999) mukaan vierasvelkavakuudenantajan vastuu velkojaa kohtaan lakkaa päävelan tultua suoritetuksi tai muutoin tultua lakanneeksi, mutta laki sisältää myös tällaista vierasvelkavakuudenantajaa koskevan viittaussäännöksen takaisinsaantilakiin. Takaisinsaantilaissa taas säädetään muun muassa oikeustoimien ja velan maksun takaisinsaannista (TakSL 5 § ja 10 §), kolmannen antaman vakuuden palauttamisesta (TakSL 21.2 §) ja velkojan mahdollisuudesta vähentää vakuuden arvo omasta vastuustaan pesälle määräämistöimen peräytyessä (TakSL 19.1 §). Vierasvelkavakuuden palauttamiseen liittyvää tilannetta on toisinaan kuvattu takaisinsaannin vaikeimmaksi yksittäiskysymykseksi.⁷ Toteamukseen on helppo yhtyä, sillä arvioitavaksi tulevat muun muassa velkojan ja velallisen, velkojan ja vierasvelkavakuudenantajan sekä vierasvelkavakuudenantajan ja velallisen väliset relaatiot mukaan lukien velallisen sijaan tulleen konkurssipesän rooli. Lisäksi velalliselle läheisten osapuolten (TakSL 3 §) merkitystä vastuuarvioinnissa ei ole syytä aliarvioida, sillä näille saatetaan velallisen toimesta tehdä muita velkojia edullisempia suorituksia, jotka ovat myös laajemman peräytettävyyden alaisia.

Vaikka TakSL 19.1 §:n ja TakSL 21.2 §:n säännökset saattavat laista luettuna vaikuttaa melko selkeiltä, niiden soveltamisessa on kuitenkin ajautettu tiettyihin vastuuta ja sen palautumista koskeviin tulkintaongelmiin, joilla on konkreettista vaikutusta siinä riskiarvioinnissa, jota mahdolliset takaisinsaantiasian osapuolet tekevät tai jota niiden olisi syytä tehdä oikeustoimia tehtäessä. Takaisinsaantilain esitöissä ei ole otettu kantaa kaikkiin niihin tulkintakysymyksiin, joita käytännössä lainsäännösten vuoksi saattaa tulla vastaan, minkä johdosta oikeuskäytännössä annetuilla ratkaisuilla on ollut tulkintaa ohjaavaa merkitystä. Toisinaan hankaliin kysymyksiin vastaamista ei myöskään ole helpottanut se, että oikeuskäytännössä on tilanteita arvioitu esimerkiksi oikeuskirjallisuuden tulkintakannanotoista poikkeavalla tavalla. Käytännön kannalta on siis intressiä saada selvyys ja kokonaiskuva siitä, millaisia *riskejä*⁸ vierasvelkavakuustilannetta koskevien takaisinsaantisäännösten soveltuminen aiheuttaa ja millaiseksi takaisinsaantiosapuolten vastuu voi niin yksittäistilanteessa kuin yleisesti ottaen tällöin muodostua.

Tutkimuksessa halutaan edellä mainitusta syystä vierasvelkavakuusasetelmaa tutkimalla ja sitä takaisinsaantilain säännöksiin vertaamalla saada selville se, millä tavoin varallisuus oikeudellisesta vakuusasetelmasta syntyvä alkuperäinen vakuusvastuu säilyy konkurssitakaisinsaannissa

---

⁷ Koulu: KKO:n ratkaisut kommentein 2009:I > KKO 2009:21.

⁸ Riskillä tarkoitetaan esimerkiksi Kielitoimiston sanakirjan mukaan jonkin menetyksen, tappion tai muun epäedullisen tapahtuman mahdollisuutta. Kielitoimiston sanakirja 2018, hakusana: riski.

ja tehdä arviointia siitä, vastaako takaisinsaantilain sääntely osapuolten suojantarpeeseen oikealla tavoin. Tavoitteena on muun ohella tuoda esiin se, kenelle missäkin tilanteessa kuuluu viimesijainen vastuu. Jos tällainen vastuu on vakuusvelkojalla, hänen asemansa on takaisinsaannin seurauksena heikentynyt verrattuna siihen, mikä se olisi muutoin ollut, koska hän ei voisi saada vakuudesta suoritusta. Jos taas viimesijainen vastuu asettuu vakuudenantajalle, hänelle realisoituu riski, jonka hän on vakuudenantajana sitoutunut ottamaan. Konkurssipesälle kohdistuva riski ja viimesijainen vastuu tarkoittaa tässä tilanteessa sitä, että suoritusta ei voida peräyttää pesään, jolloin velkojan ja vakuudenantajan välinen suhde pysyy velan maksun jäljiltä muuttumattomana, mutta konkurssivelkojiston saatavilla ei ole velan maksun määrää vastaavaa suoritusta.

Koska kyse on riskin ja vastuun arvioinnista, tutkielmassa on tarkoituksellista käsitellä myös kysymystä siitä, millä tavoin osapuolet, joista tarkastelun kohteena tältä osin ovat erityisesti velkoja ja vierasvelkavakuudenantaja, voivat varautua vierasvelkavakuustilanteissa syntyviin takaisinsaantiriskeihin lain sallimalla ja peräyttämistä suojatulla tavalla. Tutkielma sijoittuu takaisinsaannin luonteen vuoksi insolvenssioikeuden ja varallisuus oikeuden välimaastoon, minkä lisäksi tutkielmassa otetaan kantaa takaisinsaantiin liittyviin olennaisiin prosessuaalisiin kysymyksiin, joilla saattaa olla vaikutusta osapuolten vastuuseen. Riskiä koskevia kysymyksiä pyritään tarkastelemaan relevanteilta osin siten, että kunkin osapuolen riski on erilaisissa tilanteissa mahdollista havaita. Tutkielman avulla myös lainkäyttäjän tulisi voida tehdä päätelmänsä siitä, miten takaisinsaantilain perusteella muodostuva vastuu jakautuu vakuusvelkojan, vakuudenantajan ja konkurssipesän kesken.

1.2 Tutkimusmenetelmät ja lähdeaineisto

Tutkielman tutkimusmenetelmä on lainoppi eli oikeusdogmatiikka, jonka tehtävänä on systematisoida ja tulkita voimassa olevan oikeuden (de lege lata) oikeussääntöjä.⁹ Tavoitteena on esittää tiettyjen kysymysten osalta myös punnintakannanottoja, joissa arvioidaan kriittisesti esimerkiksi oikeuskäytännössä omaksuttua tulkintaa. Oikeuslähteinä käytetään erityisesti takaisinsaantilakia, lain esitöitä, korkeimman oikeuden ratkaisuja sekä oikeuskirjallisuudessa esitettyjä

---

⁹ Siltala 2001, s. 17. Ks. myös Hirvonen 2011, s. 21–26.

kannanottoja.¹⁰ Tutkielman aiheesta johtuen korkeimman oikeuden ratkaisujen ja niihin perustuvien kannanottojen rooli korostuu tietyissä kysymyksissä.

Tutkielma keskittyy voimassa olevan oikeuden osalta nimenomaan Suomen lainsäädännön systematisointiin ja tulkintaan, eikä kattavaa oikeusvertailua muiden maiden lainsäädäntöön voida tutkielman kohtuuttoman laajenemisen välttämiseksi tehdä, vaikkakin pohjoismaisten takaisinsaantilainsäädäntöjen syvempi vertailu voisi oikeustieteen kannalta olla mielenkiintoista.¹¹ Poikkeuksena edellä mainittuun voidaan kuitenkin pitää Ruotsin oikeutta, jota tutkielmassa käsitellään tarvittavilta osin. Koska Suomen ja Ruotsin voimassa oleva takaisinsaantilainsäädäntö vastaa lähes sanatarkasti toisiaan ja niillä on lähtökohtaisesti samanlainen tulkintatraditio, ruotsalaista oikeuskäytäntöä ja ruotsalaisia oikeuskirjallisuudessa esitettyjä tulkintakannanottoja voidaan soveltaa myös Suomen TakSL:a tulkittaessa sallittuna oikeuslähteenä.¹²

Oikeuskirjallisuuden osalta keskeisinä lähdeaineistoina voidaan pitää takaisinsaantilain aineellisten kysymysten osalta *Jarmo Tuomiston* Takaisinsaanti-teosta ja prosessuaalisten kysymysten osalta tukeudutaan *Tuomas Huplin* teokseen Konkursintakaisinsaanti oikeudenkäyntinä, minkä lisäksi lyhyempiä tutkielman aihetta lähellä olevia pienempiä kirjoituksia, oikeustapauskommentteja ja artikkeleita hyödynnetään vallitsevien tulkintaperiaatteiden esille tuomiseen. Ruotsalaisen oikeuskirjallisuuden osalta todettakoon *Gertrud Lennanderin* Återvinning i konkurs- teoksen merkitys. Varallisuus oikeudellisissa vierasvelkapanttausta ja takausta koskevissa kysymyksissä merkittävää apua saadaan *Sakari Wuolijoen* ja *Mika Hemmon* teoksesta Pankkioikeus. Siltä osin kuin takaisinsaantiosapuolille olisi mahdollisesti relevanttia perehtyä tiettyihin niiden vastuuta koskeviin kysymyksiin, joita ei tämän tutkielman rajauksesta johtuen ole voitu tarkemmin käsitellä, pyritään lukija johdattamaan viittauksilla asiaa koskevaan oikeuskirjallisuuteen mainitun kaltaisten kysymysten lähteille.

Tutkielman aihetta koskevia kysymyksiä on käsitelty oikeuskirjallisuudessa pääsääntöisesti vain tiettyjen osakysymysten osalta, mutta kokonaisvaltaisempaa katsausta aiheeseen ei ole tehty, mistä syystä tämän tutkielman vastuu- ja riskitilanteet koostavan luonteen katson olevan

---

¹⁰ Ks. näistä oikeuslähteistä ja niiden *tuomaria koskevasta* velvoittavuudesta Aarnio 1989, s. 220–239.

¹¹ Takaisinsaantisääntelyn EU-harmonisointia koskevista kannanotoista ks. esim. Keay 2017, s. 79–105 ja siitä etenkin s. 98–105, joissa harmonisoinnin etuja ja haittoja tuodaan esiin sekä McCormack – Keay – Brown 2017, s. 177–184.

¹² Aarnio 1989, s. 235–236.

perusteltua. Takaisinsaannin vastuukysymyksiä on oikeuskirjallisuudessa käsitelty tarkasti ja perustellen erityisesti *Jarmo Tuomisto*, jonka kannanottoja tässäkin tutkielmassa tuodaan laajalti esiin, sillä *Tuomiston* kannanottoihin on oikeuskirjallisuudessa muutoinkin laajalti viitattu ja niiden asema vallitsevan kannan määrittäjänä on näin ollen nähdäkseni merkittävä.

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkielma on rakennettu siten, että lukija saa aluksi peruskäsityksen takaisinsaannista ja vierasvelkavakuuksista, minkä jälkeen siirrytään velkojaa ja vierasvelkavakuudenantajaa sekä konkurssipesää koskevien vastuu- ja riskikysymysten käsittelyyn. Lähestymistapa ja tutkielman toisessa ja kolmannessa pääluvussa käsiteltävien perusasioiden esilletuominen on tärkeää osapuolten vastuu- ja riskikysymysten hahmottamisessa ja sen määrittämisessä, vastaavatko takaisinsaantilain vierasvelkavakuusasetelmaa koskevat säännökset tai niiden tulkinta lain tarkoitusta.

Johdannon jälkeisessä *toisessa pääluvussa* perehdytään takaisinsaantilainsäädännön peruskysymyksiin, sillä tämän ymmärtäminen on tärkeää kokonaisuuden hahmottamisen ja takaisinsaantiriskin ymmärtämisen kannalta. Esiin tuodaan muun ohella takaisinsaantilain taustaa ja lainsäädännösten tulkintaa koskevia seikkoja sekä perusteet, joilla takaisinsaantia voidaan vaatia ja käsitellään näitä pintapuolisesti, mutta kuitenkin asian ymmärtämiseksi riittävällä tarkkuudella. *Kolmas pääluku* käsittelee vieraasta velasta annettujen panttien ja takauksien varallisuus- ja esineoikeudellista taustaa. Luvussa kuvaillaan esimerkiksi vakuuden turvaavaa vaikutusta sekä sitä, mitä tarkoitetaan päävelan ja vakuuden välisellä liitännäisyydellä, jonka käsittelemisen on myös TakSL 19.1 §:n ja 21.2 §:n soveltamisen kannalta tarpeellista.

Neljäs ja viides pääluku koskevat tutkielman aiheen keskeisintä sisältöä. *Neljännessä pääluvussa* takaisinsaantilain 19.1 §:n ja 21.2 §:n säännösten sisältö ja tulkinta saavat keskeisen roolin. Vastuukysymyksiä käsitellään luvussa takaisinsaantilain, sen esitöiden, keskeisen korkeimman oikeuden oikeuskäytännön ja oikeuskirjallisuudessa esitettyjen kannanottojen perusteella seuraavissa relaatioissa: vakuusvelkoja–konkurssipesä, vierasvelkavakuudenantaja–konkurssipesä ja vakuusvelkoja–vierasvelkavakuudenantaja. Kun vastuuasetelma ja takaisinsaantiriskit on tuotu esiin, voidaan *viidennessä pääluvussa* keskittyä siihen, millä tavoin velkoja ja vierasvelkavakuudenantaja voivat ennakoida aiemmin käsiteltyjä takaisinsaantiriskejä, ja jos ennakkointia voidaan tehdä, millä tavoin riskiin voidaan varautua. *Kuudennessa*, eli viimeisessä

luvussa tutkielman aikana tehdyt havainnot kootaan, ja esitetään perusteltu arvio vastuun jakautumisesta ja takaisinsaantiosapuolille syntyvästä riskistä ja verrataan näitä varallisuusosoikeudelliseen asetelmaan ja takaisinsaantilain tavoitteita vastaavaan asetelmaan.

2 TAKAISINSAANTI KONKURSSISSA

2.1 Takaisinsaantilain muodostumisesta ja taustasta

Suomalaisen takaisinsaantisäännösten kehittymiseen on pitkälti vaikuttanut viime vuosisadan puolivälin jälkeen aloitettu yhteispohjoismainen¹³ takaisinsaantilainsäädännön valmistelu, jonka tavoitteena voidaan katsoa olleen aineellisen takaisinsaanti- ja konkurssilainsäädännön yhteneväisyys – konkurssimenettelyllisiin kysymyksiin ei maiden välisten eroavaisuuksien vuoksi haluttu puuttua.¹⁴ Muut yhteistyössä mukana olleet Pohjoismaat saivat takaisinsaantia koskevat muutokset kirjattua lakiin ennen suomalaista takaisinsaantilakia, joka tuli voimaan vasta 1.1.1992.¹⁵ Vaikka säännöstö on olennaisilta osiltaan samansisältöinen¹⁶ kuin Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa, yksi keskeisimmistä eroista, joka pohjoismaisiin takaisinsaantisäännöksiin liittyy, koskee menestyneen takaisinsaannin seurauksena toteutettavaa ennallistamista: siinä missä Suomessa ja Ruotsissa ennallistaminen perustuu esineellisen palautuksen periaatteelle, Tanskassa ja Norjassa ennallistaminen rakentuu niin sanotun *berikelse*-periaatteen¹⁷, rikastumisperiaatteen, varaan. Kun esimerkiksi Suomessa tilannetta tarkastellaan alkutilan palauttamisena muun muassa peräytettävän oikeustoimen kumoamisella tai luovutetun esineen palauttamisella, rikastumisperiaatteessa huomio kiinnittyy vastaajan saamaan perusteettomaan etuun, jonka arvo ennallistamisella on tarkoitus korvata.¹⁸

Toisin kuin esimerkiksi Ruotsissa, jossa takaisinsaantia koskevat säännökset sisältyvät paikalliseen konkurssilakiin, Suomessa takaisinsaanti on, kuten mainittu, eriytetty omaksi laikseen. Ennen lain säätämistä Suomessakin säännökset sisältyivät voimassaolleeseen konkurssisääntöön, joka vuodelta 1868 peräisin olevana oli jo 1990-luvulla muutoinkin selkeästi uudistamisen tarpeessa, ja johon uusien takaisinsaantisäännösten sovittaminen olisi tuonut lakitekniisiä

---

¹³ Mukana valmistelussa olivat Pohjoismaista Norja, Tanska, Ruotsi ja Suomi. Islanti sen sijaan jättäytyi yhteistyön ulkopuolelle. Toisaalta, kuten *Koulu* huomauttaa, väite takaisinsaantilain perustumisesta yhteispohjoismaiseen lainvalmisteluun on sinänsä mahdollista riitauttaa, sillä suomalaisen konkurssilakikomitean työ lakkautettiin jo vuonna 1968 ilman, että se edes jätti yhteistyötä koskevaa mietintöä. *Koulu* 1999, s. 16.

¹⁴ Lennander 2013, s. 38. Ks. myös SOU 1970:5, s. 53–55.

¹⁵ Muun muassa ruotsalaiset uudistetut säännökset tulivat voimaan jo 1.7.1975. Tanskassa uudistukset kirjattiin vuoden 1977 konkurssilakiin ja Norjassa puolestaan vuonna 1986.

¹⁶ Näin HE 102/1990 vp, s. 2.

¹⁷ Tästä esim. Norjan lov om fordringshavernes dekningsrett (59/1984) § 5–11: ”Dersom vilkårene for omstøtelse etter §§ 5-2 til 5-8 foreligger, kan boet kreve at den annen part fralegger seg den *berikelse* han har oppnådd ved den omstøtelige disposisjon.” (kurs. tässä)

¹⁸ Ks. lisää esineellisen palautuksen ja rikastumisperiaatteen välisistä eroista ja ennallistamisen osalta tehdyistä lainsäädännöllisistä valinnoista *Koulu* 1999, s. 17–20.

ongelmia.¹⁹ Syynä konkurssisäännöstä eriytettyyn lakiin on hallituksen esityksen mukaan ollut muun muassa se, että uudistettu säännöstö on haluttu saattaa voimaan nopealla aikataululla. Uudistuksen taustalla oli pyrkimys takaisinsaantiaikoja pidentämällä ja esimerkiksi läheisten välisiin oikeustoimiin tarkemmin puuttumalla saada aikaan talousrikollisuutta ehkäisevää lainsäädäntöä ja samalla saattaa konkurssivelkojat laajemman suojan piiriin.²⁰

2.2 Takaisinsaantisäännösten tulkinnasta

Jos takaisinsaantilain yksi keskeisimmistä tavoitteista on saattaa alkutilaan järjestely, jonka tavoitteena on ollut siirtää pois omaisuutta konkurssipesän ulottumattomiin, herää kysymys siitä, miten takaisinsaantilain säännöksiä on *tulkittava* tilanteessa, jossa vastakkain ovat niin sopimusoikeudellisesti vahvan ja pätevän sopimuksen osapuolet kuin myös velkojat, joiden tavoitteena on saada mahdollisimman suuri suoritus saatavalleen konkurssipesästä. Missä määrin maksun velalliselta saanut velkoja voi luottaa siihen, että hän saa myös pitää saamansa suorituksen, ja missä määrin esimerkiksi konkurssipesä voi varmistua siitä, että vilpillisesti tehdyt oikeustoimet voidaan peräyttää pesään? Tulkitaanko takaisinsaantilakia epäselvässä tilanteessa pesän eduksi, kun lain tavoitteena on omaisuuden palauttaminen pesään?

Vaikka takaisinsaantilain tulkinnassa tuleekin huomioida sääntelyn tavoitteet, ei, kuten *Tuomisto* huomauttaa, yhtä yleistä kaiken kattavaa tulkintaohjetta ole syytä asettaa etusijalle.²¹ Sen sijaan usein sekä oikeuskirjallisuudessa että -käytännössä on lähdetty siitä, ettei säännösten tulkinnan tulisi ainakaan olla laajentavaa, vaan niitä olisi pikemminkin tulkittava suppeasti. Esimerkiksi korkeimman oikeuden tässä työssä jäljempänä käsiteltävässä ratkaisussa KKO 2008:46 oikeus totesi takaisinsaantisäännösten poikkeusluonteen johtavan siihen, että niitä tulee tulkita ahtaasti. On kuitenkin katsottu, että tällä suppealla tulkinnalla on pikemminkin tarkoitettu korostaa oikeusvarmuuden ja ennakoitavuuden merkitystä takaisinsaantinormiston tulkinnassa.²²

---

¹⁹ HE 102/1990 vp, s. 6–7. Vaikka hallituksen esityksessä todetaankin tavoitteenomaisesti, että säännökset olisi mahdollista siirtää konkurssilain kokonaisuudistuksen yhteydessä uuteen konkurssilakiin, näin ei kuitenkaan vuonna 2004 toteutuneessa kokonaisuudistuksessa käynyt.

²⁰ HE 102/1990 vp, s. 13–14.

²¹ Tuomisto 2012, s. 5.

²² Tuomisto 2012, s. 8.

Esimerkkinä takaisinsaantilain säännösten tulkintaan liittyvistä ongelmista voidaan mainita korkeimman oikeuden takaisinsaantikanteen vireillepanomääräajan määräytymistä koskeva ratkaisu KKO 1998:38, jossa todettiin, ettei TakSL 24.1 §:n sanamuoto antanut yksiselitteistä vastausta tulkita määräajan laskemista konkurssipesän ehdottamalla tavalla. Takaisinsaantilain esityöt eivät kuitenkaan myöskään antaneet syytä tulkita määräaikaa vastaajien esittämällä tavalla suppeasti. Kun säännöksen *sanamuotoa* ja *historiallista taustaa* tulkittuaan oikeus ei voinut sanoa tulkintaan varmaa vastausta, oikeus pohjasi tulkinnassaan vielä sitä, minkälainen mahdollisen lisämääräajan alkamisajankohta on suhteessa kiinteään vähimmäismääräaikaan. Oikeus katsoi säännöksen *tavoitteen* selkeästi ja johdonmukaisesti määriteltävissä olevista määräajoista tukevan konkurssipesän tulkintaa, jolloin vastaajien esittämä suppeampi tulkinta ei ollut hyväksyttävissä. Säännöksen tavoitetta vasten sen suppeampi tulkinta olisi mainitussa tapauksessa näyttäytynyt epäjohdonmukaiselta.²³

Takaisinsaannin osapuolten perusteltuja odotuksia voidaan usein suojata parhaiten johdonmukaisella ja tulkintalinjoiltaan yhtenäisellä ratkaisukäytännöllä, sillä tällöin osapuolten intressit voidaan parhaiten yhteensovittaa ja osapuolet itse voivat toiminnallaan ainakin pyrkiä vaikuttamaan mahdolliseen takaisinsaantiriskiin, kun nämä tietävät toimintatavat ja sen mikä on sallittua ja mikä ei.²⁴ Kun TakSL:n nojalla voidaan peräyttää niin tavanomaisia yritystoimintaan liittyviä oikeustoimia kuin myös lain kiertämiseksi tehtyjä monimutkaisiakin oikeustoimien kokonaisuuksia, voidaan säännöksen tulkinnassa painavana argumenttina *Tuomiston* mukaan pitää myös lain kiertämiseksi tehtyjen oikeustoimien ehkäisemiseen pyrkimistä.²⁵ Tulkinnanvaraisessa tilanteessa ei siis tulisi ainakaan lähtökohtaisesti suhtautua torjuvasti havaittujen *vilpillisessä mielessä tehtyjen* oikeustoimien peräyttämiseen. Sanamuodossa tiukasti pitäytyvä tulkinta voi lisätä epävarmuutta ja vähentää ennakoitavuutta, minkä vuoksi myös esityöt ja muu lainvalmisteluaineisto ovat osa sitä aineistoa, josta tulkintaperiaatteita pitää voida johtaa.²⁶

---

²³ Teleologisesta, säännöksen tarkoituksenmukaisesta, laintulkinnasta suomalaisessa oikeuskäytännössä ks. esim. Hautamäki 2004, s. 133–150.

²⁴ Tammi-Salminen 2010, s. 604–605.

²⁵ Tuomisto 2012, s. 8.

²⁶ Ks. lisäksi HE 102/1990 vp, s. 41–42, jossa tuodaan esiin lausunnonantajien kritiikkiä säännösten tulkinnanvaraisuudesta. Laintarkastuskunnan lausunnossa kritisoidaan muun muassa sitä, että lain sisältö ja tulkinnan kannalta ratkaisevat selitykset on jätetty niiden laajuuden vuoksi perustelujen varaan. Ltk N:o 3/1989, s. 4.

2.3 Takaisinsaanti osana konkurssia

2.3.1 Takaisinsaantikanteen vaatiminen

Takaisinsaantia voi vaatia sen jälkeen, kun tuomioistuin on KonkL 1:4: n mukaisesti asettanut päätöksellään maksukyvyttömän velallisen konkurssiin. Takaisinsaantia voi tämän jälkeen takaisinsaantilain 23.1 §:n mukaan vaatia pesänhoitaja ja velkoja, joka on valvonut saatavansa konkurssissa tai jonka saatava on otettu muuten huomioon jakoluettelossa.²⁷ Takaisinsaannin vaatiminen tapahtuu TakSL 23.2 §:n perusteella nostamalla *kanne* tuomioistuimessa tai tekemällä *muistutus valvontaa vastaan*. Pesänhoitaja voi lisäksi vaatia takaisinsaantia tekemällä *väitteen* konkurssipesään kohdistettua muuta vaatimusta vastaan. Nämä takaisinsaantikeinot voidaan jakaa *offensiivisiin* ja *defensiivisiin* takaisinsaantikeinoihin.²⁸

Kun pesänhoitaja tai velkoja nostaa takaisinsaantikanteen oikeustoimen peräyttämiseksi ja omaisuuden palauttamiseksi pesään, kyse on edellä mainitusta offensiivisestä kanteesta. Kantajan kanne perustuu tällöin takaisinsaantiperusteeseen ja on nostettava yleisessä tuomioistuimessa takaisinsaantilain asettamassa määräajassa. Offensiivinen takaisinsaanti tulee kyseeseen takaisinsaannin tyyppitapauksessa, jossa esimerkiksi velkoja on päiviä ennen velallisen insolvenssia saanut tältä saatavalleen suorituksen selvästi ennenaikaisena tai epätyypillisin maksuvälinein maksettuna.

Muistutus valvontaa vastaan on defensiivinen takaisinsaantikeino ja tarkoittaa tässä valvotun saatavan riitauttamista takaisinsaantiperusteella.²⁹ Velallinen on voinut ennen konkurssiin asettamista ryhtyä velkojan kanssa oikeustoimeen ja velkoja, saadakseen suoritusta saatavalleen, joutuu valvomaan sen konkurssissa. Jos kantaja katsoo, että tähän perustuva oikeustoimi olisi peräytettävissä, kantaja riitauttaa tällöin velallisen sopimuskumppanin saatavan valvonnan. Toisin kuin offensiivisessä takaisinsaannissa, jossa tavoitteena on peräyttämällä tapahtuva alkutilan palauttaminen, defensiivisessä takaisinsaannissa tavoitteena on pesälle esitetyn

---

²⁷ Takaisinsaantilaissa ei sen enempää mainita erikseen siitä, kuka voi olla vastaajana, vaan laki määrittelee ainoastaan mahdolliset kantajatahot. Ks. takaisinsaannin kohdentamiseen liittyvistä kysymyksistä Koulu 2006, s. 50–63.

²⁸ Hupli 2006, s. 97.

²⁹ Riitautus käsitellään samalla tavoin kuin muu riitautus KonkL 13 luvun riitautusmenettelyn mukaisesti. Ks. myös HE 102/1990 vp, s. 71.

vaatimuksen hylkääminen, jolloin esimerkiksi velkoja ei saa saatavalleen jako-osuutta pesästä.³⁰ Takaisinsaantilain kanteennostamista koskevat määräaika säännökset eivät koske riitautusta.³¹ Sen sijaan, velkojan on toimitettava riitautuksen sisältävä kirjallinen lausumansa pesähoitajalle kuukauden kuluessa jakoluetteloehdotuksen valmistumispäivästä riitautuksen huomiotta jättämisen uhalla (KonkL 13:4.2). Vaikka tässä tutkielmassa keskitytään offensiivisiin takaisinsaantikeinoin, takaisinsaantiosapuolten on tärkeää tiedostaa keinojen erot ja niiden merkitys osana konkurssia.

Konkurssipesän kanteen ajamisen osalta on huomattava, ettei pesähoitaja ole takaisinsaanti-asiassa itsenäinen asianosainen, jolla olisi velvollisuus korvata hävinneen osapuolen oikeudenkäymiskuluja henkilökohtaisella varallisuudellaan, vaan hän toimii KonkL 14:6.1:n mukaan puhtaasti velkojakollektiivin edustajana.³² Konkurssipesän edustajana vain *pesähoitaja* voi *edustaa pesää* ja päättää takaisinsaantikanteen nostamisesta esimerkiksi vakuudenantajaa tai velkojaa kohtaan, eikä konkurssivelkojilla ole kollektiivina oikeutta valita ulkopuolista oikeudenkäyntiasiamiestä edustamaan pesää ja ajamaan takaisinsaantikannetta pesähoitajan sijasta.³³

Se, että pesähoitajalla on huomattavan itsenäinen rooli konkurssipesän laillisena edustajana ei suinkaan tarkoita, että hän toimii takaisinsaanti-asiassa tyhjiössä: pesähoitaja on KonkL 14:3.2 mukaan velvollinen tehtävässään noudattamaan velkojien antamia ohjeita ja määräyksiä näiden päätösvaltaan kuuluvissa asioissa. Jos velkojat ovat esimerkiksi velkojainkokouksessa enemmistönä päättäneet, että vain takaisinsaanti-intressiltään merkittävimmät oikeustoimet peräytetään, sitoo päätös myös pesähoitajaa. Pesähoitajan velkojien päätösten vastaisten toimien jatkaminen tulee viime kädessä arvioitavaksi pesähoitoa koskevien määräysten rikkomisena: pesähoitaja voidaan määrätä vapautettavaksi tehtävästään (KonkL 8:6) tai hänelle voidaan asettaa vahingonkorvausvastuu (KonkL 20:1).³⁴

---

³⁰ Ks. lisää riitautuksesta defensiivisenä takaisinsaantikeinona Hupli 2006, s. 141–160. Ks. myös riitautuksesta yleensä Könkkölä – Linna 2020, s. 482–491.

³¹ Hupli 2006, s. 145.

³² Hupli toteaaakin, ettei TakSL 23.1 §:ssä edes tarvitsisi erikseen säätää pesähoitajan oikeudesta esittää takaisinsaantivaatimus, sillä kyseinen oikeus on johdettavissa tälle jo suoraan tämän konkurssipesän edustajan roolista. Hupli 2006, s. 37.

³³ Pesähoitaja voi tosin itse valita asiamiehen ajamaan kannetta puolestaan.

³⁴ Jos pesähoitaja on asianajaja, voivat häntä kohdata myös erinäiset kurinpidolliset menettelyt. Ks. tarkemmin pesähoitajalle annettujen määräysten oikeusvaikutuksesta Hupli 2006, s. 40–47.

Jokaisella saatavansa valvoneella velkojalla on oikeus ajaa takaisinsaantikannetta myös omissa nimissään ja ilman, että konkurssipesä voisi estää velkojaa käyttämästä tätä oikeuttaan. Tuomioistuimen on TakSL 24.2 §:n nojalla tällaisessa tilanteessa varattava pesänhoitajalle kuitenkin tilaisuus tulla asiassa kuulluksi. Koska kyseessä on konkurssitakaisinsaantikanteen ajamisesta, kaikki mahdollinen hyöty, joka takaisinsaannilla voidaan saada, koituu pesän hyväksi – kantajavelkoja ei saa lain perusteella suoraan minkäänlaista etuoikeutta tai korvausta pesään saatetusta hyödystä tai edusta.³⁵ Oikeudenkäynnin kuluista velkoja vastaa taas kokonaan itse. Velkoja saattaa joutua käyttämään itsenäistä kantajavaltuuttaan esimerkiksi tilanteessa, jossa pesänhoitaja ei ole katsonut tarpeelliseksi ajaa takaisinsaantikannetta tiettyä velkojaa kohtaan tai tilanteessa, jossa kannetta kyllä ajetaan pesänhoitajan toimesta, mutta jossa velkoja katsoo aiheelliseksi prosessata pesänhoitajaan nähden eri tavalla.³⁶

2.3.2 Takaisinsaantikanteen nostamisen määräajat

Lainmukaisissa määräajoissa pysyminen on takaisinsaannin menestymisen kannalta erittäin merkityksellistä ja toisinaan, esimerkiksi velallisen laajan kirjanpitoaineiston läpikäymisen vuoksi, saattaa konkurssipesä joutua kiirehtimään takaisinsaantikanteen vireillepanoa takaisinsaantiperusteen myöhäisen havaitsemisen vuoksi. Kiirehtimisen välttämiseksi vireillepanoaikaa on ajan saatossa pidennetty: takaisinsaantilain säätämisen yhteydessä vireillepanoaikaa pidennettiin kolmesta kuukaudesta kuuteen kuukauteen, ja kuudesta kuukaudesta yhteen vuoteen sitä pidennettiin vuodesta 2013 alkaen. Samalla kannemääräajan laskemisajankohtaa on aikais-tettu. Maaliskuussa 2013 voimaan tulleen muutoksen tavoitteena on ollut muun muassa parantaa takaisinsaantivastaajien oikeusturvaa säätämällä kiinteästä kanneajan alkamisajankohdasta, sillä aiemmin kanneaika alkoi valvontapäivästä, joka saattoi tapauksesta riippuen vaihdella.³⁷

Takaisinsaantilain 24 §:ssä säädetään takaisinsaantiasiassa noudatettavista määräajoista. Lain mukaan takaisinsaantikanne on pantava vireille *vuoden kuluessa* konkurssin alkamisesta, eli siitä, kun velallinen asetetaan tuomioistuimen päätöksellä konkurssiin. Tämän lisäksi kanne voidaan kuitenkin panna vireille vielä *kolmen kuukauden kuluessa* siitä, kun konkurssipesä

---

³⁵ Hupli 2006, s. 50.

³⁶ Hupli 2006, s. 48.

³⁷ Ks. HE 86/2012 vp, s. 15 ja 23–24.

havait si takaisinsaannin perusteen tai sen olisi pitänyt se havaita.³⁸ Ensiksi mainittua voidaan kutsua *kiinteäksi vähimmäismääräajaksi* ja jälkimmäistä puolestaan *mahdolliseksi lisämääräajaksi*. Hupli asiallisesti huomauttaa, että määräaikojen kutsumista ensisijaiseksi ja toissijaiseksi – kuten kirjallisuudessa³⁹ ja hallituksen esityksessä⁴⁰ on tehty – voidaan jossain määrin pitää epätasällisenä, sillä ”määräajat ovat itsenäisiä ja rinnakkaisia.”⁴¹

Toteamusta voidaan havainnollistaa seuraavalla esimerkillä: konkurssipesä on nostanut takaisinsiantikanteen oikeassa ajassa, jos se on nostettu yhden vuoden kuluessa siitä, kun velallinen asetettiin konkurssiin, vaikka konkurssipesä jo välittömästi konkurssin alettua olikin selvillä takaisinsiantiperusteesta. Pesän tietoisuus ei siis lyhennä kanteen nostamisen vähimmäismääräaikaa, mutta tällaisessa tilanteessa pesä ei myöskään automaattisesti saa kolmea kuukautta lisää aikaa kanteen nostamiseen. Jos pesä on kuitenkin havainnut takaisinsiantiperusteen vähimmäismääräajan sisällä (ja määräajan viimeisen kolmen kuukauden aikana), määräaika pitee tilanteesta riippuen lyhimillään yhden päivän ja enimmillään kaksi kuukautta ja 30 päivää.⁴²

Jos takaisinsiantiperuste tulee konkurssipesän tietoon vasta vuoden vähimmäismääräajan jälkeen, pesän tulee kolmen kuukauden kuluessa nostaa kanne siitä hetkestä, kun se sai tiedon takaisinsiantiperusteesta tai sen olisi pitänyt se havaita.⁴³ Lisämääräaika on siis riippuvainen *konkurssipesän* tietoisuudesta tai siitä, mitä sen olisi pitänyt tietää. Konkurssipesän tietoisuutta ja edellytystä havaita takaisinsiantiperuste voidaan verrata pesänhoitajalta tavanomaisesti edellytettävään huolellisuuteen.⁴⁴

Se, että jokin takaisinsaannin perustava seikka on tullut yksittäisen velkojan tietoon, ei esitöiden mukaan vaikuta siihen, miten pesän tietoisuutta arvioidaan. Toisaalta, jos pesä on selkeästi

---

³⁸ Tässä yhteydessä on aiheellista todeta, ettei kanteen nostamisen määräajalla ole merkitystä takaisinsiantiperusteen olemassaolon kannalta, sillä TakSL 2 luvun takaisinsiantiperusteita koskevat peräyttämiseen liittyvät määräpäivät koskevat esimerkiksi velallisen suorittaman maksun peräytettävyyden arviointia suhteessa velallisen maksukyvyttömyyteen varautumiseen ja velkojain suosimiseen eikä prosessuaaliseen takaisinsaannin vaatimiseen.

³⁹ Koulu 2016, II Konkurssioikeus > 6. Konkurssipesän omaisuusselvitys > Takaisinsianti > Takaisinsaannin perusteet ja toteutus > Takaisinsaannin toteuttaminen > Kanteen määräaika.

⁴⁰ HE 102/1990 vp, s. 72.

⁴¹ Hupli 2006, s. 101.

⁴² Havansi 2004, s. 197 alav. 568.

⁴³ Lisämääräajalla on esitöiden mukaan tarkoitus ollut erityisesti puuttua konkurssipesältä salattuihin, velkojille vahingollisiin oikeustoimiin. HE 102/1990 vp, s. 26.

⁴⁴ Havansi 1992a, s. 325 ja Hupli 2006, s. 102.

laiminlyönyt sellaisen seikan, joka sen olisi pitänyt ottaa huomioon, ei lisämääräaikaa tule myöntää.⁴⁵ Lisämääräajan voitaneen katsoa olevan vain konkurssipesän käytettävissä. *Huplin* esittämällä tavalla – ja ottaen lisäksi huomioon mitä esitöissä on todettu velallisen tietoisuuden merkityksestä – on lisämääräaikaa perusteltua pitää konkurssipesän yksinoikeutena, kun myös takaisinsaantiperusteita koskeva selonottovelvollisuus on yksinomaan pesällä.⁴⁶

Pesä voi ajaa takaisinsaantikannetta (TakSL 2 luku) päävelkojan lisäksi suoraan vierasvelkakuudenantajaa kohtaan, jota kohtaan se voi ajaa myös palautus- tai korvauskannetta (TakSL 21.2 §). Vaikka näitä kanteita käsitellään jäljempänä tarkemmin, todettakoon, että konkurssipesän ajaessa kannetta, kanteen nostamisen määräaikaa on rajoitettu suhteessa vakuusvelkojan ajaessa palautuskannetta vakuudenantajaa kohtaan – pesän tulee nimittäin aina nostaa kanne TakSL 24.1 §:n määräajassa, kun taas velkoja ei ole palautuskanteen osalta sidottu sanottuun määräaikaan. Tämä ero johtuu siitä, että konkurssipesän kanteen ajamisen tarkoituksena on saattaa varallisuutta pesän hyväksi, kun taas velkojan kanne pohjautuu velvoite- ja sopimusoi-keudellisiin periaatteisiin.⁴⁷

2.3.3 Takaisinsaantilain mukainen läheinen

Kuten on mainittu, takaisinsaantilakia 1990-luvun alussa säädettäessä lain tavoitteeksi otettiin velkojen takaisinsaantimahdollisuuksien tehostaminen, jolla voitiin lisätä velkojen välistä tasa-arvoa. Yhdeksi keskeisimmäksi tavoitteeksi nostettiin lisäksi puuttuminen velallisen ja tämän läheisten välisiin oikeustoimiin ennen konkurssin alkua.⁴⁸ Takaisinsaantisäännösten pyrkimyksiä käsitellessään *Tuomisto* tuo esiin erityisesti sen tärkeän tavoitteen takaisinsaantilain tulkinnassa, että pyrkimyksenä tulisi olla ehkäistä lain kiertämistä: esimerkiksi yrityksen kriisitilanteessa velalliset sopijakumppaneineen voivat pyrkiä toteuttamaan hyvinkin tarkkoja suunnitelmia maksuvelvollisuutensa välttämiseksi.⁴⁹

---

⁴⁵ HE 102/1990 vp, s. 72. Ruotsalaisessa lainvalmisteluaineistossa todetaan erikseen, että pesänhoitajan on lisämääräajan soveltamiseksi otettava selvää epävarmoina, mutta kuitenkin mahdollisina pitämistään takaisinsaantiperusteista. Ks. tästä SOU 1970:75, s. 179 ja Prop. 1975:6 s. 258.

⁴⁶ Hupli 2006, s. 102. Näin myös Koulu 2020, II Konkurssioikeus > 6. Konkurssipesän omaisuusselvitys > Takaisinsaanti > Takaisinsaannin perusteet ja toteutus > Takaisinsaannin toteuttaminen > Toissijainen määräaika. Vrt. Tuomisto 2012, s. 62 alav. 165 ja Havansi 1992a, s. 325–326.

⁴⁷ Hupli 2006, s. 182–183. Ks. myös ratkaisut KKO 1996:93 ja KKO 2000:110.

⁴⁸ HE 102/1990 vp, s. 1.

⁴⁹ Tuomisto 2012, s. 8.

Takaisinsaantilakia säädettäessä lakiin otettiin uutuutena säännös velallisen läheisistä.⁵⁰ Takaisinsaantilain 3.1 §:n mukaan läheisinä pidetään velallista sekä:

- 1) hänen puolisoaan;
- 2) hänen tai hänen puolisonsa suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa olevaa sukulaista, sisarusta, veli- ja sisarpuolta ja tällaisen henkilön puolisoa; sekä
- 3) hänelle muuten erityisen läheistä henkilöä.

Toistensa läheisinä pidetään TakSL 3.2 §:n mukaan lisäksi yksityistä elinkeinonharjoittajaa, yhtiötä, muuta yhteisöä tai säätiötä sekä:

- 1) sitä, jolla yksin tai yhdessä läheisensä kanssa on osakkuuden tai siihen rinnastettavan taloudellisen seikan perusteella olennainen etujen yhteys elinkeinonharjoittajan, yhteisön tai säätiön kanssa;
- 2) sitä, jolla johtavan aseman perusteella on olennainen vaikutusvalta elinkeinonharjoittajan, yhteisön tai säätiön toiminnassa; sekä
- 3) sitä, joka on 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun läheinen.

Takaisinsaantilain 3 §:n säännös määrittää näin ollen velallisen läheisiksi niin velalliseen *henkilökohtaisessa* suhteessa olevat henkilöt (1 mom.) kuin velalliseen *taloudellisessa* suhteessa olevat henkilöt tai yhteisöt (2 mom.). Läheispiiri voi tilanteesta riippuen muodostua varsin laajaksi, ja kuten jäljempänä tutkielmassa tullaan havaitsemaan, sen merkitystä takaisinsaantiriskin osalta on osapuolten syytä arvioida erityisesti vierasvelkavakuustilanteissa. Mainittakoon tässä kuitenkin, ettei luotonantoa voida yksistään pitää sellaisena seikkana, joka synnyttäisi luotonantajan ja velallisen välille läheisyysuhteen.⁵¹

Läheisyyttä arvioidaan sen mukaan, ovatko osapuolet olleet läheisiä sillä hetkellä, kun peräytettävä oikeustoimi on tehty. Arvioinnissa ei näin ollen lähtökohtaisesti oteta huomioon läheisyysuhteessa tapahtuneita muutoksia, on muutos läheisyydessä tapahtunut sitten ennen tai jälkeen oikeustoimen tekemisen.⁵² Toisaalta, vaikka esimerkiksi konkurssiin asetetun yhtiön määräysvaltaa rajoitetaankin konkurssissa, läheisyysuhde velkojan ja velallisen välillä ei pääty

---

⁵⁰ Konkurssilakia edeltäneen konkurssisäännön (31/1868) 46 §:n g kohdassa (740/1978) läheisyysuhde oli huomioitu, mutta takaisinsaantilain säätämisen myötä läheisten piiriä laajennettiin merkittävästi aiemmasta.

⁵¹ HE 102/1990 vp, s. 45.

⁵² HE 102/1990 vp, s. 47.

konkurssiin, vaan läheisyyden velkojan ja velallisen välillä katsotaan pysyvän konkurssista huolimatta voimassa, vaikka oikeustoimia tehtäisiinkin konkurssipesän kanssa.⁵³

Se, että velallisen sopimuskumppanin katsotaan olevan tämän läheinen, aiheuttaa myös sen, että olettava osapuolten välisten oikeustoimien markkinaehtoisuudesta lähtökohtaisesti kyseenalaistetaan, jolloin vastaajan on osoitettava, että kyseessä ei ole esimerkiksi ollut lahja läheiselle (TakSL 8 §). Samalla tavoin, jos kantaja näyttää esimerkiksi TakSL 5.1 §:n mukaisten maksukyvyttömyyden tai ylivelkaisuuden soveltuvan, läheisen oletetaan TakSL 5.2 §:n nojalla olleen näistä tietoinen.⁵⁴ Läheisvääritteen esittävän kantajan on osoitettava väite todeksi. Vaikka TakSL 3.2 §:n 3 kohdan mukainen toisen asteen läheisyysuhde osapuolten välillä olisikin olemassa, jos asiassa saatetaan todennäköiseksi, että tällä läheisyysuhteella ei ole ollut yhteyttä peräytyksen kohteena olevaan oikeustoimeen, toisen asteen läheisyydellä ei ole TakSL 3.3 §:n perusteella merkitystä.

2.4 Millä perusteella takaisinsaantia voi vaatia?

2.4.1 Mitkä velallisen omaisuutta koskevista oikeustoimista voidaan peräyttää?

Kuten johdannossa todettiin, tässä tutkielmassa oikeudellisella määräämistoimella tai määräämistoimella tarkoitetaan oikeustoimia ja sellaisia muita vaikutukseltaan oikeustoimeen rinnastettavia menettelyjä, järjestelyjä ja muita toimenpiteitä, joihin TakSL 1 §:ssä viitataan. Jotta velallisen tekemä oikeudellinen määräämistoimi voidaan peräyttää, tulee takaisinsaantiasian kantajan vedota johonkin TakSL 2 luvun takaisinsaantiperusteeseen. Takaisinsaantiperusteet on jaettu yleiseen takaisinsaantiperusteeseen (TakSL 5 §) ja erityisiin takaisinsaantiperusteisiin (TakSL 6–14 §).

Keskeinen ero näitä takaisinsaantiperusteita sovellettaessa liittyy peräytettävän oikeustoimen osapuolten vilpilliseen mieleen ja siihen, miltä tehty oikeustoimi näyttäytyy ulospäin. Takaisinsaantiperusteet on tämän perusteella jaettu subjektiivisiin ja objektiivisiin takaisinsaantiperusteisiin. Takaisinsaantilain yleinen takaisinsaantiperuste on ainoa subjektiivinen

---

⁵³ Ratkaisussa KKO 2021:8 korkein oikeus katsoi, että TakSL 3.2 §:n 3 kohdan mukaista niin sanottua toisen asteen läheisyyttä arvioitiin velan maksun tehneen B Oy:n ja velkojana olleen A Oy:n välillä, vaikka A Oy oli maksuhetkellä asetettu konkurssiin ja B Oy:n velka maksettu konkurssipesälle.

⁵⁴ Hupli 2006, s. 188–189.

takaisinsaantiperuste, joka tarkoittaa sitä, että säännöstä sovellettaessa huomio kiinnittyy muun muassa velallisen moitittavaan ja sopimattomaan, muita velkojia loukkaavaan, menettelyyn ja erityisesti oikeustoimen toisen osapuolen vilpilliseen mieleen.⁵⁵ Objektiivisissa takaisinsaantiperusteissa peräytettävyyks perustuu sen sijaan oikeudellisen määräämistoimen ulkoisiin seikoihin, esimerkiksi TakSL 10 §:n maksun ennaikaisuuteen tai huomattavamääräisyyteen.⁵⁶

Käytännön takaisinsaantitilanteessa saattaa usein tulla vastaan tilanne, jossa sovellettavaksi voisi tulla sekä subjektiivinen että objektiivinen takaisinsaantiperuste. Kantaja voi tällöin ajaa takaisinsaantikannetta joko yleisen takaisinsaantiperusteen nojalla tai erityisellä takaisinsaantiperusteella taikka, kuten usein on tapana, molempien perusteiden nojalla – yleisen perusteen soveltaminen ei nimittäin esty, vaikka peräyttäminen olisi TakSL 6–14 §:n nojalla mahdollista. Kuten *Leppänen* ja *Tuomisto* huomauttavat, pesän kannalta voi olla edullisempaa ajaa kannetta ensisijaisesti 5 §:n nojalla ja toissijaisesti muun perusteen nojalla, sillä takaisinsaantia koskeva TakSL 16 ja 17 §:n mukainen takaisinsaantivastaajan palautusvelvollisuus on laajempi silloin, kun palautusvelvollisuus perustuu TakSL 5 §:ään.⁵⁷

Vaikka peräytettävä oikeustoimi täyttäisikin takaisinsaannin subjektiiviset tai objektiiviset tunnusmerkistöt, on oikeustoimen oltava tehty takaisinsaantiaikana, jotta se voitaisiin peräyttää. Takaisinsaantiaika eli kriittinen aika voidaan määritellä ajanjaksoksi, joka lasketaan taaksepäin TakSL 2 §:n määräpäivästä, eli lähtökohtaisesti päivästä, jolloin ensimmäinen konkurssiin asettamiseen johtanut konkurssihakemus on jätetty tuomioistuimeen, siihen päivään, joka takaisinsaantiperustetta koskevassa säännöksessä on mainittu päivänä, jota myöhemmin tehty oikeustoimi peräytyy. Jos esimerkiksi velan maksu voidaan TakSL 10 §:n nojalla peräyttää, velan maksun on tullut tapahtua myöhemmin kuin kolme kuukautta ennen määräpäivää. Yleisen takaisinsaantiperusteen osalta asia on ilmaistu siten, että aikaisemmin kuin viisi vuotta ennen määräpäivää tehty oikeustoimi peräytyy ainoastaan, jos kyseessä on velallisen läheinen. Molemmat esimerkit sanamuodoistaan huolimatta kuitenkin tarkoittavat asiallisesti samaa

---

⁵⁵ Subjektiivisten takaisinsaantiperusteiden osalta on yleisesti katsottu pidettävän tärkeämpänä niiden täyttymistä nimenomaan suhteessa edunsaajan ja velkojaan eikä velalliseen. McCormack – Keay – Brown 2017, s. 140.

⁵⁶ Ks. objektiivisten ja subjektiivisten takaisinsaantiperusteiden vahvuuksista ja heikkouksista de Weijts 2011, s. 222–223.

⁵⁷ Leppänen 1992, s. 31 ja Tuomisto 2012, s. 80. Laajemmasta palautusvelvollisuudesta voidaan mainita vastaajan velvollisuus maksaa korkoa jo siitä hetkestä alkaen, kun hän sai palautettavan omaisuuden haltuunsa sen sijasta, että korkoa maksettaisiin oikeustoimen peräyttämistä koskevan vaatimuksen esittämisestä lukien. (TakSL 17.2 §) Ero johtuu siitä, että vilpillisesti toimineelle on katsottu perustelluksi asettaa normaalitasoa ankarampi vastuu. Ks. tästä HE 102/1990 vp, s. 16.

ajanjakson laskentatapaa, ja ne myös kiistatta osoittavat, että peräyttää voidaan myös määröpäivän jälkeen tehdyt oikeudelliset määräämistoimet.⁵⁸

Takaisinsaantiajoista voidaan havaita, miten liike-elämän edellyttämä varmuus ja velkojen suojan vaatimukset on takaisinsaantilaissa otettu huomioon: objektiivisella takaisinsaantiperusteella peräytettäviä tavanomaisia vastikkeellisia oikeustoimia koskee lyhyempi usein kuukausissa laskettava takaisinsaantiaika, kun taas esimerkiksi selvästi sopimattomina pidettävien vastikkeettomien oikeustoimien peräyttämiseen sovelletaan vuotta tai sitä pidempiä takaisinsaantiaikoja. Läheisten osalta takaisinsaantiajat ovat normaalia pidemmät tai takaisinsaantiaika on jopa rajaton.⁵⁹ Tämä on perusteltua, sillä usein juuri velallisen läheisellä on parhaimmat mahdollisuudet varautua tulevan konkurssin varalta ja toiminnallaan sopia velallisen kanssa muita velkojia vahingoittavista toimenpiteistä tai oikeustoimista.

Seuraavaksi takaisinsaantiperusteiden sisältöä tarkastellaan lyhyesti erikseen ja tarkastelussa keskitytään tutkielman kannalta merkityksellisimpiin takaisinsaantiperusteisiin. Tarkastelun tavoitteena on tuoda esiin niitä seikkoja, joihin takaisinsaantikantajan on vedottava takaisinsaantikanteen menestymiseksi, ja sen on tarkoitus toimia pohjustuksena pääluvuissa 4 ja 5 käsiteltäville aihepiireille. Niin velallisen, velkojan kuin näihin nähden kolmannen on oltava tietoisia takaisinsaantiperusteista mahdollisesta maksukyvyttömyydestä johtuvaa takaisinsaantiriskiä ajatellen. Erityisesti tämä korostuu tehtäessä oikeustoimia velallisen ollessa taloudellisessa ahdingossa: velkojan tulee ottaa velkaa myöntäessään huomioon muun muassa mahdollisena kriittisenä aikana tehtävien velan maksujen pysyvyys, kun taas velallisen velkaa takaavan kolmannen on tiedostettava vakuusvelkaa koskevan oikeustoimen peräyttämisestä johtuvat taloudelliset riskit, vaikka velka olisikin maksettu ja takaajan vastuu näyttäisikin loppuneen.

Takaisinsaantiriskin realisoituessa ja oikeudellisen määräämistoimen peräytyessä omaisuus on palautettava tai sen arvo korvattava (TakSL 15 §). Lisäksi palautusvelvollinen voi joutua

---

⁵⁸ Ks. Tuomisto 2012, s. 18–19.

⁵⁹ Läheisiä koskevat pidemmät takaisinsaantiajat ovat pääsääntö myös muissa EU-maissa. Ks. McCromack – Keay – Brown 2017, s. 139 ja samasta lähteestä velan maksua koskevista läheisiin sovellettavista kriittisistä ajoista eri EU-maissa s. 143–151.

korvaamaan omaisuuden arvon alenemista (TakSL 16 §), luovuttamaan omaisuudesta saatua tuottoa ja korvaamaan hyötyä sekä maksamaan korkoa (TakSL 17 §).⁶⁰

2.4.2 Yleinen takaisinsaantiperuste

Takaisinsaantilain 5 §:ssä säädetään yleisestä takaisinsaantiperusteesta seuraavasti:

”Oikeustoimi peräytyy, jos sillä yksin tai yhdessä muiden toimenpiteiden kanssa on sopimattomasti suosittu velkojaa toisten velkojien kustannuksella, siirretty omaisuutta pois velkojien ulottuvilta tai lisätty velkoja velkojien vahingoksi. Peräytymisen edellytyksenä on, että velallinen oli oikeustointa tehtäessä maksukyvytön tai että oikeustoimi osaltaan johti velallisen maksukyvyttömyyteen. Jos peräytettävänä on lahja, lahjanluontoinen sopimus tai ositus, peräytymisen edellytyksenä on kuitenkin, että velallinen oli oikeustointa tehtäessä ylivelkainen tai että oikeustoimi osaltaan johti ylivelkaisuuteen. Lisäksi edellytetään, että toinen osapuoli tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää maksukyvyttömyydestä tai ylivelkaisuudesta taikka oikeustoimen merkityksestä velallisen taloudellisille oloille sekä seikoista, joiden vuoksi oikeustoimi oli sopimaton.

Jos 1 momentissa tarkoitettussa oikeustoimessa on ollut osapuolena velallisen läheinen, tämän katsotaan tienneen sanotussa momentissa tarkoitetuista seikoista, jollei saateta todennäköiseksi, ettei hän tiennyt eikä hänen olisi pitänytkaan tietää niistä.

Jos oikeustoimi on tehty aikaisemmin kuin viisi vuotta ennen määräpäivää, se peräytyy ainoastaan, jos velallisen läheinen on ollut siinä osapuolena.”

Takaisinsaantilain 5 §:n yleisen takaisinsaantiperusteen avulla on mahdollista peräyttää lähes minkälainen tahansa, TakSL 1 §:n kriteerit täyttävä, oikeudellinen määräämistoimi. Tämän vuoksi myös yleiselle takaisinsaantiperusteelle asetettavat kriteerit ovat erityisiä takaisinsaantiperusteita, kuten TakSL 6 §:n lahjan peräyttämistä⁶¹, TakSL 10 §:n velan maksun peräyttämistä tai TakSL 14 §:n vakuuden peräyttämistä, koskevia kriteeristöjä korkeammalla – toisin sanoen, niitä voi olla hankalampi näyttää toteen, kuin erityisiä takaisinsaantiperusteita. Korkeammille vaatimuksille yhtenä syynä on myös pidempi takaisinsaantiaika, joka ei-läheisten osalta on päivän alle viisi vuotta ja läheisten osalta rajaton⁶². Laajemmalle peräytettävyydelle vastapainona toimii siis tiukempi kriteeristö.

Yleisen takaisinsaantiperusteen soveltaminen edellyttää lisäksi niin kutsuttua *vahinkoedellytystä*, joka ilmenee jako-osuusvaikutuksen ja vararikkokytken avulla. Jako-osuusvaikutus

⁶⁰ Mainittujen pykälien soveltamiseen liittyviin palautus- ja korvausvelvollisuutta koskeviin kysymyksiin ei tässä tutkielmassa voida ottaa tarkemmin kantaa. Ks. näiden kysymysten osalta *Risto Koulun* kattava esitys ”Palautus- ja korvausvastuu konkurssitakaisinsaannissa” ja siitä erityisesti Koulun 1999, s. 119–261.

⁶¹ Takauksen antamisen lahjanluontoisuudesta takaisinsaannissa ks. Kaisto 2006, s. 162–164 ja 175–183.

⁶² Takaisinsaantiaikaa läheisten osalta kuitenkin rajoittanevat yleiset velan vanhentumista koskevat säännökset. Tuomisto 2012, s. 79. Rajatonta takaisinsaantiaikaa koskevasta kritiikistä ks. esim. Tuominen 1997, s. 143–144. Vrt. myös esitöissä esille tuotuun kritiikkiin HE 102/1990 vp, s. 17.

edellyttää, että oikeudellisilla määräämistoimilla on suosittu velkojaa toisten velkojien kustannuksella, siirretty omaisuutta pois velkojien ulottuvilta tai lisätty velkoja velkojien vahingoksi – toisin sanoen, määräämistoimella on lähtökohtaisesti ollut vaikutusta muiden velkojien mahdolliseen jako-osuuteen konkurssivarallisuudesta. Hallituksen esityksessä korostetaan, ettei takaisinsaantikantajan velvollisuutena ole määräämistoimen vahingollisuutta osoittaakseen näytettävä, että määräämistoimella on todellisuudessa ollut jako-osuutta pienentävä vaikutus.⁶³ Pikkemminkin hänen tulee näyttää, että jako-osuuden pieneneminen on todellisuudessa johtunut takaisinsaantivastaajan peräytettävästä määräämistoimesta.⁶⁴ Määräämistoimen velkojien kanalta vaarattomaksi osoittamalla vastaaja puolestaan voi torjua kanteen: vastaaja voi osoittaa esimerkiksi, että velkojalla on ollut velallisen antama turvaava vakuus saamiselleen.

Vararikkokytkenä taas tarkoitetaan sitä edellytystä, että velallisen on määräämistoimen aikaan tullut olla maksukyvytön⁶⁵ tai määräämistoimen on ainakin osaltaan tullut johtaa velallisen maksukyvyttömyyteen. Jos velallinen on määräämistoimen jälkeen tullut solventiksi, vararikkokytkeä katkennee samassa yhteydessä, jos vastaaja osoittaa vararikon olleen ennalta-arvaamaton ja ilman syy-yhteyttä suhteessa määräämistoimeen.⁶⁶

Tehdyn oikeudellisen määräämistoimen tulee olla sopimaton ja syy-yhteydessä aiheutuneeseen vahinkoon. Esitöissä korostetaan sopimattomuuskriteerin soveltumista erityisesti silloin, kun oikeudelliset määräämistoimet on tehty konkurssin vaikutusten kiertämiseksi.⁶⁷ Myös jonkin peräytymiskriteerin täyttyminen silmiinpistävästi on esitöissä mainittu osoituksena menettelyn sopimattomuudesta, mutta kuten *Tuomisto*⁶⁸ huomauttaa, tähän ei korkeimman oikeuden ratkaisuissa ole selvästi erikseen viitattu.⁶⁹ Syy-yhteysvaatimuksen osalta riittää, että toimen ja vaikutuksen välinen syy-yhteys on vähintään välillistä ja ennalta-arvattavaa.⁷⁰

---

⁶³ HE 102/1990 vp, s. 17–18.

⁶⁴ HE 102/1990 vp, s. 17–18.

⁶⁵ Maksukyvyttömällä velallisella tarkoitetaan TakSL 4 §:ssä velallista, joka muuten kuin tilapäisesti on kykenevätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä.

⁶⁶ Leppänen 1992, s. 127.

⁶⁷ Kiertämistarkoituksesta käytännössä ks. KKO 1998:92, KKO 1998:94 ja KKO 1999:38.

⁶⁸ Tuomisto 2012 s. 108.

⁶⁹ HE 102/1990 vp, s. 48.

⁷⁰ Ks. tarkemmin Tuomisto 2012, s. 107–108.

Vaikka suorituksen peräyttäminen ei edellytäkään velallis- tai velkojatahon aktiivisuutta, on oikeudellinen määräämistoimi kuitenkin riittävällä tarkkuudella yksilöitävä.⁷¹ Tällainen yksilöity määräämistoimi voi yksinkertaisimmillaan olla velan maksu, mutta peräyttää voidaan muun muassa velallisen velkasaatavan päästäminen vanhenemaan tai takaajan takausvastuusta vapauttaminen velan maksulla. Sillä, että velallinen itse on mieltänyt määräämistoimen lailliseksi tai sellaiseksi, että se ei aiheuta vahinkoa velkojille, ei estä sen peräyttämistä, vaan myös esimerkiksi velkojan tai velkojien yksipuoliset kuittaukset voidaan peräyttää.⁷² Suomen takaisinsaantilain esitöissä ei ole varsinaisesti otettu kantaa siihen, ovatko velkojien väliset, velalliselle vahinkoa aiheuttavat toimet peräytettävissä, mutta tällaisten määräämistointen lienee perusteltua katsoa myös olevan peräytettävissä. Läheisten mahdollisuutta velkojan kanssa tehdyin sopimuksin kiertää lain säännöksiä ei takaisinsaantilain tavoitteet huomioiden voida pitää mielekkäänä ratkaisuna.⁷³

2.4.3 Erityiset takaisinsaantiperusteet

Takaisinsaantilain 10 §:n mukaan myöhemmin kuin kolme kuukautta ennen määräpäivää tehty velan maksu peräytyy, jos velka on maksettu epätavallisin maksuvälinein tai ennenaikaisesti taikka määrällä, jota voidaan pitää pesän varoihin nähden huomattavana. Jos maksu on olosuhteet huomioon ottaen tavanomainen, maksu ei peräydy. Velallisen läheiselle suoritettu maksu voidaan peräyttää, jos maksu on suoritettu päivän alle kaksi vuotta ennen määräpäivää. Takaisinsaantikanne voidaan pidempää takaisinsaantiaikaa sovellettaessa torjua läheisen näyttäessä toteen, että velallinen ei ole maksuhetkellä ollut maksukyvytön eikä velan maksun seurauksena myöskään tullut maksukyvyttömäksi.⁷⁴

Takaisinsaantilain 10 §:llä puututaan velan maksuun. Velkasuhde voi syntyä usealla eri tavalla, eikä takaisinsaantilainsäädännössä sinänsä ole otettu kantaa siihen, mitä velan maksamisella tarkoitetaan. Velkasuhteessa voivat esimerkiksi olla tavarantoimittajavelkoja myyjänä ja velallinen ostajana tai luotonantotilanteessa pankki velkojana ja lainansaaja velallisena.

---

⁷¹ Tuomisto 2012, s. 83.

⁷² HE 102/1990 vp, s. 48 ja Lennander 2013, s. 148, jossa todetaan myös mm. Tanskan ja Norjan takaisinsaantilainsäädännön esitöiden mahdollistavan myös muiden kuin velkojatahojen toimien peräyttämisen olevan mahdollista. Esimerkkinä velkojan suorittamasta kuittauksesta Lennander mainitsee velkojan velallisen omaisuuden myynnistä syntyneen kauppahintavelan kuittauksen velkojan aiemmilla vastasaatavilla.

⁷³ Näin myös Tuomisto 2012, s. 85.

⁷⁴ Ks. vararikkokykentään liittyvästä todistustaakasta ja näyttökynnyksestä Hupli 2006, s. 197–201.

Pääsääntöisesti velan ehdoista on sovittu kirjallisesti sopimusehdoin. Nämä sopimusehdot ja osapuolten välille muodostuneet käytännöt ovat osa sitä arviointia, jonka perusteella päätös maksun peräyttämistä tehdään.

Takaisinsaantilain 10 §:n nojalla peräyttäminen edellyttää, että edes yksi pykälässä mainituista kolmesta kriteeristä täyttyy: velan maksuun käytetty epätavallinen maksuväline, maksun ennenaikaisuus tai konkurssipesän varoihin nähden huomattavamääräinen maksu. Yleisesti voidaan todeta, että velan maksussa on käytetty *epätavallisia maksuvälineitä*, jos maksu on suoritettu sopijapuolten keskinäisestä käytännöstä poikkeavalla vastikkeella, alkuperäisen sopimuksen vastaisesti tai esimerkiksi käyttäen tavaratoimituksia rahavelan maksuksi.⁷⁵ Myös etenkin velkojan aktiivisuus esimerkiksi velallisen omaisuuden myynnissä velallisen maksukyvyyn parantamiseksi on usein indisio konkurssin vaikutusten kiertämisestä. *Ennen aikaista* velan maksu taas voi olla siinä tapauksessa, että velka on maksettu sopimuksessa määritettyä tai sopimus käytännössä muodostunutta eräpäivää ennen tai että velka on velallisen maksukyvyttömyyteen perustuvan sopimusehdon perusteella erääntynyt.⁷⁶ *Huomattavamääräisiä* maksuja on esitöiden ja oikeuskäytännön perusteella tarkasteltava saman velkojan saamien maksujen ja konkurssin alkaessa konkurssipesään kuuluneiden varojen suhteessa. Ratkaisussa KKO 2011:24 huomattavamääräiset maksut olivat noin 10 prosenttia pesän varoista.⁷⁷

Kuten pykälästä käy ilmi, olosuhteisiin nähden tavanomaisia velkojen maksuja ei peräytetä TakSL 10 §:llä, vaan pykälän tarkoituksena on puuttua sellaisiin velan maksuihin, joiden voidaan objektiivisesti arvioiden olla suoritettu velkojan suosimiseksi – esimerkiksi tavallisiin ja toistuviin maksuihin, kuten vuokramaksuihin, säännöksellä ei siis ole tarkoitus puuttua.⁷⁸ Vaikka jokin kolmesta 10 §:ssä mainitusta edellytyksestä täyttyisikin, ei velan maksu siis peräydy ellei sitä ole pidettävä epätavanomaisena. Samalla tavoin maksut, joista ei ole ollut

---

⁷⁵ HE 102/1990 vp, s. 54.

⁷⁶ HE 102/1990 vp, s. 55.

⁷⁷ Ks. tarkemmin epätavallisen maksuvälineen, maksun ennenaikaisuuden ja maksun huomattavamääräisyyden osalta Tuomisto 2012, s. 177–227 ja HE 102/1990 vp, s. 53–56.

⁷⁸ Eri asia toki on, jos velallinen on tilittänyt ennen konkurssia tällaisen juoksevan kulun saajalle poikkeuksellisesti usean erän maksuja etukäteen, vaikka sopimuksessa olisi sovittu velan maksun tapahtuvan kuukausittain tai tilittänyt niitä jälkikäteen, jos saatavat ovat erääntyneet usean kuukauden ajalta. Tällaisessa tilanteessa velan maksun ulkoiset piirteet pääsääntöisesti johtaisivat siihen, että maksu voitaisiin peräyttää TakSL 10 §:n nojalla.

lainkaan vaaraa velkojille, eivät ole peräytettävissä, sillä vahinkoedellytys soveltuu myös objektiivisiin takaisinsaantiperusteisiin, vaikka tämä ei suoraan laista ilmene.⁷⁹

Mitä edellä on mainittu maksun peräyttämistä, soveltuu TakSL 13 §:n nojalla myös kuittauksen peräyttämiseen. Edellytyksenä tosin kuittauksen peräyttämisen osalta on – esimerkiksi TakSL 10 §:n edellytykset mukaan lukien – lisäksi, että se peräytyy vain, jos velkoja ei olisi ollut oikeutettu kuittaamaan saatavaansa konkurssissa. Konkurssilain 6:1.1:ssä on säädetty velkojan oikeudesta konkurssikuittaukseen ja KonkL 6:2:ssa taas kuittausta koskevista rajoituksista.

Velkojen yhdenvertaisuuden kannalta erityisen moitittavia oikeustoimia saattavat olla velallisen antamat lahjat ja muut oikeustoimet, joita voidaan esimerkiksi niiden epäsuhtaisen sisällön perusteella pitää lahjanluontoisina. Takaisinsaantilain 6 §:ssä säädetäänkin tämän vuoksi lahjan ja lahjanluontoisten oikeustoimien peräyttämistä. Pykälän nojalla peräyttää voidaan myöhemmin kuin vuosi ennen määräpäivää täytetty lahja. Vaikka lahja olisi täytetty tätä vuoden aikarajaa ennen, peräytyy lahja, jos se on annettu velallisen takaisinsaantilain mukaiselle läheiselle myöhemmin kuin kolme vuotta ennen määräpäivää, eikä voida osoittaa, että velallinen ei olisi ollut ylivelkainen tai tullut lahjan antamisen seurauksena ylivelkaiseksi. Sivullisen antama vierasvelkavakuus tai meneminen takaukseen voidaan tietyissä tilanteissa tulkita annetun lahjaksi esimerkiksi velkojalle tai velalliselle.

Vierasvelkavakuuksien peräytettävyyden kannalta on tärkeää huomata TakSL 14 §:ssä säädetyn vakuuden peräyttämisen koskevan *vain velallisen omasta velasta annettua vakuutta*. Lainkohdan mukaan pantti tai muu velallisen asettama vakuus, jonka velallinen on luovuttanut velkansa perusteella myöhemmin kuin kolme kuukautta ennen määräpäivää peräytyy, jos vakuudesta ei ollut sovittu velan syntyessä tai jos pantin hallintaa ei ollut luovutettu tai muita vakuusoikeuden syntymisen edellyttämiä toimia tehty ilman aiheutonta viivytystä velan syntymisen jälkeen. Jos tällainen vakuus on asetettu velallisen läheiselle mainittua kolmea kuukautta aikaisemmin mutta myöhemmin kuin kaksi vuotta ennen määräpäivää, vakuus peräytyy, ellei näytetä, ettei velallinen ollut maksukyvytön eikä vakuusjärjestelyn vuoksi tullut maksukyvyttömäksi.

---

⁷⁹ Leppänen 1992, s. 44 ja 129–130 ja HE 102/1990 vp, s.18, jossa tuodaan esiin objektiivisten takaisinsaantisäännösten soveltuminen vähän ennen konkurssia tehtyihin oikeustoimiin, jotka tyypillisesti arvioituna ovat velkojille vahingollisia.

Usein kantajalle käytännöllinen ratkaisu saattaa olla ajaa esimerkiksi maksunperäytyskannetta ensisijaisesti käyttäen helpommin toteennäytettävää TakSL 10 §:n mukaista objektiivista perustetta niihin maksuihin, jotka on suoritettu myöhemmin kuin kolme kuukautta ennen määräpäivää ja soveltaa tätä pidempänä kriittisenä aikana suoritettuihin maksuihin taas TakSL 5 §:n yleisellä takaisinsaantiperusteella ajettavaa kannetta. Kanteita, joissa maksu on peräytetty 5 §:n perusteella on korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä selkeästi vähemmän TakSL 10 §:n perusteella ajettaviin kanteisiin verrattuna.⁸⁰

---

⁸⁰ Hyväksytty esim. KKO 1995:87, KKO 1995:208 ja KKO 2000:125 ja hylätty selkeästi useammin.

3 VIERAASTA VELASTA ANNETTU PANTTI TAI TAKAUS

3.1 Vierasvelkavakuudet ja niiden sääntely

Kuten jo johdannossa todettiin, ei ole harvinaista, että velallisen velkaa velkojalle on turvaamassa kolmannen antama pantti tai takaus. Velkoja voi tällaisen vierasvelkavakuuden avulla turvata saamistaan velalliselta esimerkiksi velallisen maksukyvyttömyyden tai muiden vastavien sopimukseen perustuvien suorituspuutteiden varalta. Esimerkiksi luotonantajana toimiva pankki voi luotonantaa vastaan vaatia, että yrityksen luotoista on annettu vakuus, joka voi olla velallisyrittäjän omistajan tai muun lähipiirin antama omavelkainen takaus yhtiön velasta taikka esimerkiksi yrityksen omistajan kiinteistöpankki tai läheisen arvotaulu.

Vierasvelkavakuuksista säädetään takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta annetussa laissa (361/1999). Mainitun lain 2.1 §:ssä *takaus* määritellään sitoumukseksi, jolla sitoumuksen antaja eli takaaja ottaa vastatakseen velkojalle toisen henkilön eli velallisen velvoitteesta. *Vierasvelkapanttauksella* puolestaan tarkoitetaan sitoumusta, jonka perusteella sitoumuksen antaja eli pantinantaja antaa omaisuuttaan, eli toisin sanoen pantin, velkojalle toisen henkilön velvoitteen suorittamisen vakuudeksi. Vaikka vierasvelkapanttauksella nimenomaisesti koskevia säännöksiä laissa on kolme ja ne on sijoitettu takauslain 8 lukuun, TakL 41 §:n mukaan takausta koskevat lainsäädännökset soveltuvat kuitenkin osin myös vierasvelkapanttaukseseen.⁸¹ Jos sitoumuksen antajan suoritusvelvollisuus ei riipu päävelasta ja velallisen suoritusvelvollisuudesta, kyse ei esitöiden mukaan ole takauslain mukaisesta vierasvelkavakuudesta ja niiden tarkempi tarkastelu jääkin tämän tutkielman ulkopuolelle. Tällaisia sitoumuksia ovat esimerkiksi takuusitoumukset, kuten first demand-takuut ja vekselitakaukset.⁸²

Vierasvelkapanttaukseseen olennaisesti liittyviä panttioikeuden sisältöön, sen perustamiseen ja lakkaamiseen liittyviä säännöksiä on keskeisiltä osin myös muissa laeissa, kuten maakaarissa (540/1995), arvo-osuustileistä annetussa laissa (827/1991), velkakirjalaissa (622/1947) ja varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetussa laissa (228/1929). Esimerkkinä mainittujen

---

⁸¹ Erilliset vierasvelkapanttia koskevat lainsäädännökset puuttuvat myös ruotsalaisesta oikeudesta kuten myös yleisemmin pohjoismaisesta oikeudesta, ja vierasvelkapantteihin sovelletaankin pitkälti juuri takauksesta ja panttaukseseen liittyviä säännöksiä. Walin–Ingvarsson 2013, 304.

⁸² HE 189/1998, s. 28–29.

lakien lisäksi pantteja säännöttävät niin varallisuus- kuin myös sopimusoikeudelliset periaatteet, joiden merkitys on tietyiltä osin korostunut panttauslainsäädännön puutteellisuuden vuoksi.⁸³

Takauslaki antaa osapuolille laajat mahdollisuudet sopia takaus- ja panttaussopimuksen sisälöstä eli se on pääosin *dispositiivinen*. Tahdonvaltaisuus kuitenkin poistuu ja säännökset ovat pakottavia, kun kyseessä on luotonantajan⁸⁴ ja niin sanotun yksityistakaajan tai yksityisen pantinantajan välillä solmittavasta sitoumuksesta, sillä TakL 1.3 §:n mukaan lain säännöksistä ei sopimuksin saa poiketa yksityisen vakuudenantajan vahingoksi. Päävelan takaajana toimiva luottolaitos ei voi koskaan olla yksityistakaaja, joten esimerkiksi yritysluotonannossa ja yritysvelkojen takaamisessa takauslain säännöksistä voidaan yksityistakaajaa koskevien säännösten osalta, kuten myös usein tehdään, poiketa.

Yksityistakaajalla tai *yksityisellä pantinantajalla* tarkoitetaan takauslaissa takauksen tai vierasvelkapanttaussitoumuksen antanutta luonnollista henkilöä, joka ei sitoumusta antaessaan⁸⁵ ole ollut velallisena olevan yhteisön tai säätiön taikka sen emoyhteisön toimitusjohtaja, hallituksen, hallintoneuvoston tai niihin rinnastettavan toimielimen jäsen, vastuunalainen yhtiömies tai yhteisön perustaja taikka jolla ei suoraan tai välillisesti ole ollut vähintään kolmasosaa osakeyhtiön osakkeista tai osakkeiden tuottamasta äänivallasta taikka vastaavaa omistus- tai määräämisvaltaa muussa yhteisössä.⁸⁶ Näin ollen esimerkiksi velallisyriksen maksukykyisyydestä ja velanmaksukykyvystä useimmiten asemansa puolesta hyvin perillä oleva yrityksen merkittävä omistaja tai hallintoelimen jäsen ei saa erillistä lain suojaa velkojaa vastaan.

---

⁸³Ks. panttaukseen sovellettavista säännöistä: Tammi-Salminen – Tuomisto 2019, Varallisuus oikeus > VII Sopimustyypeistä > 6. Rahoitus sopimukset > Panttaus > Panttaukseen sovellettavista säännöksistä.

⁸⁴ TakL 2 §:n mukaan luontoantaja on elinkeinonharjoittaja, joka elinkeinotoiminnassaan myöntää luottoja tai vakuuksia takausta tai muuta vakuutta vastaan.

⁸⁵ Jos takaajasta myöhemmin tulee esimerkiksi yhtiön hallituksen jäsen, hänen asemansa yksityistakaajana kuitenkin säilyy, jos takausta annettaessa hän on sellainen ollut. HE 189/1998 vp, s. 31.

⁸⁶ Takauslain esitöissä on yksityishenkilöinä toimivien vakuudenantajien ja velkojana toimivan luotonantajan välisen sopimusvapauden rajoittamista perusteltu sillä, että muutoin vakiosopimuksin saatettaisiin syrjäyttää lain säännökset.

3.2 Vierasvelkavakuus maksun turvana

Vierasvelkavakuuksien merkitys perustuu niiden velkojalle tuomaan oikeuteen vaatia suoritusta vakuudenantajalta, jos velallinen ei ole täyttänyt velkojaa kohtaan voimassa olevaa suoritusselvollisuuttaan. *Takauksessa*, joka on henkilövakuus, velkoja voi kohdistaa velan perinnän suoraan takaajaan, joka voi olla koko henkilökohtaisella ulosmittauskelpoisella omaisuudellaan vastuussa velan suorittamisesta. *Vierasvelkapantit*, jotka ovat puolestaan esinevakuuksia, eroavat henkilövakuuksista keskeisesti vakuuskohteen osalta, mikä puolestaan vaikuttaa myös siihen, mistä velkoja voi periä suoritustaan velallisen maksulaiminlyönnin seurauksena. Panteissa vaatimus arvon saamisesta kohdistetaan pantattuun omaisuuteen, kuten kiinteistöpanttiin, arvoesineeseen tai arvopapereihin.⁸⁷ Vaikka velkoja joutuisikin turvautumaan vierasvelkavakuuden antajan omaisuuteen saatavan perimiseksi, on takaajan ja vierasvelkapantinantajalla kuitenkin mahdollisuus tämän vakuusvastuuseen liittyvän velkojan maksun perimisen jälkeen mahdollisuus puolestaan periä saatavaa päävelalliselta.

Vierasvelkavakuuksiin liittyvien takauksopimuksen ja panttaussopimuksen muotovaatimuksia ei ole säännelty erikseen takauslaissa, joten niitä koskevat yleiset OikTL:n säännökset ja yleiset sopimusoikeudelliset periaatteet.⁸⁸ Vaikka muotovaatimuksia vierasvelkavakuussopimuksille ei ole annettukaan, ja osapuolet voivat sopimusvapauden puitteissa laatia haluamansa kaltaisen sopimuksen, on sekä takaus- että panttaussitoumukselta edellytettävä tiettyä, niiden olemassaolon mahdollistavia vähimmäisehtoja. Pätevältä takaukselta voidaan katsoa edellytettävän vähintään sitä, että takaaja on suostunut vastaamaan toiselle henkilölle kuuluvasta velvoitteesta suhteessa velkojaan. Jos päävelkaa ei ole, ei takauslain mukaista takaustakaan katsota syntyneen.⁸⁹ Panttauksen osalta taas sopimukselta voidaan edellyttää panttaustahdonilmaisua ja sitä, että panttikohteen tulee olla riittävästi yksilöity, minkä lisäksi voidaan edellyttää vierasvelkapantilla turvattavan saamisen, kuten päävelan, riittävää määrittelyä.⁹⁰ Vierasvelkapantinsaajan osalta merkityksellistä on lisäksi se, että panttaus sitoo muun muassa pantinantajan velkojia. Tämä on käytännössä mahdollista vain *julkivarmistuksella*, joka voi tapahtua esimerkiksi

---

⁸⁷ Toisaalta nykyisin myös erinäiset saatavan panttaukset ovat ainakin rahoitustoiminnassa yleisiä.

⁸⁸ Näin ollen myös suulliset takaukset ja vierasvelkapanttaukset ovat päteviä, vaikkakaan tällaiset eivät ole panktikäytännön mukaisia. Wuolijoki–Hemmo 2013, s. 298 ja 482.

⁸⁹ Ks. tarkemmin Wuolijoki–Hemmo 2013, s. 305–306.

⁹⁰ Tammi-Salminen 2015, s. 211.

traditiolla eli panttikohteen siirrolla pantinsaajan hallintaan tai *denuntiaatiolla* eli panttausilmoituksella.⁹¹

Edellä mainitun kaltainen laaja sopimus- ja muotovapaus on jossain määrin ainakin ammattimaisessa yritysten välisessä luotonannossa ja erityisesti pankkikäytännössä rajoitettua, sillä useimmiten vakuussopimukset ovat ainakin osittain vakioituja ja niihin *sovelletaan yleisiä panttaus- tai takausehtoja*, jotka sisältävät vakuussuhteen ehtoja selventäviä, tiedoksiantomaisia ehtoja ja jo muutoinkin suoraan lakia vastaavaa sääntelysisältöä. Vierasvelkavakuussopimuksessa voidaan näiden yleisten ehtojen lisäksi täsmentää tiettyyn käsillä olevaan asiaan liittyen tärkeät ehdot yksityiskohtaisemmin kuin mitä laki edellyttää. Kirjallisilla sopimuksilla osapuolet voivat varmistua vierasvelkapanttauksen ja takauksen pätevyydestä ja luotonantaja voi paremmin valvoa tiedonantovelvollisuutensa täyttymistä.⁹²

Kuten aiemmin mainittiin, takaaja voi ulosmittauskelpoisella omaisuudellaan olla vastuussa kolmannen velasta. Tämä on kuitenkin mahdollista vain, mikäli takaus on annettu nimenomaisesti *omavelkaisena takauksena*, sillä tällöin takaaja vastaa velasta, kuten velallinen vastaa velastaan, josta tämä on henkilökohtaisesti vastuussa. Velkojan on takaussopimuksen solmimisen yhteydessä huomattava, että jos omavelkaisesta takauksesta ei ole erikseen sovittu, takaus katsotaan TakL 3.1 §:n nojalla annetun *toissijaisena*, jolloin velkoja voi periä suoritusta takaajalta vain, jos velallinen on todettu maksukyvyttömäksi ja velkoja on yrittänyt ensin periä velkaa tältä itseltään. Luottokäytännössä tämä toissijaisen takauksen oletus kumotaan useimmiten juuri sopimalla takausehdoissa erikseen siitä, että takaus on omavelkainen.⁹³

Vierasvelkapanteissa samankaltaista toissijaisuusolettamaa ei ole, vaan velkojalla on TakL 40.1 §:n mukaan vierasvelkapanttauksen perusteella oikeus saada maksu pantista päävelan eräännyttyä. Jos kuitenkin velallinen on itse antanut myös vakuuden ja vierasvelkapanttia koskevassa sopimuksessa *ei ole toisin sovittu*⁹⁴, TakL 40.2 §:n perusteella velkoja saa periä päävelan

---

⁹¹ Panttaussopimus itsessään ei sido esimerkiksi pantinantajan konkurssivelkojia.

⁹² Luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille onkin luotonantokäytännössä pääsääntöisesti omat sovellettavat yleiset ehdot.

⁹³ Wuolijoki–Hemmo 2013, s. 294. *Aurejärvi* toteaa toissijaisten takausten olevan käytännössä erittäin harvinaisia ja tätä korostaakseen toteaa, että pankeissa ei edes liene koskaan ollut käytössäkään toissijaista takausta koskevaa lomaketta. *Aurejärvi* 2001, s. 84, 86.

⁹⁴ Koska säännös on dispositiivinen myös yksityishenkilöiden osalta, sopimusehdoissa voidaan, kuten usein myös tehdään, poiketa säännöksen osalta. Kun kyse on asuntoluotosta, yksityinen vierasvelkapantti on TakL 3 §:n 2 momentin perusteella täytepanttina päävelan suhteen. Sama säännös koskee myös takausta.

toiselle kuuluvasta pantista vain siltä osin kuin päävelallisen oman, ensisijaisen vakuuden arvo ei riitä kattamaan saatavaa.

Osapuolet voivat lisäksi sopia takaajan vastuun sisällön lisäksi sen rajoista esimerkiksi joko siten, että takaaja vastaa velallisen tietyn, yksilöidyn päävelan osalta tai siten, että hänen vastuunsa koskee muutakin kuin vain mainittua yksilöityä päävelkaa. Jos on sovittu, että takaus koskee velallisen kaikkia jo olemassa olevia mutta myös tulevia velkavastuita tai jos takaussitoumuksen perusteella ei voida osoittaa ja yksilöidä sitoumuksia, joista takaaja on vastuussa, takauksessa on pääsääntöisesti aina kyse yleistakauksesta. Yleistakaus on takaajalle riskialtis sitoumus ja sitä onkin säännelty siihen liittyvien riskien vuoksi erikseen takauslain 5 §:ssä.⁹⁵

Yleistakaukselle on TakL 5.1 §:n mukaan määrättävä takausvastuun rahamääräinen yläraja ja takauksen voimassaoloaika tai aika, jonka kuluessa syntyvistä tai erääntyvistä pääveloista takaaja vastaa. Jos mainitun momentin mukaista rajausta ei ole tehty, vastaa takaaja vain niistä pääveloista, joista hän on takausta antaessaan ollut tietoinen ja joista hän on takauksen antanut tai pääveloista, jotka olivat jo takauksen antamista ennen syntyneitä velkoja ja myös tuolloin takaajan tiedossa. Kun takaaja on luonnollinen henkilö⁹⁶, TakL 5 §:n sääntely on indispositiivista. Mitään rajoitusta sopia toisin ei kuitenkaan ole esimerkiksi yritysten välisessä luotonannossa.⁹⁷ Takaaja voi yleistakauksen osalta TakL 6 §:n nojalla milloin tahansa yleistakauksen voimassaoloaikana määrätä ajankohdan, josta lähtien hän ei enää vastaa uusista velvoitteista. Mitä edellä mainittiin yleistakauksesta, koskee TakL 41 §:n perusteella samalla tavoin myös yleispanntausta, jossa vakuudenantaja panttaa omaisuuttaan velallisen velkojen vakuudeksi.

Pankkitakauksessa, jossa pankki toimii velallisen velkojen takaajana velkojaa kohtaan, niin sanottujen *vastatakauksien* käyttäminen on tyypillistä. Vastatakauksella turvataan ensisijaisen takaajan, esimerkiksi pankin, regressioikeuteen perustuvaa saamista päävelalliselta, kun takaaja on joutunut maksamaan takauksensa perusteella velan velkojalle. Vastatakaaja siis vastaa esimerkiksi pankille siitä, että pankki saa takauksen perusteella päävelallisen velkojalle

---

⁹⁵ HE 189/1998 vp, s. 29.

⁹⁶ Luonnollinen henkilö on terminä käsitteellisesti laajempi kuin yksityistakaaja. Näin ollen esimerkiksi pienyrityksen osakas, joka ei ole takauslain mukainen yksityistakaaja, kuuluu silti luonnollisten henkilöiden piiriin, jolloin TakL 5 § on pakottava.

⁹⁷ Toisaalta myös yritysten välisessä luotonannossa on tärkeää, että osapuolet tiedostavat rajoittamattomien yleistakausten riskit.

maksamalleen suoritukselle summaa vastaavan korvauksen.⁹⁸ Vastatakauksella ei ole merkitystä päävelkojan asemaan, sillä hän ei ole vastatakauksen osapuolena, kun vastatakauksen päävelka on mainittu regressivelka.

3.3 *Vierasvelkavakuuksien liitännäisyys*

Takauslain 15 §:n 1 momentin nojalla takaajan ja vierasvelkavakuuden vastuu velkojaa kohtaan lakkaa samalla, kun päävelallisen velka on suoritettu tai velka muutoin lakannut. Jos velkoja on perinyt suorituksen suoraan vakuudenantajalta, on vakuudenantajalla oikeus periä vastaava summa takautumisoikeutensa eli regressioikeutensa nojalla velalliselta ilman eri sopimistakin (TakL 28 §). Vierasvelkavakuudenantajan oikeus saada maksu takautumissaatavastaan velalliselta alkaa TakL 32.1 §:n mukaan vasta, kun vierasvelkavakuudenantaja on suorittanut päävelkaa. Jos vierasvelkavakuudenantaja on maksanut TakL 26 §:n perusteella velalliselle kuuluneen päävelan ennenaikaisesti, hän saa vaatia suoritusta velalliselta vasta, kun velka olisi alun perin erääntynyt.⁹⁹

Velkojan velallisen päävelasta vapauttaminen ilman vakuudenantajan suostumusta¹⁰⁰ johtaa vakuudenantajan vastaavan suoritusvelvollisuuden lakkaamiseen (TakL 17 §). Kyseisen vakuudenantajaa koskevan suojasäännöksen merkitys korostuu siinä, että velkoja ja velallinen eivät voi keskenään sopimalla asettaa vakuudenantajaa heikompaan asemaan ja vastuuseen velan viivästyneestä maksamisesta vapauttamistilanteessa. Koska säännös koskee yhtä lailla niin maksukykyisiä kuin maksukyvyttömiä velallisia, ei esimerkiksi maksukyvyttömän velallisen velan maksusta vapauttaminen ole velkojan kannalta järkevää, jos hän tietää kuitenkin vakuudenantajan olevan maksukykyinen. Velkoja ja velallinen eivät myöskään voi keskenään sopia siitä, että vakuudenantajalla ei olisi takautumisoikeutta velalliseen nähden. Myöskään päävelan ehtojen muuttaminen vakuudenantajan vahingoksi siten, että hän ei ole antanut muutoksiin

---

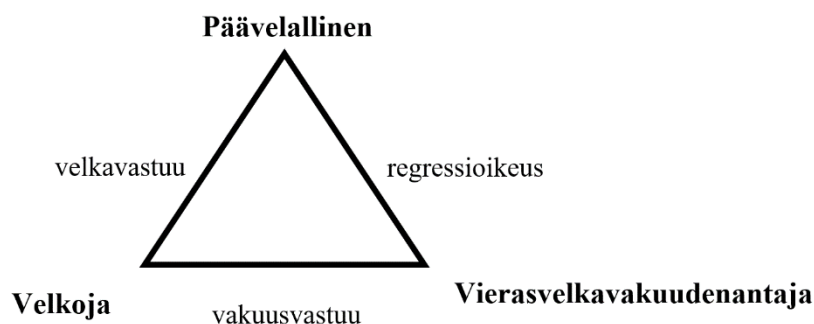
⁹⁸ Pankkikäytännössä velalliselta saatetaan edellyttää myös usein niin sanottua vastasitoumusta, jolla velallinen kirjallisesti sitoutuu maksamaan provision lisäksi pankille takausta vastaavan ja maksetun summan. Saarnilehto 2011, Varallisuus-oikeus>VII Sopimustyypeistä>6. Rahoitus-sopimukset>Takaus>Johdanto>Erilaisia takaussitoumuksia>Vastasitoumus. Ks. myös mainitusta kohdasta vastatakaussuhteita ja vastasitoumusta koskeva havainnollistava kuva.

⁹⁹ Vakuudenantaja ei toisin sanoen voi esimerkiksi lyhentää velalliselle myönnettyä velan maksuaikaa. HE 189/1998 vp, s. 68.

¹⁰⁰ Jos velkoja siis harkitsee velallisen vapauttamista velkavastuusta, tulisi hänen sopia velasta vapauttamisen vaikutuksista myös takaajan tai vierasvelkapanttaajan kanssa, jotta vakuusvastuu säilyisi. Ilman vakuudenantajan myötävaikutusta, vastuu lakkaa myös vakuudenantajaan nähden. Ks. tarkemmin HE 189/1998 vp, s. 49–51.

suostumustaan, ei sido TakL 8.1 §:n perusteella vakuudenantajaa, ellei kyse ole yleistakauksesta tai -pantista.¹⁰¹

Kuten havaitaan, velkojan ja velallisen velan olemassaolo ja siinä tapahtuvat muutokset liittyvät olennaisesti myös takaajan tai vierasvelkapanntaajan asemaan. Sekä henkilö- että esinevakuudet ovat tältä osin *liitännäissitoumuksia*¹⁰², joilla tavoitellaan päävelkasitoumuksen täyttymistä.¹⁰³ Kuten aiemmin todettiin, jos päävelkaa ei ole, ei takauslain mukaista vierasvelkavakuudenantoakaan ole tapahtunut. Tätä vastuun liitännäisyyttä kutsutaan toisinaan myös *akcessori-suudeksi* ja sitä voidaan havainnollistaa esimerkiksi seuraavanlaisella kolmikantasuhdetta koskevalla kuviolla:

Kuviosta voidaan havaita, että niin velkojalle kuin vierasvelkavakuudenantajalle päävelallisen maksukyky on tärkeää niiden omien vastuiden kannalta: velkojan intressissä on, että velallinen maksaa velan ajallaan ja vakuudenantajan intressissä on, että hänen vakuusvelvoitteensa velkojaa kohtaan ei tule voimaan maksulaiminlyönnin seurauksena. Päävelallisen kannalta ei lähtökohtaisesti ole merkitystä sillä, kenelle hän viime kädessä maksaa suorituksen, kun hänen vastuunsa velan maksamisesta ei lakkaa vakuudenantajan suoritukseen. Samalla kuitenkin huomataan myös velallisen mahdollisuus vaikuttaa vakuudenantajan vapauttamiseen. Lisäksi kuvion perusteella voidaan luonnollisesti todeta, ettei velkojan luotonantoon liittyvä riski poistu sillä, että velkoja on vaatinut päävelkasuhteeseen vierasvelkavakuudenantajaa – on nimittäin aivan mahdollista, että ensimmäinen maksukyvytön osapuoli rahoituskuviossa onkin

¹⁰¹ Esimerkiksi päävelkasuhteen *vähäiset* muutokset voivat olla ilman eri sopimistakin takaajaa sitovia, vaikka takaaja ei ole suoraan päävelan osapuoli. Toisaalta velalliselle tehdyt edulliset muutokset, kuten korkokannan lasku, tulevat myös takaajan eduksi, kun takaajan vastuu ei voi olla suurempi kuin päävelallisen. Ks. lisää päävelan muutosten vaikutuksesta takaajan vastuuseen Wuolijoki–Hemmo 2013, s. 345–348, 384–389 ja 408–409.

¹⁰² Esim. Aurejärvi luonnehtii takausta päävelkasuhteen kausaaliseksi apusitoumukseksi. Aurejärvi 2001, s. 1.

¹⁰³ Wuolijoki–Hemmo 2013, s. 281.

vakuudenantaja. Tällaisessa tilanteessa puolestaan kysymys siitä, onko asiassa kyseessä esine- vai henkilövakuudesta, korostuu.

Vaikka velkoja saisikin suorituksen velalliselta ja olisi tämän seurauksena luovuttanut vierasvelkavakuuden takaisin vakuudenantajalle, saattaa vakuudenantajan vakuusvastuu tulla uudelleen voimaan, kun esimerkiksi velallisen velkojalle suorittama maksu palautuu TakSL mukaisesti peräytettäessä konkurssipesään. Takaustlain 15.2 §:ssä on tästä velkasuhteen palautumista koskevasta syystä otettu viittaus takaisinsaantilakiin, jossa säädetään vierasvelkavakuudenantajan vastuusta asettaa vakuus uudelleen tai korvata sen arvo.¹⁰⁴ Toisaalta vierasvelkavakuudenantaja saattaa TakL 16 §:n ja TakL 41 §:n nojalla vapautua vastuustaan, jos velallisen konkurssissa saatavansa ilmoittamatta jättänyt velkoja olisi voinut saatavan valvonnalla¹⁰⁵ saada päävelalle suorituksen.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴ HE 189/1998 vp, s. 48–49.

¹⁰⁵ Takaisinsaantikanteen tultua nostetuksi niin myöhään, ettei vastaaja, joka kanteen vuoksi haluaisi valvoa saatavansa konkurssissa ole sitä valvontapäivänä voinut tehdä, voi TakSL 25 §:n mukaisesti valvoa saatavansa niin sanottuna jälkivalvontana ja KonkL 12:16.2:n mukaisesti jälkivalvontamaksutta.

¹⁰⁶ Ks. valvottavan saatavan määrästä yhteisvelkasuhteissa Könkkölä – Linna 2020, s. 394–397.

4 TAKAISINSAANTILAIN MUKAISET KANTEET VELKOJAN JA VAKUUDENANTAJAN VASTUUN KANNALTA

4.1 Kolmannen asettamat vakuudet takaisinsaantilain säännöstyössä

Velallisen itsensä antaman vakuuden ja vierasvelkavakuuden turvaaman maksun peräyttäminen eroavat toisistaan konkurssipesän takaisinsaanti-intressin osalta merkittävästi. Velallisen ennen konkurssia suorittamaa maksua, josta velallinen on antanut turvaavaan vakuuden, on pesän kannalta pidettävä vaarattomana, sillä maksua määrältään vastaava vakuus on suorituksen yhteydessä tullut takaisin pesään, ja velkoja olisi muutoinkin tilanteessa voinut vaatia suoritusta suoraan samasta vakuudesta. Vastaavassa tilanteessa takaisinsaanti estyisi jo pelkästään vahinkoedellytyksen perusteella¹⁰⁷, sillä jos konkurssivelkojille ei aiheudu oikeustoimesta vahinkoa, ei takaisinsaannille myöskään voi olla perustetta.¹⁰⁸ Kolmannen antaman vakuuden turvaaman maksun suorittaminen ei samalla tavalla tuo varoja pesään, vaan vakuuden arvoa vastaava määrä palautuu esimerkiksi takausvastuun lakkaamisen seurauksena takaisin vierasvelkavakuuden antaneelle kolmannelle.¹⁰⁹ Kun konkurssipesän intressissä on tuoda varoja takaisin pesään, velkojan intressissä on ensisijassa hänelle suoritettun maksun pysyvyys ja toissijaisesti mahdollisuus saada velasta annetusta vakuudesta suoritus maksun peräytyessä. Vakuudenantaja taas haluaa luonnollisesti välttyä siltä, ettei hänen vakuusvastuunsa realisoidu.

Näin ollen niin konkurssipesän velkojan kuin myös vierasvelkavakuudenantajan kannalta on merkitystä sillä, mitä vakuusvastuulle tapahtuu ja mikä sen merkitys on päävelan ollessa peräytettävissä konkurssipesään takaisinsaantilain nojalla. Vierasvelkavakuuden palauttaneen velkojan ja vakuudenantajan palautus- ja korvausvelvollisuutta koskevat säännökset löytyvät takaisinsaantilain 19 §:stä ja 21.2 §:stä.

---

¹⁰⁷ Tuomisto 2012, s. 352.

¹⁰⁸ Vaikka objektiivisissa takaisinsaantiperusteissa ei vahingollisuutta TakSL 5 §:n mukaisesti erikseen mainita, vahingon syntymättä jäämistä voidaan pitää takaisinsaantivaatimuksen hylkäämiseen johtavana seikkana. Tuomisto 2012, s. 264. Jo KS 46 §:n aikaan *Maljonen* on todennut, että ”oikeustoimen tulee peräytyäkseen olla tapahtunut velkojain vahingoksi.” *Maljonen* 1966, s. 835.

¹⁰⁹ Jos päävelallinen ei olisi esimerkiksi maksanut velkaansa velkojalle, jonka saatavan suorittamisesta on annettu takaus, olisi takaaja regressisaatavansa perusteella lähtökohtaisesti samassa asemassa kuin vakuudeton velkoja. Vakuudettomalle velkojalle suoritettava maksu luonnollisesti vie varoja pois pesästä muiden velkojien kustannuksella.

TakSL 19 §: Milloin kolmas henkilö on asettanut velallisen velasta vakuuden ja tämä vakuus on velvoitteen täyttämisen johdosta palautettu hänelle, velkoja on suorituksen peräytyessä velvollinen palauttamaan vain vakuuden arvon ylittävän osuuden, mikäli hän ei voi saada vakuutta takaisin eikä hän vakuuden palauttaessaan tiennyt eikä hänen olisi pitänytkaan tietää velallisen maksukyvyttömyydestä. Mitä edellä on säädetty, on vastaavasti sovellettava, milloin joku on mennyt takaukseen velallisen velvoitteesta ja velallinen on täyttänyt velvoitteensa.

Vakuuden takaisin saaneen kolmannen henkilön samoin kuin takaajan korvausvelvollisuudesta säädetään 21 §:n 2 momentissa.

TakSL 21.2 §: Edellä 19 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa vakuuden takaisin saanut kolmas henkilö taikka takaaja on velvollinen asettamaan vakuuden uudelleen tai korvaamaan sen arvon velkojalle tai, jos niin vaaditaan, suoraan pesälle. Edellytyksenä tälle on, että maksu, jos se olisi suoritettu hänelle velkojana, voitaisiin tuomita peräytymään.

Ensin mainittu säännös sääntelee suorituksen saaneen velkojan suhdetta konkurssipesään vakuuden uudelleen asettamistilanteissa ja jälkimmäinen taas ensisijaisesti kolmannen vierasvelkavakuudenantajan ja suorituksen saaneen velkojan välistä vastuunjakoa mainitun kaltaisissa vakuuden uudelleen asettamista koskevissa tilanteissa. Kumpikin pykälä sisältää lisäksi viittaukset toisiinsa, joten niitä voidaan näin ollen pitää yhdessä luettavina säännöksinä.¹¹⁰ Jos vakuuden palauttaminen koskee vierasvelkapanttia, kyse on lähtökohtaisesti esinevakuuskohteen luovuttamisesta takaisin vakuusvelkojalle. Jos taas kyse on takausvastuusta ja sen palauttamisesta, tarkoitetaan tilanteessa velkavastuun palautumista suhteessa velkojaan.¹¹¹

Konkurssipesän takaisinsaantimahdollisuuksien, vierasvelkavakuusvelkojan saaman suorituksen pysyvyyden ja vierasvelkavakuudenantajan vakuusvastuun lakkaamisen yhteensovittaminen ei mainittujen säännösten perusteella ole kovinkaan yksinkertaista ja osapuolten vastuukysymysten hahmottaminen vaatii jossain määrin perehtymistä säännösten taustoihin ja tulkitaan. Säännösten sanamuodon perusteella voidaan kuitenkin havaita, että velkojan vastuuta rajaa sekä tietoisuus velallisen maksukyvyttömyydestä että mahdollisuus saada kolmannen vakuus takaisin, kun taas vierasvelkavakuudenantajan vastuuta rajaa peräyttämisedellytysten tähtyminen suhteessa vakuudenantajaan, jos hän olisi velkojana saanut tehdyn suorituksen.

---

¹¹⁰ Suomalaista ratkaisua jakaa yhteenkuuluvat säännökset kahteen erilliseen pykälään on kritisoitu ja pidetty lain-säädäntötekniisesti vähemmän onnistuneempina vastaavaan ruotsalaiseen säännökseen verrattuna. Ks. tästä Koulu 1999, s. 158 alaviite 113 ja Hupli 2006, s. 181 alaviite 30. Vrt. Ruotsin konkurssilain (Konkurslag 1987:672) 4 kap. 16 §, jossa vastaava sisältö on yhdistetty yhden pykälän alle.

¹¹¹ Tuomisto 2012, s. 360. Takauksen voimaantulo uudelleen ei luonnollisesti edellytä uuden takaussopimuksen laatimista, jos alun perin on jo laadittu kirjallinen takaussopimus. Palmér–Savin 2006, s. 4:127.

4.2 Vakuusvelkojan vastuu konkurssipesälle

Takaisinsaantilain 19 §:n 1 momentin perusteella velkoja, joka on esimerkiksi saanut päävelalliselta suorituksen, joka sittemmin on peräytetty takaisinsaantiperusteella pesään, on velvollinen palauttamaan pesään vain vierasvelkavakuuden arvon ylittävän osuuden, jos hän ei voi saada vakuutta takaisin ja hän ei vakuutta palauttaessaan tiennyt tai olisi edes pitänytään tietää päävelallisen maksukyvyttömyydestä. Velkoja ei siis saa vähentää takaisinsaantilain 15 §:n mukaisesta palautusvastikkeestaan vakuusarvoa sellaisessa tilanteessa, jossa hän voi saada vakuuden takaisin sen antaneelta tai jossa hänellä olisi vakuuden palauttamishetkellä ollut maksukyvyttömyyden suhteen niin sanotusti vilpillinen mieli, vaan tällöin velkoja olisi velvollinen palauttamaan velallisen tekemän suorituksen kokonaisuudessaan.

Takaisinsaantilain 19 §:n esityölausumissa tuodaan esiin kyseisen pykälän tavoite siinä, ettei velkoja, joka on ollut vilpittömässä mielessä ja jolle velallinen on täyttänyt velvoitteensa ja sen seurauksena vakuuden vapauttaneena, joutuisi ainakaan huonompaan asemaan kuin missä hän olisi, jos velallinen ei olisi täyttänyt suoritusvelvoitetta.¹¹² Maksukyvyttömyyden suhteen vilpillisessä mielessä vakuuden palauttamishetkellä ollutta vakuusvelkojaa ei suojata konkurssipesän takaisinsaanneilta, eikä velasta annettu vierasvelkavakuus tällöin vaikuta maksun takaisintaan velkojalta. Vaikka lain sanamuoto kääntääkin vilpittömän mielen arvioinnissa katseen vakuuden palauttamishetkeen, on oikeuskirjallisuudessa kuitenkin katsottu, että maksuajankohdan olisi tilanteessa katsottava olevan ratkaiseva.¹¹³ Maksuhetken tilanteen huomioiminen on nähdäkseni perusteltua, sillä velkojahan lähtökohtaisesti menettää jo tässä vaiheessa oikeutensa pidättää kolmannen vakuus hallussaan.¹¹⁴ Kuten Tuomisto huomauttaa, velallisen maksukyvyystä perillä oleva velkoja ottaa merkittävän takaisinsaantiriskin vastaanottaessaan maksun, vaikka hänellä olisikin turvanaan vierasvelkavakuus.¹¹⁵

Vakuuden palautettavuudella eli TakSL 19 §:n 1 momentin ilmaisulla ”ei voi saada vakuutta takaisin” tarkoitetaan esitöiden mukaan vakuudenantajan todellista *mahdollisuutta* asettaa

---

¹¹² HE 102/1990 vp, s. 67–68. Soveltaen: vilpillinen velkoja palauttaa suorituksen kokonaisuudessaan (*palautusvelvollinen*) vs. vilpittömän velkoja saatetaan sitä vastaavaan tilaan, jossa hän oli, kun hänellä oli turvaava vakuus (*ei palautusvelvollinen*).

¹¹³ Näin esim. Tuomisto 2012, s. 354–355 ja Tepora – Kaisto – Hakkola 2016, s. 342–343.

¹¹⁴ Ks. maksukyvyttömyydestä tietoisien velkojan kolmannen antaman vakuuden pidättämismahdollisuudesta jäljempänä jakso 5.3.

¹¹⁵ Tuomisto 2004, s. 225.

vakuus uudelleen tai korvata sen arvo. Toisin sanoen, se, että vakuuden antaneelle kolmannelle asetetaan velvollisuus vakuuden palauttamiseen velkojalle, ei merkitse, että pykälän edellytys automaattisesti täyttyisi, vaan kolmannella tulee myös olla vakuus rasitteista vapaana hallussaan tai hänen tulee muutoin olla maksukykyinen korvaamaan vakuuden arvo. Pelkkä mahdollisuus vakuuden uudelleen asettamiseen on kuitenkin katsottava velkojaan kohdistettavan takaisinsaannin kannalta riittäväksi, sillä jos edellytettäisiin, että vakuuden olisi varmuudella myös tultava uudelleen asetetuksi, siirtyisi konkurssipesälle esimerkiksi riski siitä, ettei kolmas *haluaisi* palauttaa vakuutta, mitä olisi pidettävä sääntelyn tarkoituksen vastaisena.¹¹⁶ Näin ollen velkojalle syntyy viimekätinen riski siitä, että vakuudenantaja kieltäytyy palauttamasta vakuutta, vaikka tällä sellaiseen olisikin velvollisuus ja mahdollisuus. Toisaalta velkoja voinee hyväkseen takaisinsaantioikeudenkäynnin vireillä ollessa esittää, että kolmannen vakuuden palauttamista koskeva laiminlyönti todistaa itse asiassa kolmannen olevan kykenemätön vaadittavaan suoritukseen.¹¹⁷

Velkojan palautusvastuuta konkurssipesälle voidaan kuvata yksinkertaisella esimerkillä:

Esimerkki 1: X on velkaa A:lle 100 000 euroa. B on antanut X:n velasta turvaavan, 100 000 euron suuruisen vakuuden. X maksaa A:lle velkansa ja ajautuu muutaman viikon sisällä konkurssiin. Tällä välillä A on palauttanut B:lle tämän antaman vakuuden. X:n konkurssipesä nostaa velkojaa kohtaan TakSL 5 ja 10 §:ään perustuvan takaisinsaantikanteen, joka menestyy osittain ja A:n saama 100 000 euron suuruinen maksu peräytyy TakSL 10 §:n nojalla, sillä maksu oli huomattavan suuri pesän varoihin nähden.

TakSL 19.1 §:stä johtuen A joutuu palauttamaan X:n konkurssipesään 100 000 euroa, jos hän voi saada palauttamansa vakuuden takaisin B:ltä. Takaisinsaantioikeudenkäynnissä todettiin, että vakavaraisen B:n vakuus voidaan saada takaisin, ja vaikka A olikin vilpittömässä mielessä X:n maksukyvyttömyyden suhteen, hän joutuu palauttamaan maksun pesään.

Takaisinsaantivastaajana olevan velkojan kannalta merkitykselliseksi muodostuu joka tapauksessa vierasvelkavakuuden arvo. Laissa tai sen esitöissä ei erikseen tuoda esiin ajankohtaa, jonka mukaan tätä vakuusarvoa tulisi arvioida, mutta määräytymisen ajankohdaksi voidaan esittää joko palautusvelvollisuuden asettamisen ajankohtaa tai *ajankohtaa, jolloin maksu maksettiin velkojalle tai sen olisi tälle tullut se maksaa*. Näistä jälkimmäistä on, kuten *Koulu* ja *Tuomisto* huomauttavat, kuitenkin perustellumpi soveltaa, sillä kriteerin arvon määräytyessä maksuajankohdan mukaan päästään lähemmäksi takaisinsaantilain tavoitetta alkutilan

---

¹¹⁶ Näin myös *Koulu* 1999, s. 161–162. *Koulu* huomauttaa mainitussa kohdassa, että myös takaisinsaantilain sanamuoto ohjaa tulkintaa tähän suuntaan, sillä TakSL 19 §:n ilmaus ”ei voi saada vakuutta takaisin” on kirjoitettu presensissä, ei imperfektissä.

¹¹⁷ *Koulu* 1999, s. 162.

ennallistamisessa.¹¹⁸ Siltä osin kuin vakuus ei alun perinkään ollut turvaava, eli sen arvo ei kattanut velallisen velkaa, ei vakuusvelkoja saa TakSL 19 §:n nojalla suojaa. Tilannetta voidaan havainnollistaa esimerkiksi:

Esimerkki 2: X on velkaa A:lle 50 000 euroa. B on antanut X:n velasta 40 000 euron suuruisen vakuuden A:lle. X maksaa velkansa A:lle ja ajautuu pian sen jälkeen konkurssiin. A puolestaan maksun saatuaan on palauttanut 40 000 euron arvoisen vakuuden B:lle. Jos A on ollut vilpittömässä mielessä, eikä voi saada vakuutta takaisin siinä vaiheessa, kun X:n konkurssipesä sitä takaisinsaantioikeudenkäynnissä vaatii, hän voi vähentää palautettavasta summastaan velan maksumukaisen arvon, joka tässä oli 40 000 euroa. Näin ollen A palauttaa X:n konkurssipesään 10 000 euroa, eli summan, jolta osin A:n saatava ei ollut turvattu.

Jos B:n vakuuden arvo olisi laskenut sen jälkeen, kun vakuus on palautettu hänelle, olisi A edellä kuvatulla tavalla edelleen velvollinen korvaamaan vain siltä osin kuin hänen saatavansa ei ollut turvattu. Jos vakuuden arvo olisi laskenut ennen maksun saamista X:ltä ja vakuuden palauttamista B:lle 20 000 euroon, olisi A velvollinen palauttamaan X:n konkurssipesälle vakuuden arvon ylittävän osuuden 30 000 euroa. Vastaavasti, jos B olisi ollut takaaja, joka on maksukyvytön, olisi A velvollinen palauttamaan suorituksen kokonaisuudessaan.

Esimerkin perusteella ja muutoinkin huomataan, ettei, kuten *Koulukin* toteaa, TakSL 19 § anna velkojalle täydellistä suojaa.¹¹⁹ Vilpittönkään mieli ei siis esimerkiksi suojaa velkojaa siltä, että velkoja ei ole velkasuhteen aikana vaatinut vahvempia tai arvokkaampia vakuuksia tai ei ole välittänyt niiden arvonlaskusta.¹²⁰ Konkurssipesä ei saa kärsiä siitä, että velkoja ei suojaa omaa asemaansa tarpeeksi hyvin suhteessa velallisen maksukykyyn, ja tällaisen velkojan suojaaminen onkin *takaisinsaannin kannalta* tarpeetonta.¹²¹

4.3 Vierasvelkavakuudenantajan vastuu konkurssipesälle

Takaisinsaantilain 21.2 §:n perusteella vierasvelkavakuudenantaja, joka on vapautunut vastuusta 19 §:n mukaisesti, on velvollinen asettamaan vakuuden uudelleen tai korvaamaan sen arvon velkojalle tai vaadittaessa suoraan konkurssipesälle. Edellytyksenä tälle kuitenkin on,

---

¹¹⁸ Koulukin 1999, s. 159 ja Tuomisto 2012, s. 360. Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa on selvemmin kannatettu vakuuden palautusvelvollisuuden ajankohtaa vakuuden arvon määrittämisaikahdaksi. Ks. esim. Lennander 2013, s. 401, Palmér – Savin 2006, 4:123 ja Walin 1987, s. 235. Kun vakuuden arvon määrittämisaikahdaksi pidetään maksuaikahdasta, vältetään samalla mahdollisesti syntyviä vaatimuksia vakuudenantajan vastuun sovittelusta (TakSL 22 §).

¹¹⁹ Koulukin 1999, s. 162 alav. 125.

¹²⁰ Velkoja voi suojata asemaansa esimerkiksi luotto- ja panttaussopimuksiin ottamiensa ehtojen avulla. Pantin arvon heikkenemisen varalta hän voi muun muassa vaatia lisävakuuksia. Ks. tarkemmin pantin arvon heikentymisestä ja siihen varautumisesta yleensä Tammi-Salminen 2015, s. 316–321.

¹²¹ Eihän tällainen arvottomuus vakuutta velan turvana pitävä velkoja olisi normaalitilanteessa konkurssin ja takaisinsaannin ulkopuolellakaan velallisen laiminlyötyä velvoitteensa sen suojatummassa asemassa kuin missä hän olisi, kun hän ei saa vähentää arvottoman vakuuden arvoa konkurssipesälle maksettavasta vastikkeesta.

että maksu vierasvelkavakuudenantajalle suoritettuna voitaisiin tuomita peräytymään.¹²² Viimeksi mainitulla virkkeellä asetetaan vakuudenantajan palautusvelvollisuus sinänsä samaan asemaan, joka olisi syntynyt, jos velallinen olisi tehnyt regressivelkaan perustuvan suorituksen vakuudenantajalle sen jälkeen, kun vakuudenantaja olisi maksanut velan takausvastuunsa perusteella vakuusvelkojalle tai maksu olisi otettu esimerkiksi vakuudenantajan esinepanttiarvosta. Kuten vastaavassa Ruotsin konkurssilain esityöaineistossa¹²³ havainnollistavasti todetaan, kolmannen vakuudenantajan asettaminen TakSL 21.2 §:n nojalla vastuuseen TakSL 19 § huomioon ottaen on tärkeää, sillä ilman pykälää, voisivat velallinen ja velkoja keskenään muiden velkojien vahingoksi ottaa ulkopuolisen vakuudenantajan, joka välittömästi velkojan saadessa maksun saisi myös vakuutensa takaisin, ja tällä tavoin estää takaisinsaannin velkojalta.

Takaisinsaantilain esitöiden mukaan vierasvelkavakuudenantajan vakuudenasettamisvelvollisuutta arvioidaan itsenäisesti. Tällöin esimerkiksi se, että velkoja on päävelallisen TakSL 3 §:n mukainen läheinen ja velkojalle tehty suoritus on tehty pidempänä takaisinsaantiaikana, johtaisi kolmannen vakuudenantajan palautus- ja korvausvastuuseen vain, jos velkojan lisäksi myös kolmas olisi velallisen läheinen. Vakuudenantaja ei näin ollen kärsi siitä, että velkojaan sovelletaan pidempää takaisinsaantiaikaa.¹²⁴ Jos velkoja on tällöin ollut TakSL 19.1 §:n mukaisesti vilpittömässä mielessä vakuuden palauttaessaan, hän voi vähentää vakuuden arvon, jolloin viimesijainen kärsijä on konkurssipesä.

Konkurssipesän kannalta relevantti on myös kysymys siitä, voidaanko tilanteessa, jossa vierasvelkavakuudenantaja on velallisen läheinen, mutta velkoja ei, kohdistaa suorituksen peräytymistä tai vastuun palauttamista koskevia vastuita suhteessa vakuudenantajaan, vaikka velkojaan niitä ei voitaisikaan takaisinsaantiajan umpeutumisen vuoksi kohdistaa. Myös tähän kysymykseen on otettu kantaa hallituksen esityksessä, jossa lähdetään siitä, että tilanteessa, jossa ”takaisinsaantivaatimusta ei voitaisi kohdistaa velkojaan, joka siten saisi pitää saamansa suorituksen, *lienee* kolmannen henkilön vastuun liitännäisyyteen nähden perusteltua katsoa, ettei vaatimusta enää voitaisi kohdistaa häneenkään.”¹²⁵

---

¹²² Koulu puhuu TakSL 21 §:n 2 momenttiin sisällytetyn kolmannen velvollisuuden sitomisesta niin kutsuttuun *fiktiiviseen takaisinsaantiin*. Koulu 1999, s. 159.

¹²³ Prop. 1975:6, s. 249.

¹²⁴ HE 102/1990 vp, s. 69–70.

¹²⁵ HE 102/1990 vp, s.70. Lainattu esityölausuma vaikuttaa saaneen oikeuskäytännössä merkittävämmän roolin, kuin mitä sen sanamuodosta (olla-verbin potentiaali *lienee*) olisi ehkä pääteltävissä.

Esimerkki 3: X on velkaa A:lle 100 000 euroa. B on antanut X:n velasta turvaavan, 100 000 euron suuruisen vakuuden. X maksaa A:lle velkansa ja ajautuu yhden vuoden kuluessa maksusta konkurssiin. Oletetaan, että maksu voisi olla peräytettävissä TakSL 10 §:n perusteella, jossa takaisinsaantiaika on kolme kuukautta tai läheisten osalta kaksi vuotta.

Jos A on velallisen TakSL 3 §:n mukainen läheinen, mutta B ei, maksu voidaan TakSL 10 §:n perusteella peräyttää vain A:lta. B on TakSL 21.2 §:n perusteella suojattu konkurssipesän palautus- ja korvausvaatimuksilta.

Jos puolestaan B on velallisen TakSL 3 §:n mukainen läheinen, mutta A ei, läheisten pidempää takaisinsaantiaikaa ei voida soveltaa B:henkään, koska maksun peräyttäminen A:lta ei enää vuoden jälkeen ole mahdollista.

Jos sekä A että B ovat X:n TakSL 3 §:n mukaisia läheisiä, maksu voidaan peräyttää normaalisti A:lta ja palautus- ja korvausvastuu syntyy myös B:lle.

Edellä mainitussa esityökannanotossa on annettu painoarvoa vakuussitoumuksen liitännäisyydelle suhteessa päävelkaan, minkä seurauksena vakuudenantajan vastuun itsenäinen arviointi syrjäytyy, kun arvioidaan suoraan hänen palautus- tai korvausvastuutaan. Kannanotto on siinä mielessä ymmärrettävä, että kun vakuusvelkojan vastuu lakkaa takaisinsaantiajan päättymisen jälkeen lopullisesti, eli häneltä ei voi suoritusta peräyttää enää tämän jälkeen, niin myöskään vakuudenantajalle ei lopullisen vastuun lakkaamisen jälkeen pitäisi voida enää asettaa palautus- tai korvausvastuuta, kun hänen alkuperäinen vastuunsa ja vastuuperusteensa on lakannut päävelan tultua lopullisesti suoritetuksi. Esitetty kannanotto vastaa ainakin Ruotsin oikeuskirjallisuudessa¹²⁶ omaksuttua linjaa.

Ruotsalaisessa lainvalmistelukunnan lausunnossa on todettu vierasvelkavakuudenantajan vastuuta voitavan arvioida itsenäisesti suhteessa velalliseen, ja lausunnossa onkin tuotu esimerkinomaisesti esiin mahdollisuus soveltaa pidempiä takaisinsaantiaikoja vakuudenantajan osalta, vaikka itse velkoja ei olisikaan velallisen läheinen.¹²⁷ Mainittua näkökantaa ei toisaalta Ruotsin konkurssilain esitöistä enää löydy, vaan esitöissä todetaan, ettei kolmannelle voida asettaa velvollisuutta vakuuden uudelleen asettamiseen tai arvon korvaamiseen siinä tapauksessa, ettei velkojaan voida kohdistaa takaisinsaantikannetta. Näin ollen esitöiden mukaan sekä vakuus että takaus on tässä yhteydessä katsottava liitännäisiksi päävelkaan nähden.¹²⁸

---

¹²⁶ Asiasta ei ole Ruotsin korkeimman oikeuden antamia ratkaisuja, vaan kirjallisuudessa esitetyt kannanotot perustuvat keskeisiltä osin lainvalmisteluaineistossa esille tuotuihin seikkoihin.

¹²⁷ SOU 1970:75, s. 169.

¹²⁸ Prop. 1975:6, s. 415 ja NJA II 1976, s. 206.

Myös *Lennander* on korostanut vastuun liitännäisyyden merkitystä, mutta nostanut esiin lisäksi kysymyksen siitä, estääkö liitännäisyys täysin yleisen takaisinsaantiperusteen soveltamisen suhteessa takaajaan esimerkiksi tilanteessa, jossa yhtiön hallituksen jäsenet ovat antaneet takauksen yhtiön velasta, jonka maksamisesta muiden velkojien kustannuksella taloudellisessa kriisitilanteessa nämä erityisesti huolehtivat, ja velkojaan ei voitaisi takaisinsaannin määräaikojen tai vilpittömän mielen vuoksi kohdistaa takaisinsaintia.¹²⁹ Liitännäisyyttä korostavaa asiantilaa ei toisaalta Ruotsissakaan ole pidetty takaisinsaannin tavoitteet huomioiden aina itsensä selvänä.¹³⁰

Korkein oikeus on ratkaisussa KKO 2008:46 ottanut kantaa juuri käsiteltyyn kysymykseen vakuudenantajien vastuun liitännäisyydestä ja vakuudenantajien vastuun itsenäisestä arvioinnista tilanteessa, jossa maksua ei voitu takaisinsaantiajan umpeen kulumisen vuoksi peräyttää velkojalta. Ratkaisussa vakuudenantajat A ja B olivat antaneet takauksen ja kiinteistöpankin X Oy:n veloista pankille. Y Oy osti X Oy:n liiketoiminnan ja otti vastatakseen X Oy:n pankkivelat. Pankki, X Oy ja A ja B olivat sopineet pankkivelan maksusuunnitelmasta. Tämän jälkeen Z Oy osti Y Oy:n liiketoiminnan ja maksoi kauppahinnan osana X Oy:n velat pankille, jolloin vakuudenantajina olleet A ja B vapautuivat maksuvelvollisuudestaan pankkia kohtaan. A ja B olivat X Oy:n, Y Oy:n ja Z Oy:n TakSL 3 §:n mukaisia läheisiä. Z Oy:n konkurssipesä vaati, että A ja B velvoitettaisiin korvaamaan pesälle X Oy:n veloista annettujen vakuuksien arvo TakSL 21.2 §:n nojalla. Vaihtoehtoisesti vaadittiin Z Oy:n suorittamien maksujen peräyttämistä 5, 6 ja 10 §:n nojalla.

Ratkaisussa A:n ja B:n korvausvastuuta ei voitu torjua sen perusteella, että vakuus oli annettu alkujaan X Oy:n veloista eikä Z Oy:n, kun pankki ei ollut vapauttanut X Oy:tä velkavastuusta. Korvauskanne ei kuitenkaan vakuudenantajien läheisyys-suhteesta huolimatta menestynyt, kun velan maksu ei ollut peräytettävissä ei-läheiseksi katsotulta pankilta takaisinsaantiajan umpeen kulumisen vuoksi.

---

¹²⁹ Lennander 2013, s. 402–403.

¹³⁰ Ks. tästä esim. Palmér–Savin 2006, s. 4:124–4:125, jossa esityölausumista ilmenevää (ja *Lennanderin* kannattamaa) kantaa pidetään suositeltavana, mutta jossa myös tuodaan esiin asiallisia perusteita lainvalmistelukunnan itsenäistä arviointia korostavalle tulkinnalle.

Ratkaisun perusteella korkein oikeus vahvisti esitöissä omaksutun kannan, kun se perusteli vastuun liitännäistä luonnetta suhteessa päävelkaan yleiseksi säännöksi¹³¹, ja sillä, että takaisin-saantilain säännöksiä tulee tulkita ahtaasti niiden poikkeusluonteen vuoksi. Kuten TakSL 21.2 §:n sanamuodostakin sinänsä ilmenee, myös korkein oikeus lähti ratkaisussa siitä, että edellä mainittu säännös koskee ainoastaan ”19 §:ssä tarkoitettua tapausta”. Koska TakSL 19 § koskee tilanteita, joissa kolmannen antama vakuus on palautettu velvoitteen täyttämisen johdosta, ja jolloin velkoja puolestaan on palautusvelvollinen pesälle ”suorituksen peräytyessä”, korkein oikeus päätyi lopputulokseen, että myös 21.2 §:ssä on kyse ainoastaan tilanteista, joissa *maksun peräyttäminen* itse velkojaltakin on mahdollista.¹³²

Jos sama suoritus, jonka päävelkoja olisi saanut, olisikin tämän sijaan suoritettu alkuperäiselle vierasvelkavakuudenantajalle tämän ollessa päävelallisen regressivelkoja, on vakuudenantajan asemaa liitännäisyyttä korostavan tulkinnan mukaan tulkittava eri tavoin kuin velkojan saadessa maksun, vaikka hänellä olisi ollut sama vastuusta vapautumisen motiivi niin vakuudenantajana kuin regressivelkojanakin. Sanamuodon mukaista tulkintaa olisi nähdäkseni tapauksessa voinut olla myös se, että kolmannen vastuu olisi riippunut TakSL 21.2 §:n mukaisesti siitä, olisiko maksu hänelle *velkojana* suoritettuna ollut mahdollista peräyttää, mitä se olisi ollut, jos tapauksen kolmas olisi ollut regressivelkojan asemassa.¹³³

Pesän kanne ei menestynyt ratkaisussa vakuudenantajia kohtaan myöskään vaihtoehtoisilla TakSL 5, 6 ja 10 §:n perusteilla, kun oikeus katsoi, että kyse ei ollut lahjasta tai vakuudenantajien oman velan maksusta, ja vakuudenantajien oikeus kuittaisi olevan ”vain vakuudenantajia”. Toteamusta voidaan kritisoida, sillä onhan vakuudenantajan roolissakin läheisen intressi vapautua hänelle vakuusvastuun perusteella syntyneestä vastuusta mahdollisen päävelallisen konkurssissa. Velallisen maksaessa velan velkojalle, vakuudenantaja vapautuu ehdollisen velkojan

---

¹³¹ KKO 2008:46:n perustelujen kohta 12.

¹³² Korkeimman oikeuden perusteluja koskevasta perustellusta vasta-argumentaatiosta ks. Tuomisto: KKO:n ratkaisut kommentein 2008:I > KKO 2008:46 ja Tuomisto 2012, s. 363. Tuomiston mukaan TakSL 21.2 §:n viittauksella TakSL 19 §:ssä tarkoitettuun tapaukseen olisi voitu katsoa tarkoitettavan myös ylipäänsä tapauksia, joissa on maksettu velkoja, joita on turvannut vierasvelkavakuus. Ks. lisäksi Tuomisto 2012, s. 364–365, jossa nähdäkseni aiheellisesti perustellaan, miksi ratkaisun KKO 2008:46 perusteluja ei tulisi tulkita sanatarkasti. Viimeksi mainittuun *Tuomiston* kannanottoon liittyen voidaan toisaalta kysyä, miten vahvaa ennakkotapausarvoa ratkaisu nauttii, jos sitä ei tulisi välttämättä tulkita sanatarkasti, kun yksi keskeisimmistä ratkaisun perusteluista oli nimenomaan sen ahtaaseen tulkintaan ja sanamuodon mukaisuuteen liittyvät seikat.

¹³³ Tällaisessa tilanteessa kolmannen vastuu olisi itsenäistä suhteessa velkojaan. Ks. myös Tuomisto 2012, s. 363. Ks. lisäksi esitöiden yleisperusteluista lopullisen vastuun asettamisesta kolmannelle HE 102/1990 vp, s. 25.

asemastaan vakuuden rautessa ja regressioikeuden lakatessa. Ehdollisen velkoja-aseman huomioiminen olisi nähdäkseni voinut johtaa tilanteessa toiseen lopputulokseen.¹³⁴

Tuomiston mukaan ratkaisussa KKO 2008:46 esitetty kanta on kuitenkin otettava jatkossa lähtökohdaksi lain tulkinnassa, vaikkakin ratkaisussa omaksutun tulkinnan perusteella vierasvelkavakuudenantajalle asetettava TakSL 21.2 §:n mukainen ”palautus- ja korvausvastuu riippuu muutenkin kuin takaisinsaantiajan osalta velkojaan kohdistuvan takaisinsaantivaatimuksen menestymismahdollisuuksista.”¹³⁵ Takaisinsaantilain tavoitteiden kannalta ratkaisua voidaan pitää ongelmallisena erityisesti konkurssivelkojiston näkökulmasta, sillä ratkaisun perusteella takaisinsaanti estyy, vaikka vierasvelkavakuudenantaja olisikin ollut tietoinen velallisen maksukyvyttömyydestä esimerkiksi läheisyys-asemansa vuoksi, jos velkoja ei ollut päävelallisen läheinen. Koska useimmiten juuri erityisesti velallisen läheinen on antanut vierasvelkavakuuden päävelallisen velasta, velallisen intressissä on luonnollisesti välttää läheisten vakuusvastuu suositamalla näitä velkoja muiden velkojen kustannuksella.¹³⁶ Läheisiä koskevat pidemmät takaisinsaantiajat rajautuvat näin ollen pois vakuudenantajan palautus- ja korvausvastuuta arvioitaessa, elleivät sekä velkoja että vakuudenantaja ole päävelallisen läheisiä.¹³⁷

Ratkaisussa otettiin kantaa kolmannen *korvaus- ja palautusvastuun laajuuteen*, kun lähipiiriin kuulumatonta velkojaa kohtaan ei voitu ajaa maksun peräyttämistä koskevaa TakSL 10 §:n mukaista takaisinsaantikannetta takaisinsaantiajan umpeutumisen vuoksi. Ratkaisussa ei siis otettu kantaa siihen, voidaanko kolmannen vakuudenantajan, joka on velallisen läheinen, vastuuta arvioida *takaisinsaantikanteen ajamisen osalta* itsenäisesti tilanteessa, jossa lähipiiriin kuulumatomalta velkojalta suoritusta ei voida peräyttää.

Tähän kolmannen *velkojasta riippumatonta vastuuta* koskevaan kysymykseen korkein oikeus on ottanut kantaa äänestysratkaisussa KKO 2009:69, jossa yhtiön läheisinä olleet takaajat olivat vapautuneet takausvastuustaan velallisen maksettua ennen konkurssia velan velkojalle, joka ei ollut velallisen läheinen. Korkein oikeus katsoi, että takausvastuusta vapautuminen voitiin

---

¹³⁴ Kuitenkaan tätä vakuusvastuusta vapautumista oikeudellisena määräämistöimenä esimerkiksi TakSL 5 §:n perusteella ratkaisussa ei oikeus käsitelty.

¹³⁵ Tuomisto 2012, s. 364.

¹³⁶ Näin myös Tuomisto 2012, s. 364 ja Tuomisto: KKO:n ratkaisut kommentein 2008:I > KKO 2008:46, jossa *Tuomisto* korostaa, että ratkaisusta johtuvia vierasvelkavakuuden liitännäisyyttä koskevia TakSL 21.2 §:n kysymyksiä ei tulisi ulottaa merkittävästi laajemmaksi, kuin mihin ratkaisussa on otettu kantaa.

¹³⁷ Tuomisto: KKO:n ratkaisut kommentein 2008:I > KKO 2008:46

rinnastaa TakSL 1 §:n mukaiseen oikeudelliseen määräämistoimeen, jolloin sen peräyttäminen vakuudenantajilta TakSL 5 §:n nojalla oli mahdollista riippumatta siitä, voitiinko maksua peräyttää velkojalta.

Vierasvelkavakuudenantajina olleet takaajat joutuivat näin ollen korvaamaan vastuunsa arvon konkurssipesälle, vaikka TakSL 21.2 §:n ja KKO 2008:46 ratkaisun perusteella vierasvelkavakuudenantajan korvaus- ja palautusvastuu riippuu velkojaan kohdistuvan takaisinsaantivaatimuksen menestymisestä. Kun vakuudenantajan menettelyn eli vakuusvastuusta vapauttamisen peräytettävyyys perustui TakSL 1 ja 5 §:iin, palautusvastuu määräytyi TakSL 15 §:n nojalla, jolloin myöskään merkitystä ei ollut sillä, olisiko maksu voitu peräyttää velkojalta.¹³⁸

Korkein oikeus perusteli ratkaisussa KKO 2009:69 takaisinsaantilain vierasvelkavakuudenantajia koskevien säännösten soveltumattomuutta tilanteessa sillä, että takaisinsaantilain 21.2 § ”koskee takaisinsaantiasiassa kolmantena osapuolena olevan takaajan tai muun vierasvelkavakuuden antajan asemaa” ja lisäsi, että kyseistä pykälää ”sovelletaan ainoastaan 19 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa, jossa takaisinsaanti estyy kokonaan tai osaksi sen johdosta, että vakuus on palautettu kolmannelle.” Viitaten ratkaisuun KKO 2008:46 ja siinä otettuun kantaan velan maksun peräytettävyyden edellyttämisestä, oikeus huomautti, ettei kyseisessä ratkaisussa takaajia vastaan ajettu TakSL 5 §:n mukainen takaisinsaantikanne menestynyt – toisin sanoen tilanteessa ei edes ollut osapuolta, jota vastaan olisi ollut mahdollista ajaa suoraan takaisinsaantikannetta.

Ratkaisujen väliset *olosuhteet* katsottiin enemmistön perusteluissa siinä määrin erilaisiksi, että ratkaisun KKO 2008:46 ”perusteella ja muutoinkaan ei ole kuitenkaan perusteltua päätyä sellaiseen tulkintaan, että takaisinsaantilain 21 §:n 2 momentin takaajaa koskeva korvaussäännös sinänsä sulkisi pois sanotun 5 §:n soveltamisen sellaisessa tapauksessa, jossa takaajaa on hänen hyväkseen tehdyllä maksujärjestelyllä tarkoitettu suosia lainkohdassa tarkoitetuin tavoin.” Viimeksi mainitulla lausunnollaan korkein oikeus on voinut pyrkiä täyttämään sen liitännäisyyttä korostavan tulkinnan jättämän aukon, jossa velalliselle läheinen takaaja on voinut perusteettomasti hyötyä asemastaan.¹³⁹

---

¹³⁸ Tammi-Salminen 2010, s. 599.

¹³⁹ Enemmistön varsin vähäsanaista argumentaatiota (kohta 13) on oikeuskirjallisuudessa aiheellisesti kritisoitu. Kuten *Tammi-Salminen* huomauttaa, vähemmistön argumentaatio on huomattavasti avoimemmin kirjoitettua. Tammi-Salminen 2010, s. 602. Vrt. myös *Koulu*, jonka mukaan enemmistön argumentaatio ei

Korkeimman oikeuden enemmistön perustelulausumasta on havaittavissa, että takaisinsaantilain kolmannen asemaa koskevat säännökset tulevat sovellettavaksi juuri silloin, kun vakuudenantaja tai takaaja on *kolmannen asemassa*.¹⁴⁰ KKO 2009:69:ssä käsillä olleessa tilanteessa näin ei ollut, kun takaajia kohtaan voitiin kohdistaa suoraan TakSL 5 §:n mukainen takaisinsaantikanne yleisellä takaisinsaantiperusteella, minkä vuoksi myös takaajien vastuu määräytyi suoraan TakSL 15 §:n korvaus- ja palautussäännösten mukaisesti. Tällöin ei myöskään edellytyksenä ollut se, että olisiko myös velkoja ollut velvollinen korvaamaan tai palauttamaan maksun konkurssipesälle. Korkein oikeus ei katsonut merkitykselliseksi tutkia myöskään sitä, onko velkojaa mahdollisesti ollut tarkoitus suosia järjestelyllä, eli vakuussitoumuksen liitännäisyydellä ei tässä suhteessa ollut merkitystä sen kannalta, voidaanko takaisinsaantivastaajan vastuuta arvioida itsenäisesti suhteessa velkojan vastuuseen.¹⁴¹ Kun estettä järjestelyn peräyttämiseksi TakSL 5 §:n nojalla ei ollut, takaajat joutuivat yhteisvastuullisesti korvaamaan konkurssipesälle takauksen arvon TakSL 15.3 §:n nojalla. Enemmistön perusteluissa ei siis käytännössä sivuutettu aiemmassa ratkaisussa KKO 2008:46 omaksuttua kantaa, vaan eroavuus ratkaisujen välillä johtui erilaisesta olosuhteiden kokonaisuuden tulkinnasta takaajan vastaaja-aseman suhteen.

Ratkaisussa KKO 2009:69 omaksuttua kantaa voidaan pitää takaisinsaantilain ja erityisesti sen läheissäätelyn kannalta ainoana oikeana, sillä jos vierasvelkavakuudenantaja ei voisi olla vakuuden liitännäisyyden vuoksi takaisinsaantiasiassa itsenäisenä takaisinsaantivastaajana, konkurssipesän mahdollisuudet peräyttää velallisen läheisille suotuisia maksuja rajoittuisi tarpeettomasti. Vaikka velan ja takausvastuun liitännäisyyden vaikutusta takaisinsaannissa heikennettiin KKO 2009:69 perusteella merkittävästi, ei TakSL 19 ja 21 §:n kolmannen asettaman vakuuden palautus- ja korvausvastuita koskevien pykälien soveltaminen, jossa huomioidaan edelleen liitännäisyyden vaikutukset, ole suinkaan poissuljettua, mutta niiden soveltamisen sijaan konkurssipesällä on TakSL 5 §:n muodossa käytössään tehokas keino erityisesti läheisten tekemien määräämistoimien peräyttämisessä. Voidaan nimittäin todeta, että läheisten osalta TakSL 5 §:n usein varsin vaikeasti toteennäytettävien kriteerien täyttyminen on helpompaa. Vierasvelkavakuudenantajan kannalta oikeustila KKO 2009:69:n jälkeen ei nähdäkseni kuitenkaan ole millään tavoin kohtuuton, vaan pikemminkin tilanne on kaikkien osapuolten kannalta

---

perusteltuisuudeltaan ole vakuuttava, ja että pikemminkin argumentaatio olisi ohjannut tulkintaa toiseen lopputulemaan kuin mihin KKO päätyi. Koulun kommentit: KKO:n ratkaisut kommentit 2009:II > KKO 2009:69.

¹⁴⁰ Tammi-Salminen 2010, s. 606.

¹⁴¹ Tammi-Salminen 2010, s. 597.

oikeudenmukaisempi ja lähempänä sitä, minkälaisia tarpeita takaisinsaannilla on tarkoitus suojata. Kohtuutonta olisi se, että suojaa saisikin konkurssivelkojiston kustannuksella vilpillisesti toiminut läheinen vakuudenantaja vain sen vuoksi, että velkojalta ei voitaisi suoritusta enää peräyttää.

Kahdessa edellä mainitussa ratkaisussa on otettu kantaa siihen, mikä on vierasvelkavakuudenantajan vastuu tapauksissa, joissa velkojalta velallisen suoritusta ei voida syystä tai toisesta peräyttää. Kuten jo aiemmin on tuotu esiin, vierasvelkavakuuksiin keskeisesti sisältyvä liitännäisyys vaikuttaa takaisinsaannin ulkopuolella siten, että vakuudenantajalta voi pääsääntöisesti vaatia suoritusta vasta, kun päävelallinen ei voi suoriutua maksuvelvoitteistaan. Onko siten myös vierasvelkavakuudenantajan vastuu toissijainen päävelkojana toimivan vakuudensaajan vastuuseen nähden takaisinsaannissa? Toisin sanoen, edellyttääkö vierasvelkavakuudenantajan vastuu sitä, että vakuusvelkojalle asetetaan takaisinsaantikanteella palautusvelvollisuus aina, kun peräyttäminen velkojaltakin olisi mahdollista?

Näin ei ole, sillä vierasvelkavakuudenantajaan voidaan kohdistaa korvaus- ja palautuskanne, vaikka palautuksen edellytykset täyttyisivätkin velkojaan nähden. Tämä käy ilmi jo takaisinsaantilain esitöistä, joissa TakSL 21.2 §:n osalta todetaan, että konkurssipesä voi kohdistaa vaatimuksensa suoraan vakuuden takaisin saaneeseen kolmanteen. Lisäksi mainitun kaltaisen kannan ajamisen osalta todetaan erikseen, että kannetta voitaisiin ajaa kolmatta vakuudenantajaa kohtaan, vaikka suoritus voitaisiin saada takaisin myös vilpillisessä mielessä olevalta velkojalta tai velkojan voidessa saada vakuuden kolmannelta takaisin, mutta myös silloin, kun TakSL 19.1 §:n säännökset suojaavat velkojaa suhteessa konkurssipesään.¹⁴² Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1997:198 takaajille asetettiin korvausvastuu konkurssipesälle velkojan mahdollisesta palautusvelvollisuudesta riippumatta, kun suoritukset takaajille tehtyinä olisi voitu peräyttää pesään.¹⁴³

---

¹⁴² HE 102/1990 vp, s. 70.

¹⁴³ Mainitussa ratkaisussa tuotiin esiin, että TakSL 21.2 § edellyttää takaisinsaantiedellytysten täyttymistä myös suhteessa velkojaan, joskaan ratkaisussa ei ollut arvioitavana samaa kysymystä kuin ratkaisuiissa KKO 2008:46 ja KKO 2009:69. Kuten *Tammi-Salminen* ratkaisun osalta huomauttaa, takaajalle asetetun velkojan palautusvelvollisuudesta riippumattoman vastuun voi sinänsä katsoa puhuvan myös vakuudenantajan itsenäisen vastuun puolesta suhteessa konkurssipesään. *Tammi-Salminen* 2010, s. 594.

4.4 Konkurssipesän kanteet suorituksen takaisinsaamiseksi pesään

4.4.1 Kanteen kohdistaminen

Takaisinsaantilain 2 luvun takaisinsaantiperusteisiin liittyviä takaisinsaantikanteita ovat muun ohella TakSL 5 ja 10 §:n mukaiset kanteet. Sen sijaan kolmannen palautus- ja korvausvastuuseen liittyviä kanteita voidaan kutsua palautus- ja korvauskanteiksi. Erottelu on tärkeää siinä mielessä, että jälkimmäisissä ei ole kyse varsinaisesta takaisinsaannista, vaan pikemminkin vakuuden asettamisesta ja vakuudella turvatun velan maksun peräyttämisestä johtuvan alkutilan ennallistamiseen liittyvästä palauttamis- ja korvausvastuun määrittelystä. Täsmennettäköön tässä vielä se, että tilanteissa, joissa velkoja on jo perinyt saatavansa kolmannelta vierasvelkavakuudenantajalta, ja velallinen on maksanut kolmannelle tämän regressisaatavan, on kolmannen asemaa takaisinsaantivastaajana tulkittava samalla tavoin, kuin normaalisti velkojan asemaa.

Konkurssipesällä on mahdollisuus kohdistaa kanteita valintansa mukaan velkojaan tai suoraan kolmanteen vierasvelkapanttaajaan tai takaajaan. Takaisinsaantilain esitöiden perusteella voidaan todeta, että konkurssipesällä on valinnanvapaus siitä, miten ja ketä kohtaan se lähtee kanteita ajamaan.¹⁴⁴ Tämä onkin konkurssipesän kannalta merkityksellistä, sillä konkurssivelkojista ei lähtökohtaisesti kiinnosta se, keneltä vahinkoa aiheuttanut suoritus loppujen lopuksi peräytetään, vaan se, saadaanko suoritus kokonaisuudessaan peräytetyksi vai ei.

Konkurssipesä voi lähteä liikkeelle esimerkiksi siten, että se kohdistaa normaalin TakSL 10 §:n mukaisen takaisinsaantikanteen vastaajana toimivaa vakuusvelkojaa kohtaan. Tällaisessa tilanteessa konkurssipesä ei välttämättä edes tiedä, että velkojan suojana voivat olla TakSL 19 §:n säännökset, jolloin sen ainoa keino onkin yrittää peräyttää suoritus velkojaan kohdistetulla takaisinsaantikanteella. Vakuudensaajavelkojaan kohdistetun takaisinsaantikanteen menestyminen edellyttää aiemmin esitetyin tavoin vilpittömässä mielessä olleelta vakuuden palauttaneelta velkojalta mahdollisuutta saada vakuus takaisin kolmannelta, mikä näin ollen tulee tutkia takaisinsaantioikeudenkäynnissä niin sanotusti ennakkoluonteisena kysymyksenä. Jos nimittäin vilpittömässä mielessä ollut velkoja voi esimerkiksi osoittaa, ettei voi saada vakuutta takaisin,

---

¹⁴⁴ HE 102/1990 vp, s.70. Myös esimerkiksi *Koulu* puhuu konkurssipesän vastaaja-asetelman valintavallasta taroituksenmukaisuuden kannalta. *Koulu* 1999, s. 164.

ja hän saa tämän vuoksi TakSL 19 §:n perusteella vähentää vakuuden arvon peräytettävästä suorituksesta kokonaisuudessaan, ei takaisinsaannilla ole pesän kannalta merkitystä.

Esitetyn kaltainen esitöissä tavalliseksi¹⁴⁵ kuvattu takaisinsaatireitti pelkästään velkojaa kohtaan sisältää tiettyjä riskejä, joista *Koulu* mainitsee ensinnäkin sen, että kolmannen vastuun tutkimiseksi tämä joudutaan yleensä vetämään oikeudenkäyntiin mukaan kuultavaksi tai väliintulijana ja toiseksi sen, että pääsääntöisesti tuomio, joka on annettu pesän ja velkojan välisessä takaisinsaantioikeudenkäynnissä, sitoo vain pääasian osapuolia. Kolmas voi nimittäin riitauttaa myöhemmin hänen vakuutensa uudelleenasettamista koskevan velvollisuutensa menestyksellä, jolloin takaisinsaantioikeudenkäynti jää odottamaan tämän toisen oikeudenkäynnin lopputulosta.¹⁴⁶ Oikeudenkäyntien pitkittyessä myös osapuolten kustannukset voivat nousta. Siitä huolimatta, että konkurssipesä tietäisi vakuudenantajaankin olevan mahdollista kohdistaa kanne ja saada suoritus, ei se ole sidottu tähän menettelyyn, vaan vaatimukset voidaan kohdistaa myös yksinomaan velkojaan.

Konkurssipesän voi olla järkevä kohdistaa kanne vakuudenantajaa kohtaan esimerkiksi tilanteessa, jossa velkojalta olisi sinänsä voitu peräyttää maksu, mutta velkojan maksukyvyttömyys kuitenkin estää palautuksen tosiasiallisen suorituksen.¹⁴⁷ Kuten luvun 4.3 lopussa todettiin, vakuudenantajan vastuu ei ole toissijaista velkojaan nähden, minkä vuoksi myös takaajalta tai vierasvelkapantinantajalta voidaan vaatia vakuuden palautusta, vaikka maksu olisi voitu peräyttää myös velkojalta. Pesän kohdistuessa TakSL 21.2 §:n mukaisen kanteen suoraan vakuudenantajaan, tulee oikeudenkäynnissä tutkittavaksi se, olisiko velkojalle tehty maksu voitu peräyttää vakuudenantajalta, jos se olisi suoritettu velkojan sijasta suoraan hänelle. Käytännössä tämä tarkoittaisi esimerkiksi TakSL 5 §:n tai 10 §:n edellytysten täyttymisen tutkimista suhteessa vakuudenantajaan. Käsitellyn oikeuskäytännön perusteella kuitenkin huomattiin, että vakuudenantajan vastuun liitännäisyys tuo mukanaan sen, että myös maksun velkojalta peräyttämisedellytykset tulevat tutkittavaksi, kun vakuudenantajan vastuu on velkojan vastuusta riippuvainen.¹⁴⁸

---

¹⁴⁵ HE 102/1990 vp, s. 70.

¹⁴⁶ *Koulu* 1999, s.164.

¹⁴⁷ Tuomisto 1998, s. 805.

¹⁴⁸ Tässä yhteydessä on hyvä huomata, että prosessuaalista kanteen ajamisen estettä kolmatta vastaan ei ole, vaikka aineellinen este palautusvastuulle oikeudenkäynnissä myöhemmin todettaisiinkin esimerkiksi juuri takaisinsaantiaikojen vuoksi.

Konkurssipesä voi katsoa, että takaisinsaannin edellytykset on helpompi näyttää toteen esimerkiksi velkojaa kohtaan tämän läheisyysuhteen tai vilpillisen mielen perusteella verrattuna vakuudenantajaan. Kun velkoja on maksukyvyttömyyden suhteen ollut konkurssipesän mielestä vilpillisessä mielessä, konkurssipesän kannattaakin suunnata kanteet suoraan velkojaan. Tällöin velkoja ei voi torjua TakSL 19 §:n säännöksiin takaisinsaintia, jos hän on ollut vilpillisessä mielessä, ja takaisinsaintioikeudenkäynti ja sen tulos vastaa tilannetta, jossa velkojalla ei alun perin olisi edes ollutkaan kolmannen antamaa vakuutta turvanaan. Pesä voi lisäksi suunnata kanteen suoraan velkojaan siksi, että se katsoo siltä olevan helpompi peräyttää maksu. Myös velkoja voi olla tällaisen menettelyn kannalla, jos se voi saada vakuuden kolmannelta ilman suurempaa vaivaa takaisin itselleen.

Kun TakSL 2 luvun takaisinsaantiperusteiden, TakSL 19 §:n mukaisen velkojan vähennysoikeuden ja 21.2 §:n mukaisen vakuuden palautus- ja korvausvelvollisuudella on selvä yhteys toisiinsa, on useimmiten esitetty, että kaikki kyseisiin suhteisiin liittyvät palautus- ja korvausvelvollisuutta koskevat asiat käsiteltäisiin yhdessä oikeudenkäynnissä.¹⁴⁹ Velkojan, jota vastaan konkurssipesä ajaa takaisinsaantikannetta, on mahdollista vaatia TakSL 21.2 §:n nojalla vakuudenantajalta suoritusta samassa takaisinsaintioikeudenkäynnissä, jossa hänen oma vastuunsa konkurssipesälle määritellään. Tämä tapahtuu niin sanotulla *regressikanteella* (OK 18:10.1).¹⁵⁰ Kun kanne kumuloidaan takaisinsaantikanteeseen, saadaan samalla oikeudenkäynnillä ratkaistua niin velkojan kuin vakuudenantajankin vastuu. Mikään pakko velkojan ei tietenkään tätä ole tehdä, vaan hänellä on oikeus maksun palauttamisen jälkeenkin erillisessä oikeudenkäynnissä esittää vaatimus kolmannelle hänen konkurssipesälle palauttamansa suorituksen johdosta.¹⁵¹

Konkurssipesä, joka havaitsee, että takaisinsaannin edellytykset saattaisivat täyttyä sekä velkojan että vierasvelkavakuudenantajan osalta saattaa kohdistaa kanteen kumpaankin. Se voi esimerkiksi vaatia, että velkoja velvoitetaan palauttamaan maksu TakSL 5 tai 10 §:n nojalla, mutta TakSL 21.2 §:n mukaisella kanteella myös vaatia vakuudenantajalta suoritusta siten, että peräytettävää suoritusta vastaava arvo tulee kokonaisuudessaan peräytetyksi. Näin ollen velkoja ja vakuudenantajana oleva kolmas tuodaan solidaariseen vastuuseen suhteessa pesään.

---

¹⁴⁹ Tuomisto 2012, s. 386, Tuomisto 1998, s. 805, Hupli 2006, s. 181–182, Koulu 1999, s. 160 ja Lennander 2013, s. 403.

¹⁵⁰ Hupli 2006, s.182.

¹⁵¹ Hupli 2006, s.182.

Velkojalla olisi kuitenkin myös tällaisessa tilanteessa mahdollisuus vaatia vakuudenantajaa korvaamaan hänelle maksun palautusta vastaava määrä esimerkiksi siltä osin kuin vakuudenantaja ei sitä ole pesään palauttanut.¹⁵²

Takaisinsaantivastaajana voi jo edellä käsitellyn ratkaisun KKO 2009:69 perusteella olla myös yksinään vierasvelkavakuudenantaja, kun vakuudenantajan vakuusvastuusta vapautumisen voidaan katsoa täyttävän TakSL 5 §:n edellytykset.¹⁵³ Vakuudenantajana toimivan läheisen osalta tämän takaisinsaantivastaajan rooli maksusta riippumattoman vastuun kohteena on konkurssipesän varsin helppo osoittaa ja perustella, kun läheisen asemassa oleva vakuudenantaja on hyvin todennäköisesti tietoinen velallisyrittäjän maksukykyä – hänen tietoisuutensa TakSL 5.1 §:n seikoista oletetaan jo TakSL 5.2 §:n perusteellakin. Varsinkin silloin, kun velkojaan ei voida kohdistaa takaisinsaantikannetta esimerkiksi TakSL 5 §:n edellyttämän vilpillisen mielen tai TakSL 10 §:n edellyttämän maksun tavanomaisuuden vuoksi tai määräaikojen umpeutumisen vuoksi, on konkurssipesän kannalta ratkaisussa KKO 2009:69 omaksuttu kolmanteen kohdistettava itsenäinen takaisinsaantikanne arvokas keino vastuun palauttamiseen.

Kolmannen itsenäisen vastuun ja kanteen kohdistamisen osalta on kuitenkin huomattava, että oikeudellisen määräämistoimen (vakuusvastuusta vapauttaminen) tarkoituksena on tullut olla tämän kolmannen aseman parantaminen, toisin sanoen, määräämistoimeen on tullut ryhtyä konkurssin vaikutusten kiertämiseksi.¹⁵⁴ Näin ollen se seikka, että vierasvelkavakuudenantaja ei itse ole aktiivisesti ottanut osaa yhtiön päätöksentekoon, ei kuitenkaan ole peruste, joka estäisi itsenäisen takaisinsaantikanteen, jos kuitenkin velallisen tarkoituksena on ollut vapauttaa velalliselle läheinen vastuusta.

Kuten havaitaan, kolmanteen kohdistettavan TakSL 5 §:n mukaisen itsenäisen takaisinsaantikanteen nostamiskynnys asettuu varsin alhaiseksi: erityisesti läheistakaajan voi olla vaikea osoittaa, ettei velan maksun kautta tapahtuneen vakuusvastuun vapautumisessa olisi ollut kyse sopimattomasta menettelystä, jolla on suosittu takaajaa, ja ettei läheistakaaja olisi ollut tietoinen

---

¹⁵² Kuvaillun kaltaisesti on menetelty *Tuomiston* siteeraamassa Kouvolan hovioikeuden ratkaisussa 20.1.2000 T. N:O 52 S 99/302 ks. tarkemmin Tuomisto 2012, s. 386–387.

¹⁵³ Huomautettakoon, että vakuusvastuusta vapautumisen peräytyminen ei ollut kuitenkaan ratkaisun ennakkotapausrvon kannalta merkittävä. Ks. myös KKO 2004:69.

¹⁵⁴ KKO 2009:69 ratkaisun kohdassa 13: ” – tapauksessa, jossa takaajaa on hänen hyväkseen tehdyllä maksujärjestelyllä tarkoitettu suosia lainkohdassa tarkoitetuin tavoin.” Näin myös Tammi-Salminen 2010, s. 600–601.

velallisen maksukyvyttömyydestä tai ylivelkaisuudesta.¹⁵⁵ Läheisen takaisinsaantiriskin kannalta en kuitenkaan jo aiemmin todetulla tavalla pidä oikeustilaa ongelmallisena, vaan riski jakaantuu pikemminkin taholle, joka todennäköisemmin toimii velkojakollektiivia vastaan vilpillisesti. Vaikka läheiselle voi olettaa vastaan tehtävän todistelun¹⁵⁶ esittäminen olla TakSL 5.2 §:n tietoisuusolettaman vuoksi sivullista vierasvelkavakuudenantajaa hankalampaa, ei hänenkään tarvitse esittää täyttä näyttöä vilpittömästä mielestään, vaan riittää, että vilpitön mieli saatetaan todennäköiseksi.¹⁵⁷ Oikeuskirjallisuudessa on lähdetty siitä, että tämä itsenäinen takaisinsaantikanne kolmatta kohtaan koskee vain TakSL 5 §:n soveltuvuutta.¹⁵⁸

4.4.2 Kanteen nostamisen määräaika

Konkurssipesän on pantava vireille takaisinsaantikanne velkojaa kohtaan TakSL 24.1 §:n mukaisesti *yhden vuoden kuluessa konkurssin alkamisesta* riippumatta siitä millä perusteella takaisinsaantia konkurssipesään ajetaan. Kanne on mahdollista nostaa *kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun konkurssipesä havaitsi* takaisinsaannin perusteen tai sen olisi pitänyt se havaita.¹⁵⁹ Selvää on, että samoja määräaikoja noudatetaan, kun vierasvelkavakuudenantajaa kohtaan ajetaan TakSL 5 §:n mukaista velkojasta riippumatonta kannetta.

Kuitenkaan TakSL 24.1 §:n sanamuodosta tai esitöistä ei suoraan voida päätellä sitä, koskevatko TakSL 24.1 §:n mukaiset määräajat myös TakSL 21.2 §:n mukaista korvaus- tai palautuskannetta, jollaista pesän hyväksi itse konkurssipesän lisäksi voinee¹⁶⁰ ajaa myös maksun vastaanottanut velkoja vierasvelkavakuudenantajaa vastaan. Korkein oikeus on ratkaisussaan

---

¹⁵⁵ Tiedossani ei ole ratkaisun KKO 2009:69 jälkeen annettuja ratkaisuja, joiden perusteella voitaisiin todeta sitä, kuinka korkealle ratkaisussa asetettu kolmannen vastuu on noussut. Mainitun ratkaisun perustelut kuitenkin nojaavat osittain myös kyseisen tapauksen olosuhteisiin, joten täyttä varmuutta TakSL 5 §:n soveltuvuudesta yksittäistapauksessa ei voitane osoittaa.

¹⁵⁶ Olettaman kumoamiseksi voi esittää näyttöä esimerkiksi peräytettävän oikeustoimen luonteesta, tavoiteperistä ja osapuolten välisistä suhteista. Palmér–Savin 2006, s. 4:42.

¹⁵⁷ HE 102/1990 vp, s. 49. Myös ruotsalaisissa esitöissä on täyttä näyttöä vastaan puhuvana tuotu esiin, että velallisen läheisen voi olla erittäin haasteellista todistaa, ettei hän ole tiennyt vilpillisyyttä puoltavista seikoista. Ks. Prop. 1986/87:90 s. 130–131.

¹⁵⁸ Ks. esim. Koulu: KKO:n ratkaisut kommentein 2009:II > KKO 2009:69, Tammi-Salminen 2010, s. 606–607 ja Tuomisto 2012, s. 366–367. Vrt. Niemi 2020, s. 470 jossa todetaan, että myös muut kuin maksun peräyttämistä koskevat edellytykset voivat tulla kyseeseen, kun maksun arvioidaan vapauttaneen kolmannen vakuudenantajan vastuusta. Soveltuvuuden arvioinnilla muihin takaisinsaantiperusteisiin ei nähdäkseni ainakaan ole merkittävää etua, sillä kuten jo on tuotu esiin ja kuten myös ratkaisusta voidaan todeta, moitittavuuden kannalta merkittävimmässä tyyppitilanteessa (läheisen vakuusvastuusta vapautuminen) peräytettävyyden edellytykset lienee varsin helppo osoittaa toteen, eikä konkurssipesä kärsine tästä asiasta koskevasta eräänlaisesta epäselvyydestä.

¹⁵⁹ Ks. tarkemmin jakso 2.3.2.

¹⁶⁰ Hupli 2006, s. 183.

KKO 1996:93 todennut, että TakSL 24.1 §:n määräaikoja sovelletaan myös kolmatta henkilöä koskeviin vakuuden palauttamista tai arvon korvaamista koskeviin TakSL 21.2 §:n mukaisiin kanteisiin.¹⁶¹

Tapauksessa KKO 1996:93 oli kyse siitä, oliko konkurssipesä nostanut kanteen määräajassa kolmatta kohtaan, kun takaisinsaantikanne oli velkojaa kohtaan hylätty alemmassa oikeusasteessa ja pesä tämän jälkeen nostanut kolmen kuukauden sisällä kanteen vakuuden saanutta kolmatta vastaan. Kun pesä oli tietoinen kolmannelle palautetun vakuuden merkityksestä vasta alioikeuden hylättyä velkojaa vastaan ajetun kanteen, TakSL 24.1 §:n mukaista kolmen kuukauden kanneaikaa voitiin soveltaa myös vakuudenantajaan ajettavaan kanteeseen. Korkein oikeus perusteli säännöksen soveltuvuutta ensinnäkin sillä, että vakuuden palauttamista tai arvon korvaamista koskevat säännökset edellyttävät takaisinsaantiperusteen olemassaoloa¹⁶² ja toiseksi sillä, että takaisinsaantilain rakenne ja säännösten sijoittelu laissa puolsivat määräaika-säännöksen soveltuvuutta.¹⁶³

Hupli on aiheellisesti kritisoinut ratkaisun KKO 1996:93 perusteluja ja tuonut esille TakSL 24.1 §:n soveltumisen perusteltuisuuden myös palautus- ja korvauskanteisiin pikemminkin johtuvan siitä, että kannetta ajetaan takaisinsaantilain nojalla ja konkurssipesän hyväksi.¹⁶⁴ Samojen määräaikojen voidaan näin ollen katsoa soveltuvan tilanteissa, joissa takaisinsaantilain nojalla kanteella palautetaan tai yritetään palauttaa varallisuutta konkurssipesään. Vaikka vakuusvastuun liitännäisyys estikin kolmannen vastuun tilanteessa, jossa velkojalta maksua ei takaisinsaantiaikojen ylittymisen vuoksi voitu peräyttää, lienee kuitenkin kanteen nostamisen osalta perusteltua katsoa olevan palautus- ja korvauskanteen kohdistamisen mahdollista myös kolmatta kohtaan, vaikka velkojaa kohtaan kanteen nostamisen määräaika olisikin ylittynyt.¹⁶⁵

---

¹⁶¹ Palautus- ja korvausvaatimukset eivät ole varsinaista takaisinsaantia, joita TakSL 24 § sanamuotonsa perusteella koskee.

¹⁶² TakSL 21.2 §:n toinen virke: ”Edellytyksenä tälle on, että maksu, jos se olisi suoritettu hänelle velkojana, voitaisiin tuomita peräytymään.”

¹⁶³ KKO 1996:93 perusteluissa todetaan: ”Kanteen vireillepanoa koskevat säännökset on sijoitettu lakiin niin, että ne ovat sen voimaantulosäännöksiä edeltävässä viidennessä luvussa, jonka otsikko on ”Sovittelu sekä takaisinsaantimenettely”. On johdonmukaista katsoa, että tämän luvun määräykset koskevat kaikkia kysymyksessä olevassa laissa säänneltyjä takaisinsaantikanteita. Näin ollen on perusteltua tulkita puheena olevia säännöksiä niin, että takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 24 §:n 1 momentin mukaiset kanneajat koskevat myös saman lain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettua kannetta.”

¹⁶⁴ Hupli 2006, s. 183.

¹⁶⁵ Tuomisto 2012, s. 383–384 ja Koulu 1999, s. 164.

4.5 Velkojan kanne vierasvelkavakuudenantajaa kohtaan

Edellä on käsitelty erityisesti sitä, minkälaiseksi velkojan ja vierasvelkavakuudenantajan vastuu konkurssipesää kohtaan muodostuu takaisinsaantiprosessissa. Lähtökohtaisesti velkoja, joka on joutunut palauttamaan konkurssipesään velalliselta saamansa suorituksen, on myös ilman kolmannen antamaa vakuutta, kun hän on sen maksun vastaanottaessaan palauttanut takaisin vakuudenantajalle. Kenelle sitten kuuluu tilanteessa viimekätinen vastuu ja kuinka laajaksi tällainen vastuu muodostuu? Aiemmin on tuotu jo esiin, että velkojalla, joka on palauttanut takaisinsaannin johdosta pesään esimerkiksi maksun ja vapauttanut vakuuden takaisin kolmannelle on lain nojalla oikeus vaatia TakSL 21.2 §:n perusteella vakuuden asettamista uudelleen hänelle itselleen. Jotta vakuudenantaja tähän voitaisiin velvoittaa, tulisi maksun myös hänelle suoritettuna pitänyt olla peräytettävissä pesään.

Takaisinsaantilain esitöissä ei todeta erikseen sitä, onko TakSL 21.2 §:ssä käsiteltävää vakuudenantajan vastuuta arvioitava eri tavoin suhteessa velkojaan ja konkurssipesään. Pykälän otsikossa todetaan TakSL 21.2 §:n koskevan yleisesti vakuuden palauttamista ja esitöissä tuodaan useammassakin kohdassa esille se, että vakuudenantajan palautus- ja korvausvelvollisuuden edellytyksenä suhteessa velkojaan on se, että maksu olisi voitu peräyttää myös vakuudenantajalta. Näin ollen – kuten myös *Tuomisto* on osittain edellä mainittuihin seikkoihin perustuen katsonut, että kun tällaista erillistä mainintaa palautusvelvollisuudesta ei ole ja esitöiden sanamuoto puhuu pikemminkin vastuun samankaltaisesta arvioinnista niin velkojaa kuin pesää kohtaan – on perusteltua katsoa, että velkojan kohdistuessa palautus- tai korvauskanne vakuudenantajaa vastaan, on vakuudenantajan vastuuta arvioitava samoin kuin hänen vastuutaan konkurssipesää kohtaan: *jos maksu olisi siis voitu tuomita peräytymään kolmannelta vakuudenantajalta, hän on vastuussa myös velkojaa kohtaan.*¹⁶⁶ Tälle tulkintaperiaatteelle saadaan tukea myös Ruotsin oikeuskirjallisuudesta ja oikeuskäytännöstä.

Ruotsin korkein oikeus on ratkaisussaan NJA 1997 s. 240 ottanut kantaa kolmannen vastuuseen velkojaa kohtaan. Tapauksessa oli kyse siitä, että velkoja, joka oli saanut velalliselta hieman ennen tämän asettamista konkurssiin maksun, jota oli ollut takaamassa kolmas, oli katsonut pesän takaisinsaantivaatimuksen perustelluksi, joten se oli palauttanut suorituksen pesään ja myöhemmin vaatinut kanssavelallisia ja takaajia vastuuseen takaisinmaksun johdosta. Ruotsin

---

¹⁶⁶ Tuomisto 2012, s. 374.

korkein oikeus katsoi, että takaajien takausvastuu oli edelleen voimassa, kun konkurssitakaaisinsaanti olisi ollut asiallisesti mahdollista myös kanssavelallisilta ja takaajilta. Näin ollen palautusvastuun edellytyksenä oli se, että maksu olisi voitu peräyttää myös takaajille maksettuna.

Ruotsissa muun muassa *Lennander* on kriittisesti suhtautunut siihen, jos kolmannelle vakuudenantajalle asetettaisiin laajempi vastuu velkojaa kohtaan kuin mitä vakuudenantajalla olisi samassa tilanteessa ollut konkurssipesää kohtaan Ruotsin konkurssilain 4 luvun 16 §:n nojalla, joka vastaa TakSL 21.2 §:ää.¹⁶⁷ Oikeuskirjallisuudessa on Ruotsissa tuotu esiin se seikka, että lainvalmistelussa säännöksen on katsottu koskevan vain takaisinsaantia eikä ylipäänsä lainkaan velkojan ja kolmannen suhdetta, mutta että tästä huolimatta näiden välistä suhdetta tulisi oletettavasti tulkita samalla tavoin kuin RKonkL 4 luvun 16 §:ssä, jolloin kolmannen velvollisuuksia velkojaa kohtaan ei tulisi tulkita lainsäädännöstä laajemmin.¹⁶⁸ Velkojan vastuuta laajemmaksi vakuudenantajan vastuu voisi muodostua esimerkiksi tilanteissa, joissa velkoja on vilpillisen mielensä vuoksi joutunut palauttamaan pesään saamansa suorituksen vakuuden arvoa vähentämättä tai esimerkiksi tilanteessa, jossa peräyttäminen ei olisi ollut mahdollista kolmannelta siitä syystä, että häneen ei voida soveltaa läheistä koskevia pidempiä takaisinsaantiaikoja ja tämän jälkeen velkoja vaatisi kolmannelta suoritusta.¹⁶⁹ Jos tällaisessa tilanteessa tulisi arvioitavaksi kolmannen vastuu velkojaa kohtaan, olisi *Lennanderin* mukaan kuitenkin kohtuullista ottaa huomioon se seikka, olisiko takaisinsaanti voinut menestyä suhteessa kolmanteen.¹⁷⁰

Siitä huolimatta, että velkojan tietoisuus velallisen maksukyvyttömyydestä on vakuuden palauttamishetkellä TakSL 19 §:n perusteella merkityksellinen velkojalle syntyvän palautusvastuun kannalta, ei *velkojan vilpittömällä tai vilpillisellä mielellä* voi kuitenkaan katsoa olevan merkitystä palautettaessa kolmannen vakuudenantajan vakuusvastuuta velkojalle.¹⁷¹ *Tammi-Salminen* on puolestaan katsonut, että koska takaisinsaantilain tarkoituksena on suojata erityisesti vilpittömässä mielessä ollutta velkojaa, voisi olla perusteltua pitää myös vakuudenantajan

---

¹⁶⁷ Lennander 2013, s. 405.

¹⁶⁸ Palmér – Savin 2006, s. 4:125–4:126.

¹⁶⁹ Jälkimmäistä tilannetta käsitellään tarkemmin jäljempänä vakuuden pidättämisen kannalta.

¹⁷⁰ Lennander 2013, s. 405, jossa kuitenkin myös muistutetaan, että velkoja ja vakuudenantaja voivat keskenään sopia kolmannen vastuusta, kuitenkin pesän oikeuksia kaventamatta.

¹⁷¹ Tuomisto 2012, s. 374–375. Tuomisto perustelee kantaansa ainakin osittain Helsingin hovioikeuden ratkaisun 5.12.2001 t. n:o 3357 S 01/1038 perusteella, jossa katsottiin, ettei pankin vilpillisellä tai vilpittömällä mielellä katsottu olevan merkitystä, vaan läheistakaajien katsottiin takausvastuun lakkaamattomuuden vuoksi olleen edelleen vastuussa pankkia, joka oli TakSL 10 §:ään nojautuvan vaatimuksen perusteella maksanut pesälle saamansa suorituksen, kohtaan. Vastaavasti Ruotsin osalta Lennander 2013 s. 404–405.

vastuu velkojaa kohtaan voimassa vain niissä tilanteissa, joissa velkoja on ollut vilpittömässä mielessä.¹⁷²

Nähdäkseni velkojan vilpittömälle mielelle ei tilanteessa tulisi antaa merkittävää painoarvoa, sillä velkojan ja vakuudenantajan välisessä suhteessa vakuusvastuun palauttamisessa ei ensinnäkään edes ole kyse takaisinsaannista konkurssipesään, jolloin myöskään takaisinsaantilain vilpittömän velkojan suojaksi säädettyjä seikkoja ei tulisi asiassa vastaavalla tavalla huomioida verrattuna varallisuutta konkurssipesään palautettaessa. Toiseksi, kun vakuudenantaja voi konkurssipesääkin kohtaan olla palautusvelvollinen myös siinä tilanteessa, että velkoja on ollut vilpillisessä mielessä¹⁷³, olisi suojaäännöksen ulottaminen velkojan ja vakuudenantajan väliseen suhteeseen jokseenkin perusteetonta. Velkojalle ei näin ollen pitäisi syntyä merkittävää riskiä maksun tai vastaavan suorituksen saamatta jäämisestä, jos vakuudenantaja vain on maksukykyinen ja vakuudenantajalle suoritettunakin maksu olisi voitu peräyttää. Vastaavasti vakuudenantaja ei voi tällöin pitää takaisinsaannista aiheutuvia riskejä vielä poissuljettuna, vaikka velkoja maksua vastaanottaessa tai vakuutta palauttaessa olisikin toiminut vilpillisessä mielessä. Tulkintakannanotto vastaa perustellusti varallisuusosoikeudellista tilannetta, jossa velallisen maksulaiminlyönnin seurauksena lopullinen vastuu on vierasvelkavakuudenantajalla.

Riskeihin varautuva ensisijainen vierasvelkavakuudenantaja, kuten pankki, saattaa usein haluta turvata oman asemansa ottamalla regressisaatavansa vakuudeksi vastavakuuksia. Päävelkoja, joka on saanut velalliselta suorituksen, lähtökohtaisesti palauttaa vakuuden vastavakuuden saaneelle vierasvelkavakuudenantajalle ja tämä taas vastavakuuden sen antaneelle neljännelle. Jos velkojalta tällaisessa tilanteessa on peräytetty maksu konkurssipesään, tulee arvioitavaksi se, voiko vierasvelkavakuudenantaja tällöin vedota hyväkseen TakSL 19.1 §:n vilpittömän velkojan suojaan, jos hän ei voi saada neljänneltä enää tälle palauttamaansa vastavakuutta takaisin, kun hänen oma vastuunsa vakuusvelkojaa kohtaan määrittyy TakSL 21.2 §:n perusteella. Laissa tai sen esitoissa asiaan ei varsinaisesti ole otettu kantaa.¹⁷⁴

---

¹⁷² Tammi-Salminen 2010, s. 586–587.

¹⁷³ Ks. esim. KKO 1997:198 ja HE 102/1990 vp, s.70.

¹⁷⁴ Ks. Ruotsin oikeuskirjallisuudesta Walin 1987 s. 237–238 ja Palmér–Savin s. 4:126–4:127, joissa todetaan, että vierasvelkavakuudenantajaan pitää samalla tavoin soveltaa velkojan suojaksi tarkoitettuja säädöksiä, kun neljäs on antanut vakuuden kolmannen vastuusta velalliselle.

Korkein oikeus on ottanut kantaa tähän vastavakuuden palauttamiseen liittyvään kysymykseen ratkaisussa KKO 2000:110, jossa vakuutusyhtiö, joka oli palauttanut pesään konkurssiin meneeltä velalliselta saamansa maksun, vaati takaajana toimineelta pankilta TakSL 21.2 §:n nojalla vakuusvastuun palautumisen vuoksi suoritusta, minkä jälkeen takaajapankki vaati velkojan kanteen hylkäämistä TakSL 19.1 §:n suojaan vedoten, kun pankki ei voinut saada takaisin vastavakuuksiaan neljänneltä. Korkein oikeus katsoi, että koska TakSL 19.1 § koskee konkurssipesän ja velkojan välistä suhdetta ja TakSL 21.2 § puolestaan velkojan ja kolmannen asemaa takaisinsaantioikeudenkäynnissä, ei takaajana toiminut pankki voinut torjua kannetta vastavakuuksien saamatta jäämisen vuoksi.

Tuomisto on ratkaisua koskevassa kommentissaan tuonut esiin, että korkeimman oikeuden omaksuma tulkinta, jossa kolmas jää vaille suojaa TakSL 19.1 §:n soveltamisalaa koskevan rajauksen vuoksi, vähentää konkurssipesän ja vilpillisessä mielessä olevan vakuusvelkojan riskiä vilpittömässä mielessä olevan vakuudenantajan kustannuksella.¹⁷⁵ Lain sanamuodon mukaista tulkintaakin, jonka perusteella vastavakuudet voitaisiin huomioida, olisi voitu perustellusti myös soveltaa, kun vakuudenantaja olisi voinut olla velkojan kanssa samassa asemassa, jos velkoja olisi perinyt maksun kolmannelta ja kolmas saanut suorituksen velalliselta.¹⁷⁶ Loppullinen vastavakuuksista johtuva riski jää ratkaisun perusteella joka tapauksessa kolmannelle vierasvelkavakuudenantajalle.¹⁷⁷ Näin ollen *velkoja* on samassa tilanteessa, jossa hän olisi, jos velallinen olisi laiminlyönyt maksun velkojalle, ja vastaavasti vakuudenantaja kantaa saman riskin, jonka hän olisi kantanut maksun tultua laiminlyödyksi. Ratkaisua voidaan nähdäkseni puoltaa, kun todetaan, että päävelkoja ei edes ole vastatakauksen osapuoli, sillä vastatakauksen päävelka on velallisen regressivelka.

Kun velkoja on joutunut palauttamaan konkurssipesään saamansa suorituksen ja päättää kohdistaa TakSL 21.2 §:n mukaisen kanteen vakuudenantajaa kohtaan, hän *ei ole sidottu TakSL 24.1 §:n mukaisiin kanteen nostamisen määräaikoihin* toisin kuin konkurssipesä vaatiessaan suoritusta vakuudenantajalta itselleen. Korkein oikeus on tämän todennut myös ratkaisussaan

---

¹⁷⁵ Tuomisto 2001, s. 754.

¹⁷⁶ Tuomisto 2012, s. 369. Ks. sääntelyn ratiosta HE 102/1990 vp, s. 25.

¹⁷⁷ Kuten *Tuomisto* tuo esille, vastavakuuksien saamatta jäämisellä on merkitystä vain tilanteissa, joissa vakuusvelkoja on ollut TakSL 19.1 §:n mukaisessa vilpillisessä mielessä ja vakuudenantaja ei. Merkitystä ratkaisulla ei liene olevan myöskään tilanteissa, joissa vastavakuus on annettu velallisen itsensä taholta, kun vahinkoa velan maksusta ei tällöin ole voinut syntyä. Ks. edellä mainituista Tuomisto 2012, s. 369 ja 371. Ks. myös Lennander 2013, s. 402.

KKO 2000:110, jossa velkojana ollut vakuutusyhtiö, joka oli palauttanut suorituksen konkurssipesään, vaati velan takaajana toimineelta pankilta korvausta TakSL 21.2 §:n perusteella suoraan itselleen eikä konkurssipesän hyväksi. Korkein oikeus katsoi, että koska kannetta ei ajettu konkurssipesän hyväksi, eikä se muillakaan perusteilla ollut luonteeltaan konkurssioikeudellinen takaisinsaantikanne, vaan takaisinsaantikanteen ”kohteeksi joutuneen velkojan takaajaa vastaan ajama, pohjimmiltaan yleisiin sopimusoikeudellisiin periaatteisiin nojaava korvauskanne tai sovitun vakuuden uudelleen asettamiseen tähtäävä kanne”, ei TakSL 24 §:n kannemääräaikojen soveltaminen ollut tapauksessa perusteltua.

Koulu on ratkaisua KKO 2000:110 koskevassa kommentissaan erityisesti verratessaan ratkaisua aiempaan KKO 1996:93 ratkaisuun katsonut, että kanneajan määrittely ratkeaa sen perusteella, kuka asiassa on kantajana, ja tästä syystä pitänyt ratkaisun prejudikaattiulottuvuutta epäselvänä ja kanneajan määräaikaaisuutta epävarmana.¹⁷⁸ Kuten *Hupli* toteaa, ratkaisun KKO 2000:110 voidaan katsoa osoittavan ratkaisuperusteeksi sen, kumman hyväksi kannetta ajetaan, konkurssipesän vai velkojan.¹⁷⁹ Kun kannetta ajetaan takaisinsaannin ulkopuolella, *Huplin* kanta vaikuttaa korkeimman oikeuden perustelut huomioon ottaen perustellulta.

Yhteenvetona voidaan todeta, että kun takaisinsaantiperusteen nojalla velkoja on palauttanut konkurssipesään velalliselta saamansa suorituksen, hänellä on – riippumatta siitä onko hän itse tiennyt tai olisiko hänen pitänyt tietää velallisen maksukyvyttömyydestä maksun vastaanottaessaan tai vakuuden palauttaessaan – mahdollisuus TakSL 21.2 §:n nojalla ajaa kolmatta vakuudenantajaa kohtaan TakSL 24 §:n määräajoista välittämättä kannetta arvon korvaamiseksi tai vakuuden uudelleen asettamiseksi itselleen vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa OK 10 luvun mukaisesti. Kanteen menestymisen keskeisenä edellytyksenä olisi se, että maksu vierasvelkavakuudenantajalle suoritettuna olisi voitu myös tuomita peräytymään. Lopullinen vastuu arvon korvaamisesta tai vakuuden palauttamisesta kanne hyväksyttäessä koituisi näin ollen kolmannelle.

---

¹⁷⁸ Koulu: KKO:n ratkaisut kommentein 2000:II > KKO 2000:110

¹⁷⁹ Hupli 2006, s. 184.

5 KONKURSSITAKAISINSAANNIN RISKIEN ENNAKOINTI JA NIIHIN VARAUTUMINEN

5.1 Riskien merkityksestä ja sallitusta varautumisesta

Jo aiemmin on tuotu esiin se, että velkojan intressissä on hänen saamansa maksun pysyvyys ja toissijainen mahdollisuus vakuudesta pidättämiseen kolmannen antamasta vakuudesta. Vakuudenantaja haluaa puolestaan välttää vakuusvastuunsa realisoitumisen. Kun takaisinsaannilla merkittävästi puututaan velkojan saaman maksun pysyvyyteen eikä velkoja voi olla varma siitäkään, että hän saisi suorituksensa vierasvelkavakuudesta, velkoja saattaa ja hänen kannattaa-kin jo ennen velka- ja vakuussopimusten laadintaa miettiä sitä, millaiseksi hänen vastuuasemansa takaisinsaannin jälkeen muodostuisi, jos maksuun liittyvä takaisinsaantiriski tai vakuuden palauttamiseen liittyvä riski realisoituisi. Vastaavasti vakuudenantajan takaisinsaantiin liittyvään riskiarviointiin kuuluu konkurssipesän ja myös velkojan häneen kohdistamien kanteiden vaikutus ja tietoisuus mahdollisen vakuuden vapautumisesta takaisin vakuudenantajan käyttöön päävelan tultua maksetuksi.

Velkasuhteen osapuolten välillä on lähtökohtaisesti varsin laaja sopimusvapaus, jonka turvin osapuolet voivat sitoutua keskenään kussakin tilanteessa parhaimmiksi katsomiinsa ehtoihin. Myös vierasvelkavakuuksia koskevat esimerkiksi velkojan ja vakuudenantajan väliset vakuussopimukset ovat TakL:n mukaan pääosin dispositiivisia TakL 1.3 §:n yksityistakaajia ja yksityisiä pantinantajia koskevia ehtoja lukuun ottamatta. Sopimukset on myös luonnollisesti pidettävä (*pacta sunt servanda*). Siitä huolimatta, että velkoja ja vakuudenantaja voivat sopia keskinäisestä vastuustaan vapaasti, he eivät sopimusehdoin voi kuitenkaan vaikuttaa konkurssivelkojiston oikeuteen saada tarvittaessa suoritus peräyttämällä tai muutoin.

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että jos osapuolet sopivat konkurssimenettelyn vaikutuksista, ei tällainen ehto sido konkurssipesää. Velkoja, velallinen ja vierasvelkavakuudenantaja eivät toisin sanoen voi esimerkiksi sopia siitä, että tietty takaisinsaantiperuste tai läheisyyskriteeri ei soveltuisi heidän välillään, kuten he eivät voi sopia esimerkiksi siitä, että pelkästään konkurssin seurauksena velkojalle syntyisi esimerkiksi sopimussakkosaaatava. Toisaalta, vaikka tietyt ehdot saattaisivat olla konkurssivelkojiston kannalta epäedullisia, jos niillä on selvästi yleisesti hyväksyttävä merkitys osapuolten välillä, niitä voidaan pitää pesää sitovina.¹⁸⁰ Korkein oikeus on

---

¹⁸⁰ Tuomisto 2010, s. 127.

ratkaisussaan KKO 2016:100 tuonut edellä lausutun esiin lisäksi sen, että myös vaikutuksiltaan konkurssin varalta tehtyihin ehtoihin rinnastuvat ehdot voivat olla konkurssipesää sitomattomia. Velkoja sitovasti ei ole oikeuskäytännössä esimerkiksi voitu etukäteen sopia puolisoiden välisestä takautumisoikeudesta luopumisesta.¹⁸¹ On huomattava, että vaikka pesän vastuusta ei voidakaan sitovasti etukäteen sopia, velkoja ja vierasvelkavakuudenantaja voivat kuitenkin parantaa tai ainakin selventää asemaansa heidän keskinäisessä suhteessaan melko laajasti.

Velkojan riskin kulminoituessa maksun vastaanottamiseen ja vakuuden palauttamiseen, hänelle saattaa herätä halu torjua takaisinsaantiuhan alaiseksi helposti joutuva maksu ja periä saatavan suoritus kolmannen antamasta vakuudesta tai pidättää kolmannen pantti esimerkiksi niin kauan kuin hänen oma asemansa on suojattu takaisinsaannilta.¹⁸² Seuraavaksi käsitellään velkojan mahdollisuuksia ryhtyä tällaisiin toimiin ja tutkitaan myös sopimusehtojen merkitystä näiden lähtökohtaisesti velkojan asemaa parantavien ehtojen kannalta.

5.2 *Maksun vastaanottamisen riskialttius verrattuna kolmannen vakuuteen*

Tyypillisesti velkoja ja velallinen sopivat velan maksun erääntymisestä nimenomaisesti ja myös vakuudenantajalle määritetään maksun erääntymishetki. Eräpäivästä sopimisesta huolimatta oikeuskirjallisuudessa on pitkälti katsottu, että velallisen on mahdollista maksaa velka myös ennaikaisesti.¹⁸³ Ennenaikaisen maksun sallittavuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että velallinen voisi samalla vapautua maksamasta velkojalle esimerkiksi luottosuhteen perusteella määräytyviä korkoja tai muita luottokustannuksia sovittuun, alkuperäiseen eräpäivään saakka.¹⁸⁴

Luottosuhteen ehdoissa sovittaneen myös eräpäivän lisäksi edellä mainitun ennenaikaisen maksun suorittamisen mahdollisuudesta. Velkojalla ei nimittäin usein ole tarvetta kieltäytyä ennenaikaisesta suorituksen vastaanottamisesta, erityisesti jos kyse on esimerkiksi rahavelasta. Ennenaikaisen velan maksun vastaanottaminen ei välttämättä ole edes takaisinsaantilain 10 §:n

---

¹⁸¹ Ks. KKO 2002:53.

¹⁸² Tuomisto 2004, s. 226.

¹⁸³ Norros 2018, s. 224–225, Tepora – Kaisto – Hakkola 2016, s. 122. Vrt. Tuomisto 2004, s. 227 ja Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 159–160, joissa velallisen ennenaikaisen velan maksamisen on katsottu mahdollistavan velkojalle maksun torjunnan, mutta kumpikin ennenaikaista maksua koskeva kannanotto perustaa velkojan oikeuden pikemminkin luottosuhteen ehtoihin ja siihen, ettei velkojan tulisi menettää korko- ja muita saataviaan ennenaikaisen maksun johdosta.

¹⁸⁴ Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 159–160.

mukaisesti ennenaikaista, jos maksu on olosuhteet huomioiden tavanomainen.¹⁸⁵ Kun velkasuhteen osapuolet sopivat myös sopimusehdoissa ennenaikaisen maksun mahdollisuudesta tai siitä, että velallisella ei tällaista oikeutta ole, he voivat paremmin varautua myös maksukyvyttömyystilanteisiin.¹⁸⁶ Jos tällaisesta ennenaikaisesta maksusta on sovittu velallisen ja velkojan välillä, TakL 26 §:stä johtuu, että myös takaajalla tai vierasvelkapanttaajalla on oikeus eräänlymättömän päävelan maksuun samoin ehdoin kuin päävelallisella. Toisaalta velkojakaan ei voi päävelallisen ennenaikaisen suorituksen torjuttuaan suoraan kääntyä takaisinsaannin kannalta turvallisemman vierasvelkavakuuden realisointiin tai takauksen perimiseen ennenaikaisesti.¹⁸⁷

Velkoja voi toisinaan katsoa velallisen tarjoaman suorituksen takaisinsaannin kannalta riskialttiiksi ensinnäkin esimerkiksi siksi, että velallinen on maksamassa velkaa edellä mainitulla tavalla etuajassa, toisaalta esimerkiksi siksi, että riskialtista saattaa olla myös velan suorittaminen toisella maksutavalla tai täysin osapuolten noudattamasta tavasta poikkeavasti taikka muutoin siten, että mahdollisella konkurssipesällä saattaisi olla intressi peräyttää suoritus. Velkojalla saattaa lisäksi olla tietoa velallisen maksukyvyystä, minkä perusteella hänen voitaisiin katsoa olevan vilpillisessä mielessä velallisen maksukyvyystä, jolloin hänen TakSL 19.1 §:n mukainen suojansa sulkeutuu pois. Tällöin velkoja voisi katsoa, että se voisi haluta pikemminkin periä suorituksensa kolmannen antamasta vakuudesta. Samalla hän voisi välttää mahdolliset takaisinsaantioikeudenkäynnistä aiheutuvat kustannukset. Onko tällainen valintamahdollisuus takaisinsaantiriskiін vetoamalla kuitenkin velkojan käytettävissä?

Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että velkojalla olisi mahdollisuus maksun vastaanottamisen sijasta vaatia suoritusta esimerkiksi omavelkaiselta takaajalta.¹⁸⁸ Myös Suomessa on tällainen mahdollisuus toisinaan tuotu esiin.¹⁸⁹ *Tuomisto* on kysymystä koskevassa kannanotossaan kiinnittänyt huomiota muun ohella siihen, ettei TakL:n tai TakSL:n esitöiden ja lakien perusteella voida sanoa suoraa vastausta siihen, onko tällainen torjuntamahdollisuus

---

¹⁸⁵ Ks. *Tuomisto* 2012, s. 200–210 ja erit. s. 204–205.

¹⁸⁶ Maksuajankohdista sopiminen tarkemmin voi ainakin toistuvien velkasuhteiden osalta estää takaisinsaannin esimerkiksi osapuolten välille muodostuneen käytännön vuoksi.

¹⁸⁷ *Tuomisto* 2004, s. 227.

¹⁸⁸ *Lennander* 2013, s. 406, jossa todetaan ” – – väljer borgenären att ta emot betalning av gäldenären (i stället för att kräva borgensmannen) – – ” ja *Walin* 1987, s. 236, jossa todetaan ”Om han ägt vägra att ta emot betalning hade han kunnat gå på säkerheten.”

¹⁸⁹ *Niemi* 2014, s. 276–277, jossa maksun torjuminen ja vakuuden pidättäminen on esitetty vaihtoehtoisina keinoina takaisinsaantiriskin vuoksi TakSL 10 §:ää koskevan kolmen kuukauden kriittisen ajan sisällä.

olemassa.¹⁹⁰ Hän on kuitenkin tuonut esiin sen, että ratkaisussa KKO 2000:110, oikeus totesi, että kun velallinen oli muutaman päivän kuluessa velan erääntymisestä maksanut velan velkojalle, velkojalla ei tästä syystä ollut aihetta tai *perustetta* vaatia suoritusta omavelkaiselta takaa-jalta. Ratkaisun perustelujen sanamuodosta riippumatta hän tuo samalla esille, ettei velkojalla ilman sopimusmääräyksen tukea tuollaista kieltäytymisoikeutta olisi.¹⁹¹

Toisaalta, vaikka velkojalla ei TakSL 19 §:n alaisissa tilanteissa olisikaan oikeutta torjua velallisen antamaa maksua, on kuitenkin puollettu myös velkojan oikeutta torjua sivullisen tarjoama maksu, jos velallinen on maksukykyinen, mutta sivullisen maksuun liittyy TakSL 6 §:n nojalla peräyttämisen uhka.¹⁹² Maksun torjumista voitaisiin puoltaa nähdäkseni myös esimerkiksi tilanteessa, jossa vakuusvelkoja tietää lähes maksukyvyttömän velallisen tarjoavan maksua velasta, jonka maksamisesta on annettu velallisen läheisten antama vierasvelkavakuus ja velkojan tulisi palauttaa tämä pantti läheisille.¹⁹³ Tällöin voisi olla sekä konkurssivelkojiston että velkojan edun mukaista, että pesästä ei poistuisi omaisuutta. Vakuudenantajalle toki maksun torjuminen on riskialtista ja mahdollisesti yllättävää. Lisäksi velkojan voitaneen katsoa paremmin olleen tietoinen velallisen maksukyvyttömyydestä, jos hän torjuu velallisen suorituksia ja peräyttämisoriskiin vedoten vaatii suoritusta kolmannelta.

Edellä tuodut seikat huomioiden, jos velkoja kuitenkin haluaa varmistua siitä, että hänellä on mahdollisuus torjua takaisinsaantiriskin kannalta merkityksellinen velallisen suoritus, hän voi ottaa siitä velkasopimukseensa ehdon. Jos tällainen ehto takaisinsaantiriskin vetoamiseksi otetaan sopimukseen mukaan, on ehtoa muotoiltaessa suotavaa huolehtia myös siitä, ettei ehto muodostu kohtuuttomaksi, esimerkiksi sen vuoksi, että velkoja voisi hyväkseen vedota ehtoon aina kun pieninkin riski takaisinsaannille voisi tulla eteen.¹⁹⁴ Torjumisehdosta huolimatta vakuusvelkojan takaisinsaantiriski voisi realisoitua esimerkiksi tilanteissa, joissa velallinen ja tämän läheinen vierasvelkavakuudenantaja järjestelevät maksun kierrättämisen vakuudenantajan kautta, kun tällaisissa tilanteissa maksun voitaneen katsoa tulleen suoraan velalliselta.¹⁹⁵

---

¹⁹⁰ Tuomisto 2004, s. 226.

¹⁹¹ Tuomisto 2004, s. 227.

¹⁹² Kaisto 2006, s. 160 alav. 202.

¹⁹³ Maksun tarkoituksena olisi tällaisessa tapauksessa todennäköisesti mitä suuremmassa määrin vakuudenantajien vapauttaminen vastuusta, joka myös on itsessään peräytettävissä pesään TakSL 5 §:n edellytysten täytyessä. Ks. alaluku 4.3 ja ratkaisu KKO 2009:69.

¹⁹⁴ Kohtuutonta voisi esimerkiksi olla, jos velalliselle ei velan oikea-aikainen maksu velkasuhteen missään vaiheessa tulisi peräytymisoriskistä koskevan ehdon vuoksi mahdolliseksi.

¹⁹⁵ Tuomisto 1998, s. 802.

Maksun torjumisen kautta vierasvelkavakuudenantajaan kohdistettavaa perintää tärkeämmäksi näen velkojan kannalta sen suojaamisen, että velkojalla on mahdollisimman laaja mahdollisuus velan maksun peräytyessä vaatia suoritusta edelleen vakuudenantajalta – toisin sanoen, maksun torjumista tärkeämpää on vakuuden voimassa pysyminen.

5.3 Vakuuden palauttamiseen liittyviin riskeihin varautuminen

Luotonantajavelkojan voidaan usein ainakin pitkäaikaisissa asiakassuhteissa olettaa tietävän velallisen maksukyvyistä varsin tarkasti. Jos esimerkiksi luotonantajavelkoja, joka myös itse tunnustaa vakuutta palauttaessaan kolmannelle olleen tietoinen maksukyvyistä ja on tästä syystä palauttanut konkurssipesän vaatimuksesta velalliselta saamansa maksun, hän ottaa riskin, jos maksu kolmannelle suoritettuna TakSL 21.2 §:n mukaisesti ei peräytyisikään, sillä hän ei maksukyvyttömyyden suhteen vilpillisen mielensä vuoksi voi luonnollisesti vedota TakSL 19 §:ään. Myöskään erillinen TakSL 21.2 §:ään perustuva kolmanteen kohdistettava velkojan kanne ei tällaisessa tilanteessa menestyisi.

Edellä mainittuun liittyen on esimerkiksi katsottu, että velkojalla olisi mahdollisuus pidättää kolmannen antama vakuus niin kauan, kunnes hän olisi turvattu takaisinsaannilta. Siitä, onko tällaisen vakuuden pidättäminen takaisinsaannin varalta mahdollista ilman velkojan ja vakuudenantajan välistä sopimista, on lainsäädäntömme perusteella epäselvää.¹⁹⁶ Ruotsin takaisinsaantia koskevissa esitöissä on katsottu, että velkojalla tällainen oikeus on:

”Som nämnts har borgenären enligt förslaget ej rätt att avräkna den återställda säkerhetens värde, om han när säkerheten återställdes kände eller bort känna gäldenärens insolvens. I detta fall har alltså subjektiva omständigheter tillmätts betydelse. Med hänsyn till den anförda regeln bör en borgenär, som mottager betalning och vet eller har anledning befara att gäldenären är insolvent, behålla tredjemanssäkerhet till dess han är tryggad mot återvinning.”¹⁹⁷

Myös ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa on asetettu vilpillisessä mielessä olleelle vakuuden pidättämättä jättäneelle velkojalle riski siitä, että vakuus ei palaudukaan.¹⁹⁸ Toisaalta *Lennander* on suhtautunut jokseenkin kriittisesti siihen, että velkojalla olisi lainvalmisteluaineiston mukaisesti oikeus esimerkiksi pidättää vakuus läheisvelkojan tilanteessa kahden vuoden ajan itsellään, ja kysynyt voidaanko kyseisenlaista tulkintaohjetta pitää hyväksyttävänä myös silloin,

¹⁹⁶ Tammi-Salminen 2015, s. 325.

¹⁹⁷ SOU 1970:75, s. 168–169 ja samoin Prop. 1975:6 s. 247.

¹⁹⁸ Mellqvist – Welamson 2017, s. 146–147, Palmér – Savin 2006, s. 4:124.

kun vakuudenantajana on vain sivullinen.¹⁹⁹ Vakuuden pidättäminen ilman sopimusmääräystä näyttäytyy kieltämättä jossain määrin kohtuuttomana, kun vilpillisessä mielessäkin olleella velkojalla on edellä jaksossa 4.5 esitetyllä tavalla pääsääntöisesti maksun peräytyessä mahdollisuus joka tapauksessa kuitenkin kääntyä vakuudenantajan puoleen, jolta maksu olisi myös voitu peräyttää. Tällöin vakuuden pidättämisen merkitys velkojalle kohdistuisi lähinnä tilanteisiin, joissa velkojalla on epäily myös vakuudenantajan maksukyvyttömyydestä tai peräyttämisedellytysten soveltumisesta kolmanteen.²⁰⁰ Suomen takaisinsaantilain esitöistä ei Ruotsin esitöitä ja lainvalmisteluaineistoa vastaavaa lausumaa löydy.²⁰¹

Korkein oikeus on ratkaisussa KKO 2002:114 ottanut kantaa vakuuden pidättämistä koskevaan sopimusehtoon. Tapauksessa vakuudenantaja B oli 14.1.1998 antanut velallisyhtiö X:n velasta omistamansa asunto-osakeyhtiön osakkeet pantiksi velkojana toimineelle pankki A:lle. Yhtiö X:n velka oli maksettu kokonaisuudessaan 1.6.1998. X asetettiin konkurssiin 25.4.2000. Siitä huolimatta, että X oli maksanut velan, A oli pitänyt B:n omistamia osakekirjoja edelleen hallussaan vedoten siihen, että lainan maksu saattoi peräytyä takaisinsaantilain nojalla konkurssipesään. Lisäksi A vetosi A:n ja B:n väliseen panttaussitoumukseen, jonka mukaan panttaus on voimassa velan maksusta huolimatta, jos velan maksu peräytetään takaisinsaantilain perusteella. Vaikka ehdossa puhuttiin vain velan maksun peräytymisestä, korkein oikeus katsoi velkojan kannalta varsin edullisella tavalla, että kyseisen ehdon voidaan katsoa koskevan myös TakSL 5 §:n mukaisia peräytymistilanteita ja sen viiden vuoden pituista takaisinsaantiaikaa ja ehtoon voitavan vedota kriittisen ajan jälkeen niin kauan kuin velkoja voi perustellusti esittää takaisinsaantiriskin olevan todennäköinen. Kun X:n konkurssi oli kyseessä olevan oikeudenkäynnin aikana rauennut eikä takaisinsaantikanteita ollut nostettu, korkein oikeus katsoi, että pankilla A ei enää tuossa vaiheessa ollut oikeutta kieltäytyä pantin palauttamisesta B:lle.

Ratkaisun perusteella voidaan ainakin katsoa tulleen vahvistetuksi se, että velkojalla on vakuus-sopimusehdoilla mahdollista rajata vakuuden palauttamista ja kieltäytyä vakuuden palauttamisesta kolmannelle, jos hän katsoo takaisinsaannin konkurssipesään olevan mahdollista. Tämän

---

¹⁹⁹ Lennander 2013, s. 406.

²⁰⁰ Toisaalta vakuuden pidättämisellä velkoja voi pyrkiä myös välttämään vakuuden palauttamisesta aiheutuvia kustannuksia.

²⁰¹ Tuomisto on tuonut kuitenkin esille, että tällainen Ruotsin esitöitä vastaava kannanotto on sisältynyt konkurs-sioikeuden kehittämiskomitean mietintöön 1978:37, mutta tämän jälkeisestä lainvalmisteluaineistosta kannanotto on poistunut. Näin ollen on tulkinnanvaraista, onko vakuuden pidättämisen ilman sopimista mahdollista. Tuomisto 2012, s. 355.

peräyttämismahdollisuuden todennäköisyyttä velkoja kuitenkin joutuu osoittamaan esimerkiksi takaisinsaantiperusteiden avulla. Takaisinsaantiriskin osoittaminen on esimerkiksi ajan kulumisen myötä yhä haastavampaa, kuten ratkaisun perusteella osittain voidaan todetakin. Epäselväksi ratkaisun perusteella kuitenkin jäi se, olisiko pankilla ollut oikeus pitää myös ilman vakuuden pidättämistä koskevaa ehtoa vakuutta hallussaan TakSL 10 §:n mukaisen kriittisen ajan. Kun suoraa tukea ratkaisusta tai laista taikka sen esitöistä löydy, on katsottava, että vakuuden pidättämisestä on aina erikseen sovittava velkojan ja vakuudenantajan välillä.²⁰²

Oikeuskirjallisuudessa on tuotu esiin lisäksi velkojan vakuuden pidättämismahdollisuus tilanteessa, jossa velan maksaja kuluttajansuojalain tai sopimusehtojen perusteella maksaa luoton ennenaikaisesti ja tämä ennenaikainen maksu aiheuttaisi luotonantajavelkojalle konkreettisen takaisinsaantiriskin, jolloin velkoja olisi oikeutettu pitämään vakuutta hallussaan TakSL 10 §:n mukaisen takaisinsaatiajan kulumisen loppuun asti.²⁰³ Tuomisto huomauttaa, että KKO 2002:114 perusteella ainakaan sellaisissa tilanteissa, joissa velkojalle ei synny todellista vaaraa maksun peräyttämisestä, ei velkojalla ole oikeutta vakuuden pidättämiseen, jos siitä ei erikseen ole sovittu.²⁰⁴

Näin ollen takaisinsaannista aiheutuvaa riskiä välttelevän ja vakuudenasettamisen alkutilan palauttamista riskitilanteessa tavoittelevan vakuudensaajana olevan velkojan kannattaa ottaa vakuudenpidättämistä koskeva ehto vakuussopimuksessaan kolmannen kanssa huomioon. Pankkikäytännössä on tyypillisesti panttausehtojen osalta käytetty esimerkiksi seuraavanlaista ehtoa:

---

²⁰² Ks. myös Tuomisto 2012, s. 356–357, Tuomisto 2004, s. 228–234 ja Tuomisto: KKO:n ratkaisut kommentein 2002:II > KKO 2002:114, sekä Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 534–536, jossa on katsottu, että ratkaisun perusteella panttivelkojan oikeus pidättää vakuus ”ilmeisesti” voi perustua myös yleisiin periaatteisiin. Myös *Havansi* lienee vakuuden pidättämisestä sopimisen kannalla, sillä hän on esittänyt, että velkojan kannattaa *varata oikeus* pidättää pantti vallassaan, kunnes kolmen kuukauden TakSL 10 §:n takaisinsaatiaika on umpeutunut. *Havansi* 1992b, s. 365.

Vrt. Koulumäki 1999, s. 159 alav. 115, jossa TakSL 19 §:n velkojan tietoisuudesta aiheutuvan riskin käsittelyn yhteydessä todetaan, että TakSL 19 §:n taustalla on ajatus siitä, että ”velallisen maksukyvyttömyyden tunteva velkoja voi pitää hallussaan kolmannen antaman vakuuden, kunnes on selvää, että maksun takaisinsaatia ei tulla vaatimaan.” *Koulumäki* ei näin ollen näytä asettavan rajoitusta edes vain kolmen kuukauden takaisinsaatiaikaan, vaan jättää sen avoimeksi. Vrt. lisäksi ennen TakSL:n säätämistä Raulos 1986, s. 827, jossa katsotaan, että vilpillisessä mielessä olleen ennenaikaisen suorituksen velalliselta vastaanottaneen velkojan ei tulisi palauttaa panttia ennenaikaisesti ja että mahdollinen palauttaminen tulisi joka tapauksessa tehdä niin, että kolmas saisi tietää palautuksen olevan takaisinsaantiriskin vuoksi ehdollinen.

²⁰³ Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 162–163.

²⁰⁴ Tuomisto 2012, s. 357–358. Samansuuntaisesti Tepora – Kaisto – Hakkola 2016, s. 350.

”Panttaus on päävelan maksusta huolimatta voimassa, jos päävelan maksu peräytetään takaisinsaannista konkurssipesään, yrityksen saneerauksesta tai yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain säännösten tai tuomioistuimen päätöksen perusteella tai muusta vastaavasta syystä. Pankilla on aina oikeus pidättää pantti hallussaan kolme (3) kuukautta, jos velan maksu voi takaisinsaannin takia peräytyä. Pankki voi perustellusta syystä pidättää panttia hallussaan päävelan maksamisen jälkeen pidempäänkin kuin kolme kuukautta.”²⁰⁵.

Samalla tavoin myös takauksen osalta tulee toimia, jos velkoja haluaa, että takaus pysyy peräyttämisestä huolimatta aina voimassa. Tästä voidaan tuoda esimerkkinä pankkikäytännössä sovellettu takausta koskevan päävelan peräytymisen varalta muotoiltu ehto:

”Takaus on päävelan maksusta huolimatta voimassa, jos päävelan maksu peräytetään takaisinsaannista konkurssipesään, yrityksen saneerauksesta tai yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain säännösten tai tuomioistuimen muun päätöksen perusteella tai muusta vastaavasta syystä.”²⁰⁶.

Mainituista ehdoista voidaan havaita muun muassa velkojan tarkoitus varmistaa panttauksen ja takauksen *voimaantulo* uudelleen normaaleissa peräytymistilanteissa, mutta myös tilanteessa, jossa esimerkiksi velkoja vapaaehtoisesti palauttaa saamansa suorituksen pesään ilman oikeudenkäyntiä (”– – muusta vastaavasta syystä”). Tämänkaltaisen ehdon mukaan ottaminen on tärkeää nähdäkseni ensinnäkin sen varalta, että maksujen peräytyminen ei olisikaan onnistunut kolmannelta vakuudenantajalta ja toiseksi sen varmistamiseksi, että velkoja voi periä kolmannelta saatavansa, vaikka hän olisi palauttanut maksun takaisinsaannin ulkopuolella. Vaikka tällainen vapaaehtoinen maksun palauttaminen pesään oikeudenkäynnistä lieneekin velkojan käytettävissä ilman, että hän menettäisi oikeutta saada maksettua summaa vastaava korvaus tai vakuuden palautus vakuudenantajalta²⁰⁷, riskejä välttelevä velkoja ottanee tällaisen ehdon kuitenkin vakuussopimukseensa, kun suoraan laista²⁰⁸ tällainen mahdollisuus ei ilmene.

---

²⁰⁵ Kyseinen ehto löytyy OP Ryhmän yleisistä panttausehdoista, kun yritys tai yhteisö on pantinantajana. Ks. PANTTAUSEHDOT Yritys tai yhteisö pantinantajana (<https://www.op.fi/documents/20556/1626184/Panttausehdot%2C+yritys+tai+yhteis%C3%B6+pantinantajana.pdf/0b105cf0-478e-4605-bfc2-970615428097>)

²⁰⁶ Kyseinen ehto löytyy OP Ryhmän yleisistä takausehdoista, kun yritys tai yhteisö on takaajana. Ks. TAKAUSEHDOT Takaajana yritys tai yhteisö (<https://www.op.fi/documents/20556/1626184/Takausehdot%2C+yritys+tai+yhteis%C3%B6+takaajana.pdf/679e40cc-c9d7-42d9-a01c-7ac83683a821>)

²⁰⁷ Tuomisto 2012, s. 386. Ks. myös Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 382–383 alav. 202, jossa on tuotu esiin, ettei vapaaehtoisen ja takaisinsaantikanteeseen perustuvan maksun palautusta ole syytä asettaa eri asemaan ja lisäksi todettu, että vakuusvastuun voimassaolo on syytä ulottaa myös tapauksiin, joissa ”takaisinsaantikanteen ajaminen ja sen menestyminen olisivat olleet huomattavan todennäköisiä.” Näin myös Palmér – Savin 2006, s. 4:126, jossa katsotaan, että vapaaehtoisen takaisinmaksun voidaan katsoa palauttavan vakuudenantajan vastuun velkojaa kohtaan. Ks. myös esim. NJA 1997 s. 240 ja jäljempänä alaviitteessä 216 käsitelty NJA 1974 s. 52.

²⁰⁸ Takaajan vastuun lakkaamista takaisinsaannissa koskeva TakL 15.2 § lähtee siitä, että takaajan asemasta säädetään TakSL 21.2 §:ssä. Takaisinsaantilaki toisaalta koskee TakSL 1 §:n mukaan tuomioistuimen päätöksellä peräytettäväksi määrättäviä oikeustoimia. Ks. Aurejärvi 2001, s. 93, jossa tuodaan esiin, että oikeuskäytännössä

Esille tuodussa panttaussopimuksen ehdossa on lisäksi määritelty vakuuden hallussa pitämisestä. Ehdossa mainittu kolmen kuukauden määräaika liittyy TakSL 10 §:n kriittiseen aikaan ja jälkimmäisellä on varauduttu siihen, että takaisinsaanti voi olla mahdollista myös tämän kriittisen ajan jälkeenkin esimerkiksi TakSL 5 §:n soveltuvuuden vuoksi tai siksi, että velkoja katsoisi olevansa velallisen läheinen. Pidemmän määräajan soveltamiseksi velkojan on kuitenkin ehdon mukaan perusteltava pantin hallussa pito. Panttausta koskevan ehdon voi katsoa hyvin mukailevan lainsäädännön ja ratkaisun KKO 2002:114 linjauksia siitä, minkälainen ehto voi olla sallittu. Voidaan kuitenkin perustellusti myös kysyä, että voiko pantin pidättänyt velkoja joutua huonompaan asemaan kuin missä hän ilman ehtoa olisi ollut, kun TakSL 19 §:n soveltamisedellytyksenä on vakuuden palautettavuus, mihin vakuuden pidättänyt velkoja ei voi ainaakaan tehokkaasti vedota.²⁰⁹

5.4 Osapuolten toiminnasta johtuvat riskit maksun jälkeisessä vastuuarvioinnissa

Aiemmin on jo tuotu esiin se, että vaikka velkojan vilpillisellä mielellä velallisen maksukyvyystä vakuutta palautettaessa kolmannelle onkin merkitystä suhteessa konkurssipesään, ei tällä kuitenkaan ole merkitystä vakuudenantajan vastuuseen suhteessa velkojaan. Vakuussopimuksen osapuolena velkojalla on kuitenkin sopimusoikeudellisen lojaliteettiperiaatteen mukanaan tuoma vastapuolen intressejä koskeva huolenpitovelvollisuus, jota toisinaan on kutsuttu myös diligentiavelvollisuudeksi.²¹⁰ Kuten *Tuomisto* tuo esille, velallisen tarjoaman maksun vastaanottaminen ei lähtökohtaisesti vaaranna vakuudenantajan asemaa, vaan vastaanottaminen on pikemminkin hänen edukseen²¹¹, joten velkojan normaalilla toiminnalla ja velan perinnällä ei lähtökohtaisesti voi olla vaikutusta hänelle asetettavaan vastuuseen suhteessa kolmanteen.

Pääsääntönä TakSL 21.2 §:n mukaan on vakuusvastuun palautuminen suorituksen peräytyessä ja velkoja voi tähän vedoten vaatia kolmatta esimerkiksi palauttamaan vakuuden. Oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä on toisinaan nostettu esiin kysymys siitä, voiko velkoja omalla toiminnallaan vaikuttaa omaksi vahingokseen vakuudenantajan vastuun lakkaamiseen siten,

---

takauksen on maksun palaututtua katsottu toisinaan lakanneen ja toisinaan tulleen uudelleen voimaan. *Aurejärvi* katsoo voitavan pitää pääsääntönä takauksen elpymistä aina, kun velkojan on ollut suostuttava maksun palautukseen. Ks. esim. KKO 1987:76 ja KKO 1992:114 ja viimeksi mainitun ratkaisun osalta Ämmälä 1993, s. 609–616.

²⁰⁹ Tepora – Kaisto – Hakkola 2016, s. 348–349.

²¹⁰ Aurejärvi 2001, s. 111. Ks. lojaliteettiperiaatteesta tarkemmin Tammi-Salminen 2015, s. 124–129.

²¹¹ Tuomisto 2012, s. 375.

että takaisinsaannin osalta vakuudenantajan luottamusta vastuun lakkaamisesta suojattaisiin, eikä velkoja enää voisi vedota mainittuun TakSL 21.2 §:n mukaiseen oikeuteensa. Vastuun lakkaamista on puollettu esimerkiksi tilanteissa, joissa olosuhteiden katsotaan olleen sellaiset, että velkojan voidaan lopullisesti katsoa vapauttaneen takaajat tai pantinantajat vastuusta²¹² tai velkojan antaneen vakuudenantajalle *erityisen aiheen luulla*, että vakuusvastuu olisi lakanut.²¹³

Vaikka myös *Lennander* on kannattanut sitä, että kolmannelle asetetaan lähtökohtaisesti viimesijainen vastuu vakuudenpalautusta koskevissa kysymyksissä, on hänkin puoltanut vierasvelkavakuudenantajalle tehtäviä vastuun poikkeamisia, kun kyse on esimerkiksi velkojan antamasta erityisestä aiheesta luulla vastuun lakanneen, ja esimerkiksi silloin, kun *kolmas on ryhtynyt uusiin sopimussuhteisiin luultuaan hänen vastuunsa lakanneen*, jolloin hänelle asetettava vastuu takaisinsaannissa voisi muodostua kaksinkertaisesti raskaammaksi.²¹⁴ *Lennander* toteaa, että vakuusvastuunsa lakkaamista väittävän kolmannen on osoitettava, että kyse on nimenomaan velkojan antamasta käsityksestä lakkaamisesta koskien – muutoinhan kolmas ajautuu tilanteeseen, jossa perustelee vastuun lakkaamista kehäpäätelmällä.²¹⁵

Ruotsin korkeimman oikeuden ratkaisussa NJA 1997 s. 240, jota on jo aiemmin käsitelty, oli kyse pankin palauttamasta maksusta, josta oli annettu omavelkaisia takauksia. Pankki vaati peräytettävissä olleen maksun palauttamisen vuoksi takaajilta suoritusta. Kun maksu olisi voitu peräyttää myös takaajilta, nämä olivat edelleen vastuussa velkojalle. Ruotsin korkein oikeus totesi erikseen, että takausvastuu säilyy, vaikka velka peräytyisikin, ja että takausvastuusta vapautumisen pitäisi tulla vain poikkeuksellisesti kyseeseen. Tällainen voisi oikeuden mukaan olla esimerkiksi tilanne, jossa velkoja on suostunut perusteettomaan takaisinsaantivaatimukseen, jolloin takaajan vastuu ei olisi voimassa, kun maksun palauttamisenkaan ei olisi tullut tapahtua. Ratkaisussa tuodaan esiin myös oikeuskirjallisuudessa esiin tuotu kanta, että

---

²¹² Walin – Ingvarsson 2013, s. 260 ja 329.

²¹³ Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 384.

²¹⁴ *Lennander* 2013, s. 404, jossa todetaan, että ” – – undantag kan göras i vissa fall, t.ex. då tredje mannen i samband med att han trodde sitt ansvar upphöra åtagit sig ansvar i något annat hänseende, så att en återvinning skulle bli dubbelt betungande för honom, eller om borgenären har givit honom särskild anledning att tro att ansvaret upphört och han inrättat sig efter detta.”

²¹⁵ *Lennander* 2013, s. 400 ja siinä alav. 144.

viimesijainen vastuu voi siirtyä vakuusvelkojalle, joka on antanut erityisen syyn vakuudenantajalle luulla vastuunsa lakanneen.²¹⁶

Voidaan pitää perusteltuna, että sellaisen velkojan, joka on omalla toiminnallaan antanut harhaanjohtavaa tai puutteellistakin tietoa vakuuden vapautumisesta, vastuu kolmatta kohtaan on laajempi kuin huolellisesti toimineen velkojan. On kuitenkin myös tärkeää, ettei tätä kriteeriä aseteta liian matalalle – pikemminkin kriteeri tulisi asettaa korkealle ja sen täyttyminen vaikeaksi. Se, että velkoja palauttaa vakuudenantajalle tyypilliseen luottokäytäntöön perustuen takaus- ja luottoasiakirjoja tai palauttaa pantin takaisin sen antaneelle, ei tule merkitä sitä, että velkoja olisi vapauttanut vakuudenantajan mahdollisesta takaisinsaannista johtuvasta vakuuden heräämisestä uudelleen voimaan.²¹⁷ Takausvastuu ei ole oikeuskäytännössäkään – esimerkiksi ratkaisussa KKO 2000:76 – päättynyt lopullisesti siihen, että takaussitoumusta koskevat asiakirjat on palautettu takaajalle. Muutoinkin vierasvelkavakuudenantajalla, joka vetoaa vakuusvastuusta vapautumiseen tai sen lopulliseen lakkaamiseen, on näyttövelvollisuus tästä.²¹⁸

Mitä ratkaisussa NJA 1997 s. 240 tuotiin esiin velkojan vapaaehtoisesta maksun palauttamisesta pesään, on velkojan riskin kannalta merkityksellistä perehtyä riittävästi myös takaisinsaantivaatimuksen aiheellisuuteen. Jos velkoja hyväksyy kevyimmätkin perustelut maksun palauttamiselle ja palauttaa saamansa maksun turhaan, hänellä on viimekätinen riski siitä, että maksu ei olisikaan peräytynyt.²¹⁹ Kyseiseen riskiin ei mielestäni voi ainakaan kovin tehokkaasti varautua myöskään edellisessä jaksossa 5.3 käsiteltyjen panttauksen tai takauksen voimassaoloa määrittävien ehtojen avulla, sillä vierasvelkavakuudenantajalta ei voitane olettaa, että hän varautuisi velkojan tekemiin kenties yllättäviinkin maksun vapaaehtoiisiin palautuksiin.

---

²¹⁶ Ks. myös NJA 1974 s. 52, jossa konkurssipesään vapaaehtoisesti maksun palauttanut ja takaajille takausasiakirjat palauttanut velkoja ei ollut menettänyt oikeutta vaatia suoritusta velan takaajilta. Tilanne voisi ratkaisun mukaan olla luonnollisesti toinen, jos velallisen maksun peräyttämisen edellytykset eivät lainkaan olisi käsillä. Ratkaisu koskee ennen vuotta 1975 Ruotsissa voimaan tullutta uutta takaisinsaantilainsäädäntöä.

²¹⁷ Näin myös Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 384 ja Tuomisto 2012, s. 378. Todettakoon, että luotto- ja takausasiakirjojen oikea-aikainen palauttaminen on pikemminkin juuri huolellisesti toimivan velkojan toimenpide, joten hänen rankaisemisensa vakuusvastuun lakkaamisella olisi kohtuutonta.

²¹⁸ Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 381.

²¹⁹ Samaa periaatetta voidaan nähdäkseni soveltaa myös vierasvelkavakuudenantajan ja tämän vastavakuudenantajan välillä. Jos vierasvelkavakuudenantaja palauttaa velkojalle vakuuden, mihin hän ei TakSL 19.1 §:n ja 21.2 §:n säännökset huomioiden olisi velvoitettu, ei vastavakuudenantajan tule kärsiä siitä, että velkojalle on palautettu suorituksia vakuusvastuun lakkaamisesta huolimatta. Muun muassa ratkaisussa KKO 1987:76 sitomattoman velan maksaminen ei palauttanut velan maksajan takaajien takausvastuuta.

Toisin sanoen velkoja ei voi vakuuden uudelleen voimaan tuloa koskevan ehdon perusteella ulkoistaa kolmannelle vastuuta siitä, että päävelan maksu ei peräytyisikään. Velkojan, joka on palauttamassa suoritusta vapaaehtoisesti pesään, on samassa yhteydessä siis syytä arvioida takaisinsaantiedellytysten täyttyminen itseensä nähden tarkkaan, ja tarvittaessa velkojan ja vakuudenantajan välisessä oikeudenkäynnissä kyetä osoittamaan, että peräyttämisedellytykset olivat olemassa.²²⁰ Vilpittömässä mielessä ollut velkoja ei näin ollen saa suojaa kolmatta kohtaan ainakaan silloin, kun suoritus ei olisi peräytynyt kolmanneltakaan.²²¹ Samalla tavoin velkojan on oltava tarkkana tehdessään palautusvastuuseensa liittyviä sovintosopimuksia konkurssivelkojiston kanssa siltä varalta, että vierasvelkavakuudenantaja väittää maksuvelvollisuutensa lakanneen sovinnon seurauksena. Toisaalta myös sovintosopimusten perusteella pesään tehdyn suorituksen voitaneen tapauskohtaisesti katsoa rinnastuvan vapaaehtoiseen palauttamiseen ja näin ollen TakSL:n mukaiseen peräyttämiseen.²²²

Jos kyse on monimutkaisemmasta tai tulkinnanvaraisesta järjestelystä, jota ollaan peräyttämässä, lienee – kuten jo aiemmin on todettu – turvallisinta käsitellä kaikki asiaan liittyvät palautus- ja korvausvelvollisuutta koskevat asiat samassa oikeudenkäynnissä. Tällaisessa tilanteessa velkojan menettelyllisellä huolellisuudella voidaan välttää takaisinsaannista aiheutuvia riskejä ja vierasvelkavakuuden merkityksen rajautuminen velkojan ulottumattomiin.

Suomalaisessa takaisinsaantilakia edeltäneessä ratkaisussa KKO 1984 II 121 korkein oikeus on ottanut kantaa vierasvelkapanttaajien vakuussitoumuksesta vapautumista koskevaan luottamuksen suojaan. Tapauksessa vierasvelkapanttaajat A ja B olivat asettaneet yhtiö C:n velasta D:lle vakuuden, jonka he olivat luovuttaneet myös D:n haltuun. Kun C oli maksanut velan, D palautti A:n ja B:n antaman vakuuden. Myöhemmin D palautti takaisinsaantikanteen johdosta C:n maksaman velan konkurssipesään. Oikeus katsoi, että kun A ja B olivat olosuhteet huomioiden ottaen olleet tietoisia yhtiön heikosta taloudellisesta tilasta, he eivät olleet voineet luottaa

---

²²⁰ TakL 15.2 §:n viittaussäännöksen perusteella kolmannen vakuusvastuun voidaan katsoa tulevan uudelleen voimaan, kun velkojan saama suoritus peräytyy takaisinsaannissa. Jos palauttamisen jälkeen todetaan, että maksu ei olisi lainkaan peräytynyt takaisinsaannissa, jos sitä olisi vaadittu, ei kolmas olisi lähtökohtaisesti vastuussa velkojaan nähden, kun alkuperäinen velan maksu olisi lakkauttanut kolmannen vakuusvastuun.

²²¹ Velkojan perusteeton maksun palautus pesään vienee tosin mahdollisuuden suoritukseen kolmannelta muutoinkin, sillä kolmannelle ei olisi voinut syntyä palautusvastuuta, kun tämän vastuu riippuu velkojan saaman suorituksen peräytettävyydestä.

²²² Koulun KKO:n ratkaisut kommentoin 2004:I > KKO 2004:28. Ks. lisäksi KKO 2004:28 ja sen osalta Tuomisto 2004, s. 247–248.

siihen, että he olisivat vapautuneet vakuusvastuusta. Velkoja oli saatettava siihen tilaan, jossa hän olisi ollut, jos peräytettyä velan maksua ei olisi tapahtunut.

Vaikka TakSL voimaantultua edellä mainittu ratkaisu onkin menettänyt merkitystään vakuudenantajan vastuun kannalta, voi siinä käsiteltyä *luottamuksensuojanäkökulmaa* pitää edelleen merkityksellisenä vakuudenantajan vastuun rajaajana vakuuden saaneeseen velkojaan nähden.²²³ Selvänä voidaan kuitenkin pitää sitä, ettei vakuudenantajan velkojalta saamalla käsityksillä velan vapautumisesta voi olla vaikutusta hänen vastuuseensa konkurssipesää kohtaan. *Tammi-Salminen* on ottanut kantaa siihen, voisiko vakuudenantaja olla suojattu takaisinsaantiuhalta sillä perusteella, että hän on arvioinut vapautuneensa vastuusta velkojalta peräyttämisen mahdottomuuden vuoksi esimerkiksi vakuussopimuksen liitännäisyydestä johtuen.

Luottamuksensuojaa painottaen olisi *Tammi-Salmisen* mukaan voitu päätyä TakSL 21.2 §:n soveltamisen kannalta myös siihen, että kolmannelle läheistakaajalle voitaisiin myös asettaa vastuu konkurssipesää kohtaan, vaikka peräyttäminen ei velkojalta olisikaan ollut mahdollista, kun arvioitaisiin vakuudenantajan suhdetta takaisinsaannin perustaviin olosuhteisiin: ei välttämättä ole perusteltua asettaa konkurssia ajallisesti läheisiä määräämistöimiä samaan asemaan kuin sellaisia määräämistöimiä, joiden ainoana tarkoituksena on ollut kiertää konkurssin vaikutuksia.²²⁴ Erityisesti silloin, kun vakuudenantajana toimii velallisen läheinen, joka on tietoinen peräyttämisedellytyksiin vaikuttavista olosuhteista, ei vakuudenantajan luottamusta edes pitäne suojata sillä tavoin, että hänen vastuunsa olisi riippuvainen velkojan palautus- ja korvausvastuusta.²²⁵ Tässä kohtaa voidaan huomata ratkaisun KKO 2009:69 merkitys konkurssipesälle läheisen vakuudenantajan vastuun osalta.

Kun otetaan huomioon se, että TakSL 21.2 §:n on katsottu soveltuvan vakuudenantajan vastuun määrittämiseen niin konkurssipesää kuin myös vakuusvelkojaa kohtaan, olisi tämän ratkaisun kannalta jokseenkin perusteetonta asettaa kolmannen vastuu selkeästi riippuvaiseksi myös muista, takaisinsaantilaissa sääntelemättömistä, seikoista, joihin velkoja tai konkurssipesä ei ole voinut vaikuttaa. Näin ollen, perustellumpana voidaan pitää, että vakuudenantajan vastuuta rajaa ensisijaisesti suorituksen peräytettävyyys eivätkä olosuhteista tai osapuolten toiminnasta

---

²²³ Tammi-Salminen 2010, s. 591.

²²⁴ Tammi-Salminen 2010, s. 593 ja 606–607. Ks. lisäksi edellä käsitelty ratkaisu KKO 2008:46, jota myös *Tammi-Salminen* artikkelissaan käsittelee.

²²⁵ Tammi-Salminen 2010, s. 607.

johtuvat käsitykset. Jos taas asiassa tulisi arvioitavaksi osapuolten toiminnasta johtuvia seikkoja, tässä suhteessa vakuudenantajan vastuuta ei arvioitaisi ensin tälle itselleen syntyneiden käsitysten perusteella, vaan katse käännettäisiin seikkoihin, jotka velkoja on toiminnallaan vakuudenantajalle synnyttänyt.²²⁶ Tällöinkin vain poikkeuksellisesti voisi tulla kyseeseen velkojan toiminnasta aiheutuva vastuunrajaus. Tällainen voisi olla esimerkiksi velkojan nimenomaisen ilmoitus takaajalle tai vierasvelkapantinantajalle siitä, että vakuus on vapautettu peräyttämistä koskevin vaikutuksin.²²⁷ Tällainenkin velkojan sinällään käytettävissä oleva vastuunrajausmahdollisuus koskee toisaalta vain vakuudenantajan vastuuta velkojalle, ja jos esimerkiksi konkurssipesä edelleen katsoo, että vakuudenantajalta voitaisiin peräyttää TakSL 5 §:n nojalla suoraan tämän vakuusvastuusta vapautuminen, kuten ratkaisussa KKO 2009:69 tehtiin, ei velkojan rajauksella olisi pesän peräyttämismahdollisuuden kannalta merkitystä.²²⁸

Vastavakuuksien osalta tuotiin edellä esille, että ratkaisun KKO 2000:110 perusteella kolmannelle asetetaan lopullinen vastuu velkojan ja vakuudenantajan välisessä riskinjaossa, kun vastavakuudet eivät ole palautettavissa. Tällöin korostuu myös velkojan toiminta ja tämän vierasvelkavakuudenantajalle antamien tietojen merkitys, jos vierasvelkavakuudenantaja velkojan vapautettua vakuuden palauttaa omat vastavakuutensa neljännelle. Jos tällaisessa tilanteessa ensisijainen vierasvelkavakuudenantaja ei huolehdi siitä, että hänellä on mahdollisuus takaisinsaannin varalta pitää vastavakuudenantajan vakuus hallussa tai takaus voimassa, hänelle syntyy riski siitä, että velkoja vaatii vakuusvastuun perusteella takaisinsaannin seurauksena häneltä suoritusta.

Vierasvelkavakuuden saaneen ja velallisen maksun palauttamaan joutuneen velkojan ja vierasvelkavakuudenantajan on tärkeää tiedostaa, ettei takauksen tai vierasvelkapanttauksen mahdollisella vanhenemisella²²⁹ päävelan maksun ja maksun peräyttämisen välillä ole merkitystä siihen, joutuuko vierasvelkavakuudenantaja palauttamaan tai korvaamaan jotain TakSL 21.2 §:n seurauksena vai ei.²³⁰ Velkojan ei näin ollen pidä vaatia vakuusvastuun perusteella suorituksia vakuudenantajalta vielä siinä vaiheessa, kun hänellä on velallisen maksu hallussaan, eikä hänen

---

²²⁶ Näin myös Tuomisto 2012, s. 381 ja Tammi-Salminen 2010, s. 591.

²²⁷ Tuomisto 2012, s. 380.

²²⁸ Vastaavasti myös mahdollinen velkojan konkurssipesä voisi peräyttää tällaisen eräällä tavalla perusteettoman vakuusvastuusta vapauttamisen vakuudenantajalta.

²²⁹ Takauksen ja vierasvelkapantin vanhenemista koskee TakL 19 § ja takautumissaatavan vanhenemista puolestaan TakL 33 §.

²³⁰ Ks. KKO 2000:110 ja Tuomisto 2004, s. 239–240.

myöskään tarvitse *takaisinsaannin varalta* erikseen huolehtia takauksen vanhentumisen katkaisemisesta. Jos velkoja joutuu palauttamaan saamansa suorituksen pesään, vierasvelkavakuudenantajan vastuu voi elpyä TakL 15.2 §:n nojalla ja TakSL 21.2 §:n soveltumisen perusteella.

5.5 *Velkojan ja vakuudenantajan tietoisuuden ja henkilöiden merkitys riskiarvioinnissa*

5.5.1 Riskin lisääntyminen tietoisuuden kasvaessa

Edellä on tuotu esiin sitä, mikä merkitys osapuolten toiminnalla on heidän vastuuseensa ja heille syntyvään takaisinsaantiriskiin. Vaikka takaisinsaantilaki onkin laajalti objektiivinen, tämän tutkielman kannalta merkityksellisissä kysymyksissä vaikutusta on myös sillä, millainen velkojan tai vierasvelkavakuudenantajan tietoisuus velallisen maksukyvyistä ja ylivelkaisuudesta on ollut oikeustoimia tehtäessä, kuten vastuukysymyksiä käsiteltäessä havaittiin – TakSL 19 § kun antaa velkojalle suojaa vain tilanteissa, joissa hän ei ollut tiennyt eikä hänen olisi pitänyt-kään tietää velallisen maksukyvyttömyydestä²³¹ vakuutta palauttaessaan. Samoin TakSL 5 §:n soveltaminen edellyttää palautusvelvollisen vilpillistä mieltä oikeudellisen määräämistoimen aikaan. Läheisten osalta taas takaisinsaantilaki olettaa niin erikseen säädettäessä näiden olleen muita tahoja paremmin tietoinen velallisen maksukyvyistä ja asettaa näille myös muita pidemmät takaisinsaantiajat. Näin ollen voidaan todeta, että menettelyllisen huolellisuuden lisäksi osapuolten riskiarvioinnissa on merkitystä myös osapuolten henkilöydellä ja asemalla suhteessa velalliseen, minkä vuoksi oikeustoimia tehtäessä saattaa herätä kysymys myös näihin seikkoihin varautumisesta.

Sopimuksin ei läheisyyden tai tietoisuuden tuomiin riskeihin voi yhtä lailla selkeästi puuttua kuin suoraan konkreettiseen velan maksuun liittyvään riskiin. Osapuolet eivät voi esimerkiksi etukäteen sopia siitä kuka on kenenkin läheinen ja kuka ei, tai esimerkiksi siitä, että velkoja ei olisi tietoinen jostain tietystä seikasta. Tällainen nimittäin on lähtökohtaisesti aina sopimista konkurssimenettelyn vaikutuksista, joten se ei sido pesää. Läheissäntely lisäksi soveltuu,

---

²³¹ TakSL 4 §:n mukaan maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan sitä, että velallinen muuten kuin tilapäisesti on kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä. Kuten esitöissä todetaan, maksukyvyttömyyden käsitteellä on myös ennusteen luonne, sillä huomiota kiinnitetään sekä olemassa olevista veloista että tulevista veloista suoriutumista. HE 102/1990 vp, s. 47.

vaikka sääntelyä olisi yritetty kiertää ei-läheistä välikättä käyttämällä.²³² Tällaisen välikäden käyttö saattaa lisäksi merkitä ankaramman TakSL 5 §:n soveltuvuutta.²³³

Riskejä varovan velkojan onkin tarkkojen sopimusehtojen sijaan ennemminkin syytä kiinnittää huomionsa niihin seikkoihin, jotka muodostavat hänelle tietoisuuden päävelallisen maksukyvystä tai muista seikoista, jotka saattavat aiheuttaa suorituksen peräytymisen, esimerkiksi maksun huomattavamääräisyyttä koskevasta kriteeristä. Kun velkoja on paremmin tietoinen siitä, mikä hänen saatavistaan on korkeimman takaisinsaantiriskin alla, hän voi tehokkaammin puolustautua mahdollisessa takaisinsaantioikeudenkäynnissä esitettäviltä vaateilta, kun hänellä on esittää tilanteessa vastanäyttöä. Tällöin velkojalla on myös paremmat mahdollisuudet arvioida sopimukseen perustuvien maksun torjumisen tai vakuuden pidättämistä koskevien ehtojen soveltumista tilanteessa.²³⁴

Vaikka velkoja ei vakuussopimuksen tai lain mukaan olisikaan aina velvollinen antamaan vakuudenantajalle tietoa päävelkaa koskevista seikoista, tiedoksiannoista voi olla velkojalle hyötyä esimerkiksi tilanteessa, jossa velkojan katsottaisiin olleen tietoinen velallisen maksukyvyttömyydestä, mutta vakuudenantajan välttämättä ei. Jos velkoja tällöin antaa ajantasaista ja oikeaa tietoa päävelallisen maksuhäiriöistä tai maksukyvyttömyydestä vakuudenantajalle, ei vakuudenantaja voine tehokkaasti edukseen vedota TakSL 21.2 §:n peräyttämisedellytyksen kannalta siihen, ettei hän olisi ollut tietoinen velallisyhtiön maksukyvyttömyydestä ja ainakaan tällä perusteella välttää mahdollista vastuutaan.²³⁵ Toisaalta vakuudenantajan velkojalta saamat tiedot voivat olla myös hänen oman asemansa kannalta tarpeellisia aiemmin todetulla tavalla muun muassa vastavakuustilanteissa, joissa KKO 2000:110:n perusteella vakuudenantaja ei voi edukseen vedota TakSL 19.1 §:ään.

Jos takaisinsaantiriskiä tarkastellaan yleisemmin, voi riskin kannalta turvaavaa vakuutta hallussaan pitävän velkojan voida ainakin teoriassa katsoa olevan velallisen maksukyvyttömyyttä koskevan tietoisuuden kannalta paremmassa asemassa, kuin missä hän olisi ollut, jos vakuutta

---

²³² HE 102/1990 vp, s. 68.

²³³ Havansi 1992a, s. 317.

²³⁴ Aiemmin esille tuoduissa pankkikäytännössä sovelletuissa ehdoissahan sovittiin esimerkiksi siitä, että *perustellusta* syystä vakuus voitiin pitää kolmea kuukautta pidempäänkin velkojan hallussa. Tietoisuuden merkitys ei näin ollen rajoitu vain suhteessa velalliseen, vaan sillä on merkitystä myös osapuolten keskinäisten sopimuksesta johtuvien vastuuden määrittelemisessä.

²³⁵ Samansuuntaisesti Tuomisto 1998, s. 803. On toki huomattava, että kolmannen TakSL 21.2 §:n palautus- tai korvausvastuu ei edellytä erillistä vilpillistä mieltä, toisin kuin velkojan TakSL 19.1 §:n vähennysoikeus.

ei olisi lainkaan tai sen arvo ei kattaisi saatavaa velalliselta. Vakuusvelkojan ei nimittäin välttämättä tällaisessa tapauksessa tarvitse yhtä lailla olla turvaavan vakuuden vuoksi selvillä velallisen maksukyvyistä kuin luottoriskin kannalta heikommassa asemassa oleva vakuudeton velkoja, jolle velallisen maksukyvyn seuraaminen on selvästi vielä perustellumpaa.

Toisinaan olosuhteet saattavat tosin luoda tilanteen, jossa velkojalle voidaan katsoa syntyneen *selonottovelvollisuus* velallisen maksukyvystä, kuten tapauksessa KKO 2009:21 velkoja sai huomata. Tapauksessa osakeyhtiön hallituksen puheenjohtaja oli antanut pankille vakuuden yhtiön velasta, jonka tultua maksetuksi vakuus oli tullut vapautetuksi. Puheenjohtaja oli ottanut pankista lainan, jolla hän maksoi yhtiön käyttöomaisuuden myyntiä koskevan kauppahintavelan yhtiölle, joka puolestaan oli maksanut vakuudella turvautun velkansa pankille. Pankille oli korkeimman oikeuden mukaan syntynyt velan maksuun liittyneiden luotto- ja vakuusjärjestelyjen yhteydessä saatujen käyttöomaisuuskauppaa koskevien tietojen myötä ja pitkäaikaisen asiakassuhteen perusteella erityinen aihe selvittää yhtiön taloudellista tilannetta maksua vastaanottaessaan.²³⁶ Pankki ei presumoidun tietoisuutensa vuoksi näin ollen voinut edukseen vedota TakSL 19.1 §:ään ja vähentää palautusvastuustaan vakuuden arvoa.²³⁷ Vilpillisestä mielestä johtuen velkojalle voi kuitenkin syntyä viimekätinen riski myös siinä tilanteessa, että vakuudentantajana toiminut takaaja onkin maksukyvytön, ja velkoja ei tietoisuudestaan johtuen voi enää vedota TakSL 19.1 §:n suojaan. Tuotakoon tässä vielä esiin, että velkoja, joka pidättää vakuuden sopimusehdon perusteella hallussaan, parantaa tietyllä tavalla samalla konkurssipesän mahdollisuuksia peräyttää suoritus, kun vakuus on velkojan saatavilla, jolloin asiassa arvioitavaksi ei ensisijaisesti tule edes velkojan vilpillinen mieli.

Mitä enemmän velallisen sopimuskumppanit vaikuttavat tienneen velallisen taloudellisesta tilanteesta, sitä todennäköisemmin konkurssipesä arvioi lähellä konkurssia tehtyjen määräämistointien olevan konkurssivelkojiston vahingoksi tehtyjä, jolloin tällaiset toimet myös ovat suuremmassa peräyttämishassassa. Huolellisesti ja omia riskejään tarkasti arvioinut ja velallisen maksukykyä seurannut velkoja voikin kysyä, että olisiko hän ollut takaisinsaannilta paremmin suojattu, jos hän olisi suhtautunut huolettomasti velallisen taloudellisen tilan seurantaan. Vaikka näin voidaankin kärjistetysti katsoa olevan, on huolellinen velkoja kuitenkin sikäli

---

²³⁶ Tapauksessa puheenjohtaja oli yhtiön velan vakuutena olleen kiinteistöpankin tultua vapautetuksi antanut kiinteistöpankin uuden pankista ottamansa henkilökohtaisen velan vakuudeksi. Voidaan näin ollen myös kysyä, onko velkojana toiminut pankki menettänyt jo mahdollisuutensa menestyksekkäästi vedota vakuuden palautettavuuteen ja vähentämisoikeuteen ottamalla vakuus uuden velan vakuudeksi.

²³⁷ Ks. ratkaisusta tarkemmin Koulu: KKO:n ratkaisut kommentit 2009:I > KKO 2009:21.

paremmassa asemassa, että hän on voinut varautua ennakolta velallisen maksuhäiriöstä aiheutuviin riskeihin huolehtimalla esimerkiksi vakuuden pysymisestä hänen hallussaan, lisävakuuksista tai esimerkiksi pienentämällä maksukyvyttömyyden uhkaa lisämaksuajalla tai velkojen osittaisilla anteeksiannoilla eli akordeilla, jolloin velallinen saattaakin suoriutua maksuistaan ja pysyä jatkossa maksukykyisenä.

Mitä aiemmin velkoja huomaa maksukyvyn tilassa hälytysmerkkejä, sitä varmemmin hän voi arvioida pesään todennäköisesti peräytettävien suoritusten ja oikeustoimien mielekkyyttä ja piddättäytyä tekemästä tällaisia oikeustoimia.²³⁸ Kun vastuu asetetaan sille, joka kykenee paremmin varautumaan maksukyvyttömyydestä johtuviin riskeihin, takaisinsaantilain asetelmaa voidaan pitää perusteltuna. Velallisen tilasta piittaamatonkin velkoja voidaan saattaa vastuuseen, sillä TakSL 19.1 §:n edellytyksenä ei ole pelkästään tosiasiallinen tietoisuus velallisen maksukyvyttömyydestä, vaan myös se, että hänen olisi pitänyt olla tietoinen maksukyvyttömyydestä. Tätä niin sanottua vilpillistä mieltä koskeva TakSL 19.1 §:n todistustaakka on kantajalla (OK 17:2.1), jonka tehtävänä on todistaa velkojan vilpillinen mieli uskottavalla näytöllä (OK 17:2.2).²³⁹ Velkojan ollessa TakSL 3 §:n mukainen velallisen läheinen, tilanne ei lähtökohtaisesti muutu, tosin esimerkiksi silloin, kun maksu on velkojalta peräytettävissä TakSL 5 §:n läheisen tietoisuusolehtaman perusteella, velkojan lienee enää käytännössä mahdotonta vähentää vakuuden arvoa palautusvastuustaan.²⁴⁰

5.5.2 Läheisyyden aiheuttama erityinen riski takaisinsaannille

Osapuolten tehdessä oikeustoimia velallisen TakSL 3 §:n mukaisten läheistahojen kanssa, on näiden korkeamman takaisinsaantiuhan vuoksi syytä olla erityisen varovaisia ja korostuneen huolellisia toimissaan. Sama toisaalta koskee myös esimerkiksi tilannetta, jossa velkoja tai vakuudenantaja arvioi häneen itseensä soveltuvan TakSL 3 §:n läheissääntelyn. Mitä paremmin läheinen voi puolustautua häntä koskevia väitteitä kohtaan, sitä paremmin suojattu hän on takaisinsaannilta. Jos läheinen pystyy vastaanäyttönä osoittamaan, ettei mikään viitannut

---

²³⁸ Lehtonen – Laitinen – Immonen 1991, s. 149–150.

²³⁹ Ks. lisäksi KKO 1998:52, jossa TakSL 20 §:n todistustaakkaa koskien korkein oikeus totesi, että takaisinsaantilain säännökset on kirjoitettu siten, että poikkeukset yleisestä kantajan velvollisuudesta näyttää toteen takaisinsaannin edellytyksiä, on tällaisissa poikkeustilanteissa erikseen pykälässä mainittu.

²⁴⁰ Hupli 2006, s. 193, jossa *Hupli* huomauttaa, että kantajan on joka tapauksessa syytä esittää todistelua velkojan vilpillisestä mielestä tämän palauttaessa vakuuden.

maksukyvyttömyyteen, hän on paremmin suojattuna peräyttämislä. ²⁴¹ Vierasvelkavakuudenantajan ja velkojan vastuuta heidän keskinäisessä suhteessaan ja suhteessa konkurssipesään aiemmin käsiteltäessä todettiin, että esityökannanotoista ja oikeuskäytännössä käsitellyistä lain-tulkinta-argumenteista johtuen näiden läheisasemasta johtuvalla pidemmällä takaisinsaantiajalla saattaa olla ratkaisevaa merkitystä sen kannalta, kuka viime sijassa kantaa riskin takaisinsiantiasaissa. Näin ollen perusteltuna voidaan pitää läheiskriteereihin perehtymistä jo sopi-muksenteon yhteydessä. ²⁴²

Velalliselle läheisen velkojan voidaan katsoa olevan erityisen takaisinsiantiriskin alaisuudessa, kun hänen ja päävelallisen velkaa on esimerkiksi takaamassa kolmas, joka ei ole näiden läheinen. Maksun peräytyessä pidempänä takaisinsaantiaikana velkojalle, joka on vilpillisessä mielessä, jää riski, ettei hän voi saada kolmannen antamaa vakuutta takaisin, kun TakSL 21.2 §:n peräyttämisedellytys ei tällöin täyty kolmannen osalta. Tällaisessa tilanteessa ei myöskään vakuudenantaja liene alun perin suostunut velkojan mahdollisuuteen pidättää sopimusehdon perusteella vakuus peräyttämisen varalta. Takaisinsiantilain läheissääntelyn voidaan näin ollen pelkällä olemassaolollaan katsoa vähentävän konkurssipesälle riskialttiita toimia, mikä onkin takaisinsiantilain ja sen läheissääntelyn taustalla ja tavoitteena. ²⁴³

Velallisen läheisen antama vakuus saattaa yleisesti ottaen olla velkojalle eduksi sen velallisen maksuhalukkuutta parantavan vaikutuksen vuoksi. Takaisinsiantin kannalta ja erityisesti konkurssipesän näkökulmasta velallisen mainitusta maksuhalukkuudesta ei ole vastaavaa hyötyä, vaan siitä aiheutuu varallisuuden siirtyessä pois riski, jonka realisoituminen havaittiin edellä käsitellyssä tapauksessa KKO 2008:46. Läheisyys-suhteen vallitessa kolmannen vierasvelkavakuudenantajan ja velallisen välillä, pidemmän takaisinsiantiajan soveltamisen suhteessa kolmanteen todettiin edellyttävän vakuuden liitännäisyydestä johtuen velan maksun peräyttämisen mahdollisuutta ja läheissääntelyn soveltuvuutta myös suhteessa velkojaan.

Konkurssipesälle läheisvakuudenantajasta johtuvan riskin vuoksi velkoja saattaa joutua sietämään normaalia suurempaa peräyttämishukkaa, jos konkurssipesä valitsee sillä olevan valintamahdollisuuden vuoksi peräyttämisen velkojalta TakSL 21.2 §:n mukaisen vakuudenantajaan

---

²⁴¹ Tuominen 1997, s. 117–118.

²⁴² Muistutettakoon kuitenkin, että läheisyyttä arvioidaan kuitenkin peräytettävän oikeudellisen määräämistoimen tekemisen ajankohdan mukaan. Ks. HE 102/1990 vp, s. 47. Läheisiä koskevista kriteereistä ks. jakso 2.3.3.

²⁴³ HE 102/1990 vp, s. 13 ja 21.

kohdistettavan palautuskanteen sijasta – tämä mahdollisuus pesällä on vain siihen saakka, kun ei-läheisen velkojan vastuu rajautuu tavanomaisen takaisinsaantiajan umpeutuessa. Riski velkojalle johtuu tällöin erityisesti vakuudenantajan läheisasemasta aiheutuvasta konkurssipesän riskistä, eikä vakuudenantajalle syntyvästä laajemmasta vastuusta.²⁴⁴ Ongelmallinen tilanne kuitenkin on edelleen, kun kriittinen aika umpeutuu velkojaan nähden, mutta ei kolmannen asemassa olevaan läheiseen. TakSL 5 §:ää soveltaen konkurssipesä voi kuitenkin KKO 2009:69:ssä esille tuodulla tavalla saattaa kolmannen läheisvakuudenantajan itsenäiseen, velkojasta riippumattomaan vastuuseen, minkä on edellä todettu pesän kannalta olevan merkityksellinen peräyttämiskeino velkojan vastuun rajautuessa pois.

Kuten on huomattu, vierasvelkavakuustilanteissa lopullisen vastuun määrittäjänä saattaa takaisinsaatiosapuolen läheisasemalla olla ratkaiseva merkitys, minkä vuoksi on syytä vielä lyhyesti perehtyä tähän läheisasemaan liittyvään TakSL:n todistustaakkasääntelyyn. Aiemmin jaksossa 2.3.3 on käsitelty läheispiiriä ja läheisyysuhteen syntymisen edellytyksiä. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun todistelua koskevia yleissäännöksiä noudattaen todistustaakka on riita-asiaassa, jollainen takaisinsaantiasiakin on, asianosaisella, jonka on OK 17:2.1:n mukaan näytettävä ne seikat, joihin hänen vaatimuksensa tai vastustamisensa perustuu. Näyttökynnyksen osalta OK 17:2.2:n mukaan seikan asettaminen tuomion perustaksi edellyttää, että asianosainen on esittänyt siitä uskottavan näytön.²⁴⁵

Jos konkurssipesä takaisinsaantiasian kantajana haluaa osoittaa vastaajaosapuolen olleen velallisen TakSL 3 §:n mukainen läheinen, on sillä velvollisuus osoittaa läheisväitteensä toteen uskottavalla näytöllä. Jos vastaaja kykenee vastanäytöllään riittävästi horjuttamaan kantajan päänäyttöä tai kantaja epäonnistuu todistelussaan, TakSL:n läheissääntely ei sovellu.²⁴⁶ Läheissääntely ei myöskään sovellu TakSL 3.3 §:n tilanteessa, jossa velallisen toisen asteen läheinen on kyennyt saattamaan todennäköiseksi, että läheissuhteella ei ole ollut yhteyttä määräämistöimeen. Vastaajana oleva vierasvelkavakuudenantaja, joka on varautunut esittämään näyttöä mahdollisesta läheisasemastaan, on todisteluun varautumatonta osapuolta suojatummassa asemassa, kun hän voi jo tässä vaiheessa vapautua velkojasta riippumattomasta vastuustaan.

---

²⁴⁴ Toisaalta konkurssipesän kannalta saattaa läheiseen vakuudenantajaan kohdistetun palautuskanteen ajaminen olla helpompaa kuin ei-läheiseen velkojaan, joten velkojan riski voi jäädä realisoitumatta.

²⁴⁵ Riita-asioiden näyttökynnys on korkeampi kuin niin sanotut todennäköiset syyt, mutta alhaisempi kuin rikosasioissa syyksilukevalta tuomiolta edellytetty näyttö. HE 46/2014 vp, s. 46.

²⁴⁶ Hupli 2006, s. 216.

Läheissääntelyn puolestaan tullessa sovellettavaksi, käytettäväksi voivat tulla muun muassa TakSL 5 §:n ja 10 §:n pidemmät takaisinsaantiajat ja TakSL 5.2 §:n palautusvelvollisen vilpistä mieltä koskeva oletama, jonka soveltuessa läheisen katsotaan tienneen TakSL 5.1 §:n seikoista, kuten esimerkiksi velallisen maksukyvyistä.²⁴⁷ Olettama on vastaajan kuitenkin mahdollista kumota saattamalla todennäköiseksi, että hän ei tiennyt eikä hänen olisi pitänytkaan tietää TakSL 5.1 §:n seikoista. Vastaavasti TakSL 10 §:n osalta läheinen voi osoittaa, ettei velallinen ollut maksukyvytön eikä maksun vuoksi tullut maksukyvyttömäksi, jolloin pidemmät takaisinsaantiajat rajautuvat pois. Vaikka läheissääntelyn ja sitä koskevien todistus- ja näyttökysymysten tunteminen on luonnollisesti tärkeää niin velkojalle kuin vakuudenantajallekin, voi sen tuntemista pitää erityisen merkityksellisenä vierasvelkavakuudenantajalle, johon konkurssipesä TakSL 19.1 §:n ja 21.2 §:n liitännäisyydestä johtuvien tulkintojen vuoksi saattaa pyrkiä kohdistamaan itsenäisiä takaisinsaantikanteita vakuusvastuusta vapautumista koskevissa tilanteissa.

---

²⁴⁷ Toki tällöinkin esimerkiksi itse maksukyvyttömyydestä on edelleen esitettävä riittävää näyttöä, oletama kun koskee vain tietoisuutta sanotusta seikasta. Ks. tarkemmin Hupli 2006, s. 188–189.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 *Kokoavia huomioita takaisinsaantiriskistä ja osapuolten vastuunjaosta*

Tutkielmassa on käsitelty konkurssiin menneen velallisen maksun takaisinsaantiin ja siihen liittyvään riskiin liittyvät kysymykset tilanteessa, jossa maksettua velkaa on ollut turvaamassa kolmannen antama vierasvelkavakuus. Johdannossa tuotiin esiin, että takaisinsaantilain sääntely ja siitä syntyvät vastuukysymykset ja niiden tulkinta edellyttävät niin vakuusvelkojan, vierasvelkavakuudenantajan kuin konkurssipesän asemaan perehtymistä takaisinsaannissa. Tutkielma rakentui siten, että vierasvelkavakuusasetelma sovitettiin takaisinsaantikontekstiin tutkimalla takaisinsaannin yleisiä sääntöjä ja menettelyjä sekä huomioimalla myös vierasvelkavakuuksia koskevat varallisuus oikeudelliset seikat, minkä jälkeen vastuukysymysten ja riskien käsitteleminen oli vaivattomampaa. Kun tutkielman keskeisenä tavoitteena oli tuoda esiin sitä, kenelle viimekädessä jää takaisinsaannin seurauksena lopullinen vastuu ja se, onko tämä lopullinen vastuu oikealla osapuolella, tuodaan seuraavaksi esiin johtopäätökset, joita tutkielmassa käsitellystä aineistosta voidaan tehdä.

Takaisinsaantilain tavoitteena todettiin olevan velallisen konkurssivelkoja loukkaavien oikeustoimiin puuttuminen ja hillitseminen ennaltaehkäisevästi.²⁴⁸ Kun laki mahdollistaa konkurssipesälle laajat peräyttämismahdollisuudet takaisinsaantiaikojen ja peräyttämiskriteerien puitteissa, ja erityisesti läheisessä asemassa olevat entistä laajemmat peräyttämismahdollisuudet huomioiden, edellä mainitut takaisinsaantilain tavoitteet toteutunevat. Vastaavasti laajasta peräytettävyydestä on haittaa velkojalle ja velallisen velasta vakuuden antaneelle kolmannelle. Näiden asemaa takaisinsaantilaki suojaa TakSL 19.1 §:n ja 21.2 §:n perusteella: vilpittömässä mielessä olleelle velkojalle syntyy palautusvastuuta koskeva vähennysoikeus, jos vakuutta ei voida saada takaisin kolmannelta ja vastaavasti kolmas on suojattu, jos velan maksu hänelle suoritettuna ei olisi voinut tulla peräytettäväksi.

Konkurssipesän asemassa korostuu pääsääntöisesti takaisinsaantilain pesämyönteisyys ja se, että takaisinsaannilla on konkurssipesän kannalta ensisijaisesti tarkoitus saada vahingolliset suoritukset peräytetyksi pesään. Pesämyönteisyyden voidaan todeta korostuvan myös esimerkiksi TakSL 3 §:n läheissääntelyssä, läheisiä koskevissa pidemmissä takaisinsaantiajoissa ja TakSL 5.2 §:n olettamasäännöksessä. Pesällä on muun muassa lisäksi valinnanvapaus siitä,

---

²⁴⁸ HE 102/1990 vp, s. 13–14.

kehen se kohdistaa vierasvelkavakuustilanteessa kanteita esimerkiksi varojen palauttamiseksi pesään: jos velan maksun voidaan katsoa olevan helposti peräytettävissä velkojalta, vaikka palautus- ja korvausvaatimus olisi sinänsä voitu kohdistaa vierasvelkavakuudenantajaankin, pesällä on valinnanvapaus tästä. Sama koskee tilannetta, jossa maksu velkojalle suoritettuna voitaisiin tuomita peräytymään, mutta pesä katsoo tarkoituksenmukaiseksi palautus- tai korvausvaatimuksen esittämisen suoraan kolmanteen. Sen sijaan esimerkiksi tavanomaiset tai muutoin vahinkoa aiheuttamattomat oikeustoimet jäävät pesän peräyttämismahdollisuuksien ulkopuolelle – tällaiset oikeustoimet kun eivät muutoinkaan ole eräällä tavalla takaisinsaantilain piirissä, eikä niiden sinänsä kuulukaan olla.

Poikkeuksellisen ongelmatilanteen konkurssipesän kannalta voitiin kuitenkin todeta ilmenevän tilanteessa, jossa vierasvelkavakuudenantajana toimii velallisen läheinen, johon voitaisiin soveltaa pidempää takaisinsaantiaikaa, mutta velkoja, jolle maksu on maksettu ei ole velallisen läheinen, johon mainittua pidempää takaisinsaantiaikaa ei voida soveltaa. Tutkielmassa päädyttiin esitöiden, oikeuskäytännön (KKO 2008:46) ja oikeuskirjallisuudessa esitettyjen kannanottojen perusteella katsomaan, että siinä tapauksessa, kun vierasvelkavakuudenantaja on niin sanotusti kolmannen asemassa, eli häneen ei voida suoraan kohdistaa takaisinsaantikannetta, vaan ainoastaan TakSL 21.2 §:n mukainen palautus- tai korvauskanne, jää konkurssipesän kannettavaksi riski siitä, että maksu ei peräydy velkojalta. Kolmannen palautus- ja korvausvastuun edellytyksenä on näin ollen maksun peräytettävyyden velkojalta. Konkurssipesälle syntyvä riski aiheutuu tässä tapauksessa siitä, että kolmannen vakuus on varallisuus oikeudellisten oppien mukaan liitännäinen päävelkaan, ja jos päävelka on maksettu eikä ole peräytettävissä, niin kolmannen vastuukin on samalla lakannut. Asiantilaan liittyen tuotiin kuitenkin esiin myös perusteita, joilla tilannetta olisi voitu tulkita toisin, enkä sinänsä näkisi poissuljetuksi, että esimerkiksi tuomari, joka kykenee perustelemaan²⁴⁹ prejudikaatista ja esitöistä poikkeavan kantansa, voisi tällaista kolmannen itsenäistä vastuuta menestyksekkäästi perustaa myös TakSL 21.2 §:äänkin – lain sanamuoto ei tätä vastuuta suoranaisesti sulje pois.

Lievennyksenä viimeksi mainittuun peräyttämismahdollisuuden rajautumiseen konkurssipesän kannalta voitiin todeta ratkaisusta KKO 2009:69 ilmenevä TakSL 5 §:n soveltaminen itsenäisesti suhteessa vierasvelkavakuudenantajaan, jolloin palautusvastuu perustuu TakSL 15 §:ään. Ratkaisun myötä korkein oikeus mahdollisti TakSL 5 §:n mukaisen takaisinsaantikanteen

---

²⁴⁹ Ks. perusteluvollisuudesta Aarnio 1989, s. 244–246.

ajamisen suoraan takaajia kohtaan siinä tapauksessa, että näitä on sopimattomasti suosittu muiden velkojien kustannuksella, jolloin myöskään näille asetettava vastuu ei riipu velkojan vastuusasemasta takaisinsaannissa. Vierasvelkavakuudenantajan vastuu perustuu tällöin erityisesti velan maksun vapauttavaan vaikutukseen. Vaikka velan ja takausvastuun liitännäisyyden vaikutusta takaisinsaannissa edellä mainitulla ratkaisulla heikennettiin merkittävästi, ei TakSL 19.1 §:n ja 21.2 §:n kolmannen asettaman vakuuden palautus- ja korvausvastuita koskevien pykälien soveltaminen, jossa huomioidaan edelleen liitännäisyyden vaikutukset, ole suinkaan poissuljettua, mutta kolmatta koskevien pykälien soveltamisen sijaan konkurssipesällä on käytössään TakSL 5 §:n mukainen keino erityisesti läheisten tekemien määräämistoimien peräyttämässä. Takaisinsaantilain ration mukaista on ainakin se, ettei vilpillisesti toiminut osapuoli hyödy menettelystään konkurssipesän kustannuksella.

Takaisinsaantilain tavoitteena katsottiin olevan myös vilpittömässä mielessä olleen velkojan suojaaminen siltä, ettei hän joutuisi huonompaan asemaan, kuin missä hän olisi ollut, jos velallinen ei olisi lainkaan maksanut velkaansa, minkä vuoksi hänen asemaansa suojataan esimerkiksi vakuudenantajan maksukyvyttömyydeltä, mutta ei kuitenkaan vakuuksien riittämättömältä arvolta. Velkojalle syntyvä takaisinsaantiriski kohdistuu TakSL 19.1 §:ää mukaillen näin ollen erityisesti tilanteisiin, joissa velkoja on ollut tietoinen tai hänen olisi ainakin pitänyt olla tietoinen velallisen maksukyvyistä. Jos velkoja kuitenkin voi saada vierasvelkavakuuden takaisin sen antaneelta, peräytyy maksu joka tapauksessa. Vasta toissijaisesti tutkittavaksi tulee velkojan vilpittömän tai vilpillinen mieli, ja jos tällöin todetaan, ettei vakuutta voi saada kolmannelta enää takaisin, velkoja on vastuussa konkurssipesälle vain siltä osin kuin vakuus ei ollut turvaava. Velkojan omalla toiminnalla ja huolellisuudella todettiin myös olevan vaikutusta tälle syntyvään lopulliseen takaisinsaantiriskiin: velkoja, joka palauttaa velallisen suorituksia pesään, vaikka sille ei olisi perustetta, ei voi siirtää vastuuta kolmannelle – oli velkoja vilpittömässä mielessä tai ei. Muutoinkin velkojan vakuudenantajalle antamalla käsityksillä tai tekemillä toimenpiteillä katsottiin poikkeustilanteissa olevan merkitystä siinä, että velkojalle jää poikkeuksellisesti viimesijainen vastuu.

Velkojan todettiin myös sikäli olevan vakuudenantajaa suojatummassa asemassa, että hän voi kohdistaa vakuudenantajaa kohtaan TakSL 21.2 §:n mukaisen palautus- tai korvauskanteen, jos vain suoritus vakuudenantajalle suoritettuna olisi voinut peräytyä – merkitystä ei ole tässä kohdassa enää sillä, onko velkoja ollut vilpillisessä mielessä velallisen maksukyvyttömyydestä vai ei. Vakuudenantajan joutuessa korvausvelvolliseksi, ei hänellä velkojaa kohtaan tällaista oikeutta

ole. Tämä onkin perusteltua, sillä velan tultua peräytetyksi, velkoja on samassa tilanteessa, jossa hän olisi ollut, jos velallinen ei olisi alun perin maksanut velkaansa. Velkojan ja vakuudenantajan voitiin katsoa lisäksi olevan mahdollista myös sopia palautusvastuusta tai vakuuden voimaantulosta ja pantin pidättämisestä keskenään, kunhan tällainen sopimus ei ole konkurssipesän vahingoksi tehty konkurssin varainen sopimus tai ehto. Tähän velkojan ja vakuudenantajan väliseen suhteeseen ei takaisinsaantilailla ole edes syytä erityisemmin puuttua, jos vain sopimuksilla ei saateta omaisuutta tai varallisuutta tarkoituksellisesti pois pesän ulottuvilta. Takaisinsaanteriskin pienentämiseksi tällaisten ehtojen todettiin olevan tietyissä tilanteissa perusteltuja.

Vakuudenantajan todettiin useassa kohdin kantavan perustellusti viimesijaisen vastuun, mikä sinänsä on myös havaittavissa takaisinsaantilain esitöiden perusteella. Nähdäkseni tämä vakuudenantajan viimesijainen vastuu onkin perusteltua, sillä hän on jo vierasvelkavakuutta antaessaan sitoutunut ottamaan tietyn suuruisen riskin tilanteessa, jossa velallinen ei suoriudu velvoitteistaan. Takaisinsaanteriski on vakuudenantajan syytä arvioida siis jo vakuutta myönnettäessä ja sen määrää arvioitaessa. Vakuudenantaja ei voi hyväkseen vedota TakSL 19.1 §:n velkojan suojaa koskevaan säännökseen tilanteessa, jossa hänellä on ollut regressivelan turvaavia vastavakuuksia, sillä oikeuskäytännön (KKO 2000:110) perusteella tämä on käytettävissä vain silloin, kun suoritusta peräytetään konkurssipesään. Vakuudenantajan on tällaisessa tilanteessa suositeltavaa varautua vastavakuudenpidättämis- ja voimaantuloehtojen ottamiseen omiin sopimuksiinsa.

Vaikka vakuudenantajan vastuun jo edellä kuvatulla tavalla voitiin KKO 2008:46:tta vastaavassa tilanteessa sulkeutua pois, jos peräyttäminen velkojalta ei ole mahdollista, ei vakuudenantajan kannata pitää vastuutaan lopullisesti lakanneena, sillä häneen voidaan, kuten tuotiin esiin, kohdistaa myös itsenäinen takaisinsaantikanne TakSL 5 §:n perusteella. Muutoinkin todettiin vakuudenantajan vastuun rajaajana vain poikkeuksellisesti olevan muu kuin TakSL 5 §:n ja TakSL 21.2 §:n säännökset: luottamuksensuojanäkökulman ja vakuudenantajalle syntyneiden käsitysten perusteella vastuusta vapautuminen ei vakuudenantajalle pääsääntöisesti ole mahdollista.

Tutkielmassa käsiteltiin lyhyesti lisäksi velkojan tietoisuuden merkitystä esimerkiksi velallisen maksukyvyttömyyttä koskien sekä velkojan ja vakuudenantajan TakSL 3 §:n mukaisen läheisyysaseman merkitystä näille syntyvien takaisinsaanteriskien kannalta. Mitä enemmän

esimerkiksi velkojan katsotaan tienneen velallisen maksukyvyystä, sitä todennäköisemmin hänelle suoritetun maksun todettiin peräytyvän pesään, mikä onkin takaisinsaantilain kannalta perusteltua: se, jonka on voitu perustellusti katsoa kykenevän varautumaan velan maksua koskeviin riskeihin, kärsiköön myös mahdollisen varautumattomuudesta johtuvan riskin. Usein erityisen moitittavia ja todennäköisesti konkurssin vaikutusten kiertämiseksi tehtyjä oikeustoimia ovat velallisen läheiselle tehdyt tai läheisen vakuuden vapauttamiseksi tehdyt velan maksut, minkä vuoksi takaisinsaantilain läheissääntelyn ja näitä koskevien pidempien takaisinsääntäaikojen voidaan katsoa olevan perusteltuja ja oikeassa suhteessa lain tavoitteisiin nähden. Läheissääntelyn tuntemisen ja läheisyysaseman vuoksi mahdollisesti syntyvän vastuun lausuttiin sekä velkojalle että vakuudenantajalle olevan hyvä tiedostaa, sillä läheisyysuhteen perustaviin seikkoihin riittävästi varautumalla voi todistelussa välttää läheissääntelyn soveltumisen.

6.2 Lopuksi

Takaisinsaantilain vierasvelkavakuustilannetta koskevien TakSL 19.1 §:n ja 21.2 §:n voidaan pääsääntöisesti katsoa täyttävän niille asetetun tarkoituksen. Velkojan asema on varsin hyvin suojattu ja hänelle asetettu riski kohdistuu tilanteisiin, joissa kärsijänä olisi muutoin konkurssipesä. Vaikka velkoja kärsisi ensisijaisen takaisinsääntiriskin suhteessa konkurssipesään, hän voi useassa tilanteessa kääntyä kuitenkin vakuudenantajan puoleen, minkä lisäksi velkoja voi parantaa omaa asemaansa kolmannen vierasvelkavakuudenantajan kanssa tekemillään sopimuksilla. Vierasvelkavakuusvelkoja on riskin realisoituessa siis lähes aina paremmassa asemassa kuin täysin vakuudeton velkoja olisi.

Vierasvelkavakuudenantajan on monessa tilanteessa takaisinsääntiasiansa aiheellista kantaa viimesijainen vastuu: takaisinsääntivastuun rajaajana toimii TakSL 21.2 §:n mukaan annettu vakuus ja tämän vakuuden liitännäisyys päävelkaan, minkä lisäksi merkitystä voidaan TakSL 5 §:n nojalla antaa myös vakuudenantajan omalle toiminnalle tai tavoiteperille. Päävelan tultua peräyttämisen seurauksena uudelleen voimaan, on perusteltua, että myös vakuudenantajan vastuu palautuu. Vain siinä tilanteessa, että vastuu palautuisi laajemmin kuin velkojan vastuu, on katsottu, että myös vakuudenantajan vastuu rajautuu pois. Poikkeuksena tähän on kuitenkin esimerkiksi vakuudenantajan moitittava TakSL 5 §:n edellytykset täyttävä toiminta, joka voi perustaa vakuudenantajalle itsenäisen vastuun.

Konkurssipesän kannalta TakSL 19.1 §:n ja 21.2 §:n säännökset mahdollistavat varsin joustavat palautus- ja korvausvelvollisuuden perustavat kanteet ja se voi esimerkiksi tarkoituksenmukaisuussyistä kohdistaa kanteen vain jompaankumpaan, velkojaan tai vakuudenantajaan, ja näiden velvollisuudet riippuisivat siitä, jos näiltä peräyttäminen vain suinkin muutoin on mahdollista. Oikeuskäytännön perusteella kuitenkin on havaittavissa, että vakuudenantajan ehdollinen velkoja-asema ja vakuuden liitännäisyys on aiheuttanut takaisinsaantilain tulkinnan ja tavoitteiden kannalta vähemmän toivottavan tuloksen tilanteessa, jossa konkurssipesä kärsii siitä, että läheisvakuudenantajan vastuu rajautuu pois jo velkojan vastuun rajautuessa. Tätä tilannetta kuitenkin voidaan lieventää yleisen takaisinsaantiperusteen itsenäisellä soveltamisella vakuudenantajaan. Voidaan kuitenkin kysyä, onko sinänsä tärkeiden varallisuus oikeudellisten oppien tai niistä johtuvien periaatteiden, kuten vakuussitoumuksen liitännäisyyden, rajattava takaisinsaantiasiassa konkurssipesän mahdollisuuksia peräyttää oikeudellisia määräämistoimia pesään. Myöntävää vastausta voidaan pitää perustellumpana tilanteessa, jossa vakuusvastuusta vapauttavaan menettelyyn ei ole ryhdytty konkurssin varalta hyödynsaajan eduksi.